

ӨЗЕКТИ

БИЛІККЕ КІМ ЖАҚЫН: ЖАЛЫҚ ПА, ӘЛДЕ САЛЫҚ ПА?

Күннен күнге өсіп бара жатқан бағалар кімді болса да қобалжытпай қоймайды. Ренішімізді жасырмай «неге қымбат?» деген сұрақтар жиілей бастады. Дүкендерді байқасаңыз, жаппай жабылып алып жатқан тұтынушы жоқ. Сауда үйлеріндегі киім-кешек сатушылар «сауда жоқ» деп жылай бастады. Азық-түлік дүкендері тамақты «рассрочкаға» қуана-қуана беретін болды. Бағасы удай болса да аласың, нан жегің келеді... тамақ ішкің келеді. Дүкен иелері де салық өсті, заттың бағасын өсірмесек күн көре алмай қаламыз – деп шағымданады тұтынушыға. Сонымен бір беймаза кезең келе жатқан сияқты. 2026 жылдың 1 қаңтарынан бастап күшіне енетін жаңа Салық кодексі жүздеген түзетумен толықтырылып, бизнес өкілдерінің наразылығын туғызды және қызу талқыланды. Бұл туралы «Алатау» газеті де біраз жаздық. Көпшілік алаңдаушылық туғызып жатса да Жұманғарин мырза халықты «босқа дүрлікпеніздер, бәрі дұрыс болады» – дегендей басып қояды. Осы орайда бір өзекті мәселе қалай шешілер екен деп әлеуметтік желіден іздегіріп едім Ұлысмедиаың төмендегі мақаласын көріп, оқып шықтым. Газет форматына сәйкес қысқартып алған нұсқасын оқырман назарына ұсынуды жөн көрдік. Өйткені ондағы мәселе бәрімізге ортақ.

2026 жылдың 1 қаңтарынан кейін бизнес пен қарапайым қазақстандықтарды не күтіп тұр? Шағын кәсіпкерлік күйрей ме, әлде реформа жаңа мүмкіндіктерге жол аша ма? Осы және өзге де сұрақтарды Ulysmedia.kz тілшісі ел арасында кеңінен танымал екі сарапшыға – салық кеңесшілері Екатерина Ким мен Айжан Балакешоваға қойыпты.

ДАУЫЛ АЛДЫНДАҒЫ ТЫНЫШТЫҚ

— 2025 жыл Қазақстандағы бизнес пен азаматтар үшін ауқымды өзгерістерді күту кезеңіне айналды. Жалпы айтқанда, Жаңа жыл кереметіне сенбейтін жыл болғалы тұр, — дейді Екатерина Ким пессимистік көзқарасын жасырмай. Оның айтуынша, қазірдің өзінде жеткізушілер бағаны жаппай көтере бастаған. Бұл — алдағы өзгерістердің алғашқы салдары. Негізгі себеп — логистикалық компаниялардың жалпыға бірдей салық режиміне ауысуы. Бұл тасымал құнының қымбаттауына әкеледі. Соның нәтижесінде барлық дерлік тауар кемінде 10-15 пайызға қымбаттайды, — деп болжайды Ким.

Айжан Балакешова да баға сөзсіз өсетінін айтады, бірақ мұның себебін тек логистикамен емес, шығындар тізбегінің барлық саласымен байланыстырады, оның айтуынша ешкім шығынға батып жұмыс істегісі келмейді. Мысалы, оның компаниясы қызмет бағасын 45 пайызға көтерген, мұндай қадамға көптеген кәсіпкер барған. Ал қымбатшылық болса қазірдің өзінде 50 пайыздан асып отыр. Екі сарапшының ойы: 2026 жыл бетбұрыс кезеңі болады. Кім үшін бұл жаппай кәсіпорындардың жабылу қаупі бар «өте қиын кезең» болса, Балакешова «Заң талаптарына сай жұмыс істейсің немесе жұмыс істемейсің. Басқа жол жоқ» дейді.

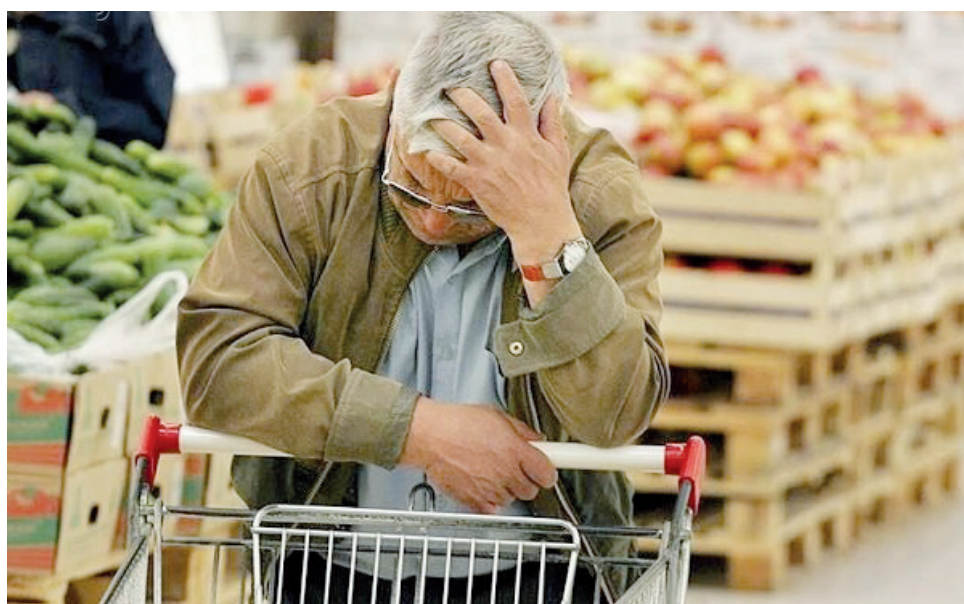
ШАҒЫН БИЗНЕС ҚҰРИ МА, ӘЛДЕ «ТАЗА ПАРАҚ» АШЫЛА МА?

Әлеуметтік желілер мен кәсіпкерлер чаттарында «шағын бизнес тығырыққа тірелді» деген көңілсіз мем тарады. Екатерина Ким бұл қауіптің негізсіз емес екенін айтады. Қазірдің өзінде кейбір кәсіпкерлер бизнесті жабу туралы шешім қабылдап жатыр. Ал мұндай жол жұмыс орындарының қысқарып, жұмыссыздықтың артуы мен бағаның өсуі сияқты қиындықтар әкеледі.

Ал Айжан Балакешова дүрбелеңге берілудің қажеті жоқ дейді. Ол микро және шағын бизнеске арналған «таза парақ» бағдарламасын еске салды. Жабылудың қажеті жоқ, тек шығынға жұмыс істемеу керек, — дейді ол.

КӨЛЕҢКЕЛІ ЭКОНОМИКАМЕН КҮРЕС: НӘТИЖЕ ҚАНДАЙ БОЛАДЫ?

Екатерина Кимнің пікірінше, көлеңкелі экономиканы азайтуға бағытталған реформа кері нәтиже беріп жатыр. Сауда базаларындағы көтерме сатушылардың көбі тек қолма-қол есеп айырысуға көшіп жатыр. Бұл «көлеңкелі бизнестің» қайта оралуын және бизнестің біртіндеп көлеңкеге кетуін білдіреді, — десе, Балакешова бұл пікірмен келіседі, бірақ жаңа ережелерді заңдастыруға ынталандыру керек,

қазірдің өзінде «ашық болу» керек деп есептейді. «Өсіресе жеке тұлғалармен жұмыс істейтіндерге (сұлулық салондары, мейрамханалар, сауда) қатысты», — дейді ол. Оның айтуынша, айналымы 2,5 млрд. теңгеге дейінгі В2С секторына арналған жаңа «жеңілдетілген режим» (4%, өңірлерде 2-3%) осыған мүмкіндік береді.

ӨМІР СҰРУ СТРАТЕГИЯЛАРЫ

Байқағанымыздың, мәселені талқылай келе сарапшылар ортақ пікірге тоқтағандай болғанмен, алайда оның өзін әр қырынан көреді. Екатерина Ким нақты шешу жолын ұсынбайды. Оның болжамынша, реформада көзделген ашықтықтың орнына әлеуметтік шиеленіс күшеюі ықтимал.

Айжан Балакешова болса мынадай нақты қадамдар ұсынады:

- Жеке және бизнес шоттарды бөлу: «Бизнес ақшасын жеке шотқа қабылдау тәжірибесін тоқтату».
- Жаңа режимдерді пайдалану: өзін-өзі жұмыспен қамтығандар мен шағын В2С бизнес үшін жаңа шарттар тиімді болуы мүмкін.
- Дүрбелеңге берілмеу: «Барымен жұмыс істеуге мәжбүрміз».
- Шығын өсімін бағаға қосу: мұны қазірдің өзінде пәтер бағасының қымбаттайтынын хабарлап жатқан құрылыс компаниялары жасап отыр.

— Қалай болғанда да халық амалын таба-

ды, бірдеңе ойлап шығарады. Бірақ ешкім өзіне зиян келтіріп жұмыс істемейді, — деп түйіндейді Балакешова.

P.S. Ұлттық экономика министрі әрі вице-премьер Серік Жұманғарин және оның командасы осындай асығыс салық өзгерістерін ұсынғанда нені басшылыққа алды деген ең басты сұрақ ашық күйінде қалып отыр. Бұл қатаң шаралардың тиімділігі толық есептелмеген бе? Әлде «батылдықты» көрсету арқылы жоғарыға ұнау ниеті ме? Әлде заңды бизнес пен азаматтардың күнделікті тіршілігін терең білмейтін біреу жазды ма?

Айжан Балакешованың айтуынша, көптеген жұмсартушы нормалар президенттің араласуынан кейін ғана қабылданған. Егер Президент араласпаса не болар еді деп ойланасың? Бастапқы жобалар бұдан да қатаң болып, нағыз шокқа әкелуі әбден мүмкін еді. Президент Қасым-Жомарт Тоқаевтың салмақты ұстанымы мен премьер-министр Олжас Бектеновтің байыптылығы бүгінде тежеуші факторға айналып отыр. Алдағы уақытта да олардың осы теңгерімді позициясы өзгермей, салықтық асыра сілтеуге жол бермейді деген үміт бар. Өйткені кез келген реформаның мақсаты күш көрсету емес, даму үшін жағдай жасау. Осы қағида барлық болашақ шешімдердің басты өлшемі болуы тиіс.

БАСПАСӨЗ - 2026

Жазылу базасы:

редакция арқылы

1 жылға — 4 212 теңге.

«Қазпошта» арқылы жеке тұлғаларға

1 жылға — 6 550,96 теңге.

«Қазпошта» арқылы заңды тұлғаларға

1 жылға — 8 925,28 теңге.

Цена подписки:

через редакцию

на год — 4 212 тенге.

через «Казпочту» для физических лиц

на год — 6 550,96 тенге.

через «Казпочту» для юридических лиц

на год — 8 925,28 тенге.

Жетісу облысы бойынша жазылуы индексі: 15534

Подписной индекс для других регионов РК: 65534

ҚЫСҚА ДА НҰСҚА

ЖЕЛТОҚСАНШЫЛАРМЕН КЕЗДЕСТІ

Дәулет Кенжеханұлы Көксу ауданы әкімдігінің мәжіліс залында ақиқатты ардақтап, рух тегін салмақтаған, Желтоқсанда от болып алаулаған батыр аға-апайлармен кездесу өткізді.

Желтоқсан оқиғасына қатысқан батырларымыздың ерлігін кейінгі ұрпаққа насихаттау үшін ұйымдастырылған кездесуге ақсақалдар алқасының төрағасы Сайлаубай Бәзілұлы, Көксу ауданы мәслихатының депутаты Әлдибек Рғайбекұлы, «AMANAT» партиясы Көксу аудандық филиалының төрағасы Мәлік Аманбайұлы, аудан әкімінің орынбасары Абзал Секенұлы және мемлекеттік мекеме басшылары, кітапхана өкілдері мен мәдениет саласының қызметкерлері қатысты.

Кездесу барысында әділетсіздіктің ажал құрсауына төзбеген, намыс пен арды көздеген, антына адал Желтоқсан оқиғасына қатысушылар тарихи оқиғаға қатысты қиын сәттерді, сол кездегі жанқиярлық ерліктерін еске алып, өздерінің мәселелерімен бөлісіп, ауданның тыныс-тіршілігі туралы әңгіме құрды.

Мәдениет саласы қызметкерлерінің дайындаған әндері мен аудандық кітапханасының Тәуелсіздік күніне және Желтоқсан оқиғасына арнап дайындаған өлеңдерін тыңдаған жиналған қауым көздеріне жас алып, патриоттық сезімге бөленді.

Кездесу соңында аудан әкімі батырларымызға ыстық лебізін білдіріп, сый-сияпатын көрсетті, кездесуге қатысушылар ортақ естелік суретке түсіп, тарқасты.

ТӘУЕЛСІЗДІК КҮНІ 725 СӘБИ ДҮНИЕГЕ КЕЛДІ

Қазақстан Республикасының Тәуелсіздік күні еліміздің медициналық ұйымдарында 725 сәби дүниеге келді, оның ішінде 7 егіз. Жаңа туған нәрестелердің арасында ұлдар мен қыздардың саны бірдей болды – 362 ұл және 363 қыз.

Мереке күні перзентханалардың медицина қызметкерлері аналар мен жаңа туған нәрестелерге сапалы және уақтылы көмек көрсетіп, жоғары кәсіби деңгейін дәлелдеді. Ата-аналарды отбасыларындағы қуанышты оқиғамен құттықтай отырып, жаңа туған нәрестелерге мықты денсаулық, бақытты балалық шақ және тәуелсіз Қазақстанда жарқын болашақ тілейміз.

ТҰЛҒАСЫ МЫҚТЫ ЕЛ - ТАҒДЫРЫ МЫҚТЫ ЕЛ

Жетісу университетінде «Өзгермелі парадигмалар жағдайындағы құндылықтар: ХХІ ғасырдағы тұлға, қоғам және өркениеттер үшін бағдарлар» атты халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференциясының салтанатты ашылуы өтті.

Бұл басқосу – бүгінгі жаһандық құбылыстар аясында адамзаттың даму бағытын сан қырынан талқылауға мүмкіндік беретін, маңызды ғылыми алаң және бүгінгі конференция құндылықтық бағдардың өзгерісін ғылыми тұрғыдан түсіндіруге, заманауи қоғам дамуының негізгі бағыттарын айқындауға мүмкіндік беретін жиын болды.

Құндылық өзгерістерін талдау, тек академиялық зерттеулер үшін ғана емес, өңірдің әлеуметтік саясатын қалыптастыру, білім беру мазмұнын жаңарту және мемлекеттік басқару үдерістерін жетілдіру үшін де өзекті.

Конференцияның басты миссиясы – адам капиталының болашағын ғылыми тұрғыда зерделеу, қоғамдық сананың жаңа деңгейін айқындау және өркениеттің тұрақты дамуына бағытталған ортақ идеялар қалыптастырып, ұлттың да, қоғамның да, өркениеттің де жаңа белестерге көтерілуіне үлес қосу.

«SMART CITY TALDYKORGAN» ЖОБАСЫ

Парижде Қазақстан мен Франция арасындағы экономикалық ынтымақтастық жөніндегі Үкіметаралық комиссияның 16-отырысы өтті. Кездесу барысында Талдықорған қаласының әкімдігі, ASTEL және Actility компаниялары «Smart City Taldykorgan» жобасын іске асыру меморандумына қол қойды.

Жоба Талдықорғанда заманауи «Ақылды қала» инфрақұрылымын құруға бағытталған. Мақсаты – экологиялық мониторингті енгізу және тұрғындардың өмір сапасын жақсарту.

Қала аумағына орнатылатын датчиктер температура, ылғалдылық, ауа сапасы сияқты көрсеткіштерді нақты уақыт режимінде бақылайды. Деректер орталықтандырылған платформаларда жинақталып, коммуналдық қызметтердің жедел әрекет етуіне мүмкіндік береді.

ASTEL компаниясы LoRaWAN технологиясына негізделген бұл жобаны Қазақстан инфрақұрылымын цифрлық трансформациялаудың маңызды кезеңі деп бағалайды.

Талдықорғандағы тәжірибе болашақта елдің басқа қалаларына да таралады. Жоба Францияның мемлекеттік FASEP бағдарламасы және Қазақстандағы Франция Елшілігінің қолдауымен жүзеге асырылуда. Айта кетейік, «Smart City Taldykorgan» жүйесін толық іске қосу 2026 жылға жоспарланған.

ПОПУЛЯЦИЯНЫ ЗЕРТТЕУ ЖӘНЕ ҚОРҒАУ ЖҰМЫСТАРЫ ЖАЛҒАСУДА

Қазақстанның биологиялық өртүрлілікті сақтау бағытындағы маңызды бастамаларының бірі – қар барысын зерттеу және қорғау жұмыстары табысты жалғасуда. 2021-2023 жылдар аралығында «Алтын-Емел» мемлекеттік ұлттық табиғи паркінде Қызыл кітапқа енген 8 қар барысына спутниктік навигация жүйесі (GPS) орнатылған. GPS қондырғылары шамамен 2 жыл өткен соң өздігінен түсіп қалады.

Биыл ұлттық парк аумағында тағы 1 қар барысына GPS құрылғысы сәтті орнатылды. Жақын уақытта қосымша 2 қар барысына навигациялық құрылғы тағу жоспарланып отыр. Мамандардың айтуынша, биыл белгіленген бұл қар барысы – зерттеу басталғалы тіркелгендердің ішіндегі ең ірісі.

Аталған іс-шара Қазақстан Республикасы Білім және жоғары білім министрлігінің Ғылым комитеті мен Зоология институты мамандарының қолдауымен жүзеге асырылуда.

GPS құрылғылары аңдардың қозғалысын, мекендейтін аумағын, тіршілік ету ерекшеліктерін дәл бақылауға мүмкіндік береді. Қазақстандағы қар барысын қорғау және зерттеу жұмыстары алдағы уақытта да жалғасады.

(Ақпараттар ашық дереккөздерден алынды)

МӘДЕНИЕТ МЕКЕМЕЛЕРІНЕ АВТОКӨЛІК КІЛТІ ТАБЫСТАЛДЫ

саласының инфрақұрылымы 36,2% жаңартылды. Соңғы үш жылда сала мекемелерінің материалдық базасын нығайтуға бюджеттен 1 млрд. теңгеден астам қаражат бөлініп, музыкалық аспаптар, сахналық киімдер, компьютерлік жабдықтар, басқа да қажеттіліктер сатып алынған. Қазір облыста 300-ден астам мәдениет, архив мекемелері жұмыс істейді.

Тәуелсіздік күні қарсаңында Жетісу облысында жергілікті мәдениет мекемелеріне автокөліктер берілді. Облыс әкімінің атынан техника кілттерін орынбасары Диас Есдәулетов табыстады.

Атап өтсек, облыстағы 8 аудандық, 2 қалалық мәдениет үйлеріне, С. Сейфуллин атындағы облыстық әмбебап кітапханасы, облыстық архив, Көркемсурет галереясы мен Халық шығармашылығы орталығына жалпы саны 13 Газель, жүк көлігі берілді.

Бұл игі шара биыл екінші жыл қатарынан өткізілген «Жер жанныаты - Жетісу» облыстық телевизиялық байқауының марапаттау салтанатымен және гала концертімен жалғасты.

Жалпы, Жетісу облысы құрылғаннан бері мәдениет мекемелерінің материалдық базасын нығайтуға бюджеттен 1 млрд. теңгеден астам қаражат бөлініп, музыкалық аспаптар, сахналық киімдер, компьютерлік жабдықтар, басқа да қажеттіліктер сатып алынған. Қазір облыста 300-ден астам мәдениет, архив мекемелері жұмыс істейді.

Жетісу облысы әкімінің баспасөз қызметі

ЖОҒАРЫ ТЕХНОЛОГИЯЛЫҚ ОТА ЖАСАЛДЫ

Талдықорған қаласындағы Облыстық кардиологиялық орталықта жүрек инфаркті алған 72 жастағы науқасқа күрделі кардиохирургиялық операция сәтті жүргізілді. Жоғары технологиялық медициналық көмек МӘМС аясында көрсетілді.

Дәрігерлер пациентке екіжармалы (митралды) жүрек қақпақшасын протездеу және үшжармалы қақпақшаға пластикалық реконструкция жасау отасын орындады. Операция барысында науқастың жүрегі жасанды қанайналым аппаратына қосылып, жүрек қызметі уақытша тоқтатылды. Бұл кардиохирургтерге зақымданған қақпақшаларға толық қолжетімділік алуға мүмкіндік берді.

Мамандар емдеуге келмейтіндей өзгеріске ұшыраған екіжармалы қақпақшаны алып тастап, оның орнына қан айналымын толық қамтамасыз ететін заманауи протез орнатты. Сонымен қатар, үшжармалы қақпақшаға жасалған реконструкция оның құрылымын күшейтіп, жабылу функциясын қалпына келтірді. Бұл кері қан ағымының алдын алып, жүректің оң жақ бөліктеріне түсетін жүктемені айтарлықтай азайтады.

Операция жоғары дәлдікпен, заманауи медициналық жабдықтардың көмегімен жасанды қанайналым жағдайында өтті. Дәрігерлердің кәсібилігі мен орталықтың техникалық мүмкіндіктерінің арқасында хирургиялық араласу сәтті аяқталып, науқастың жағдайы тұрақты деп бағалануда.

«АЛАТАУ-АҚПАРАТ»

ТӨТЕНШЕ ЖАҒДАЙЛАРДЫҢ АЛДЫН АЛУ МӘСЕЛЕЛЕРІ ҚАРАЛДЫ

Талдықорған қаласында төтенше жағдайлардың алдын алу және олардың салдарын жоюға бағытталған қалалық комиссияның кезекті отырысы өтті. Жиында өрт қауіпсіздігі, су тасқынына дайындық және көпқабатты үйлердегі қауіпсіздік мәселелері жан-жақты талқыланды.

Күн тәртібінде төтенше жағдайлардың алдын алу, өрт қауіпсіздігін қамтамасыз ету, көпқабатты тұрғын үйлердегі авариялық қызметтердің кірме жолдарының жай-күйі және өрт гидранттарының жұмыс жағдайын бағалау мәселелері көтерілді. Отырысқа төтенше жағдайлардың алдын алу және жою жөніндегі қалалық комиссия мүшелері, сондай-ақ бірқатар мекеме мен бөлім басшылары қатысты.

Отырыс барысында Төтенше жағдайлар басқармасы, ТҮҚШ бөлімі, Жолаушылар көлігі және автомобиль жолдары бөлімі, Тұрғын үй инспекциясы басшылары мен ауылдық округ әкімдері атқарылған жұмыстар бойынша баяндама жасады. Қуаныш Сейтімбетов алдағы 2026 жылғы су тасқыны кезеңіне сапалы дайындықтың маңызын атап өтіп, жауапты қызметтерге төтенше жағдайлар кезінде жедел әрекет етуге қажетті күштер мен құралдарды үнемі дайын күйде ұстауды тапсырды.

Комиссия отырысының қорытындысы бойынша жауапты бөлімдер мен басқарма басшыларына төтенше жағдайлар кезінде халықтың қауіпсіздігін қамтамасыз ету бағытындағы міндеттерін толық орындамағаны жөнінде нақты ескерту жасалып, анықталған кемшіліктерді қысқа мерзімде жою қатаң тапсырылды.

Тұрғын үй инспекциясы басшылары мен ауылдық округ әкімдері атқарылған жұмыстар бойынша баяндама жасады. Қуаныш Сейтімбетов алдағы 2026 жылғы су тасқыны кезеңіне сапалы дайындықтың маңызын атап өтіп, жауапты қызметтерге төтенше жағдайлар кезінде жедел әрекет етуге қажетті күштер мен құралдарды үнемі дайын күйде ұстауды тапсырды.

АЛАКӨЛ АУДАНЫ

ЖАСТАРДЫ ЖҰМЫСПЕН ҚАМТУ КҮШЕЙТІЛУДЕ

Алакөл ауданында еңбек нарығын дамытудың 2024-2029 жылдарға арналған тұжырымдамасы аясында халықты, әсіресе жастарды жұмыспен қамтуға бағытталған бірқатар шара жүзеге асырылуда.

2025 жылы аудандық мансап орталығына 3842 адам жүгінсе, олардың 1308-і жастар. Жыл басынан бері 1583 азамат жұмыспен қамтудың белсенді шараларына тартылып, 1214 адам жұмысқа орналасты.

Жастарды қолдау мақсатында 100 жас маман жастар практикасына жіберіліп, 36-сы тұрақты жұмысқа қабылданды. Сонымен қатар «Алғашқы жұмыс орны» жобасы аясында 23 адам еңбек жолын бастап, олардың 8-і тұрақты жұмыспен қамтылды. «Ұрпақтар келісімшарты» жобасы бойынша 2 адам жұмысқа орналастырылды.

Мемлекеттік қолдау шаралары арқылы Алакөл ауданында жастардың еңбек нарығына интеграциясы жүйелі түрде жалғасуда.

«АЛАТАУ-АҚПАРАТ»

КӨКСУ АУДАНЫ

150 ОРЫНДЫҚ ЖАҢА МӘДЕНИЕТ ҮЙІ АШЫЛДЫ

16 желтоқсан - ҚР Тәуелсіздік күніне орай, Жарлыөзек ауылдық округі, Бозтоған ауылында 150 орындық жаңа Мәдениет үйі салтанатты түрде пайдалануға берілді.

Ашылу салтанатына аудан әкімі Дәулет Кенжеханұлы, Жетісу облысының мәдениет, архивтер және құжаттама басқармасының басшысы Қуаныш Сұлтанұлы, облыстық мәслихат депутаты Секенбай Сейітжанұлы, мекеме басшылары, ауыл тұрғындары мен ақсақалдар қатысты. Салтанатты шарада аудан басшысы құттықтау сөз сөйлеп, жаңа нысанның ауыл өміріне қосар үлесін атап өтті. Ауыл ақсақалы игі тілек білдіріп, бата берді. Көптен күткен мәдениет үйінің лентасы қиылып, ауыл тұрғындары үшін қуанышты сәтке айналды. Нысан құрылысын сапалы әрі белгіленген мерзімде жүзеге асырған - «Жаркент Алғыр» құрылыс компаниясы.

Шара соңында аудандық мәдениет үйінің өнерпаздары арнайы мерекелік концерт қойып, ауыл тұрғындарына көтеріңкі көңіл күй сыйлады. Жаңа мәдениет ошағы - ауыл халқының рухани дамуына, шығармашылықты өркендетуге және мәдени өмірді жандандыруға серпін беретін маңызды нысан болмақ.

Көксу ауданы әкімдігінің баспасөз қызметі

РЕСПУБЛИКАЛЫҚ ОЛИМПИАДАДА ОҢ НӘТИЖЕ КӨРСЕТТІ

Астана қаласында ауыл мектептерінің 9–11(12) сынып оқушыларына арналған қоғамдық-гуманитарлық бағыттағы республикалық олимпиаданың төртінші, қорытынды кезеңі аяқталды. Білім додасында Жетісу облысының оқушылары жоғары нәтижеге қол жеткізді.

Республикалық олимпиадаға Жетісу облысынан 28 оқушы қатысып, олардың 10-ы жүлделі орындарға ие болды. Нәтижесінде өңір оқушылары 4 бірінші орын, 2 екінші орын және 4 үшінші орынды қанжығасына байлады. Жетісулық оқушылар қазақ тілі мен әдебиеті, орыс тілі мен әдебиеті, Қазақстан тарихы, ағылшын тілі, сондай-ақ орыс тілінде оқытатын мектептердегі қазақ тілі пәндері бойынша үздік нәтиже көрсетті. Бұл жетістік ауыл мектептері оқушыларының білім деңгейінің жоғары екенін және өңірде дарынды балаларды қолдауға ерекше көңіл бөлінетінін айғақтайды. Жеңімпаздар мен жүлдегерлерді жетістіктерімен шын жүректен құттықтаймыз!

ЕСКЕЛДІ АУДАНЫ

ЖАСТАР АУЫЛЫНДА ЖАҢА ФАП АШЫЛДЫ

Тәуелсіздік күні қарсаңында Ескелді ауданының Жастар ауылында модульді фельдшерлік-акушерлік пункт ашылды. Нысан ауыл тұрғындарын сапалы әрі қолжетімді медициналық қызметпен қамтуға бағытталған.

Жаңа ФАП «Ауылдық денсаулық сақтауды жаңғырту» ұлттық жобасы аясында салынды. Тапсырыс беруші – «Жетісу облысының құрылыс басқармасы» ММ. Жобаның жалпы құны 190,2 млн теңгені құрады, мердігер – «Жаркент алғыр» ЖШС. Нысан заманауи медициналық жабдықтармен толық қамтылған.

Фельдшерлік-акушерлік пунктте ауыл тұрғындарына алғашқы медициналық-санитарлық, амбулаториялық және жедел медициналық көмек көрсетіледі. Сондай-ақ профилактикалық тексерулер мен екпелер жүргізіледі. Жастар ауылында 738 тұрғын бар, олардың барлығы негізгі медициналық қызметтермен қамтылады.

Жобаның басты мақсаты – ауыл халқы үшін жайлы жағдай жасап, алғашқы медициналық көмекке тең қолжетімділікті қамтамасыз ету.

«АПАТАУ-АҚПАРАТ»

БАЛА ТӘРБИЕСІНДЕГІ БАСТАУЫШ СЫНЫПТЫҢ МАҢЫЗЫ

Қоғамның болашағы – бүгінгі бала. Ал сол баланың тұлға болып қалыптасуындағы ең жауапты кезең – бастауыш сынып. Бұл кезеңде баланың тек білім алу дағдылары ғана емес, оның мінез-құлқы, дүниетанымы, адамгершілік қасиеттері мен өмірге деген көзқарасы қалыптасады. Сондықтан бастауыш білім беру – жалпы білім беру жүйесінің іргетасы, тәрбие мен оқудың алтын қазығы болып саналады.

Бастауыш сынып – баланың мектеп табалдырығын алғаш аттаған, жаңа әлеуметтік ортаға бейімделетін шағы. Осы кезде мұғалімнің рөлі ерекше. Алғашқы ұстаз балаға тек әріп танытып, есеп үйретіп қана қоймай, оны тыңдай білуге, өз ойын жеткізуге, тәртіп сақтауға, үлкенді сыйлауға, кішіні құрметтеуге баулиды. Мұғалімнің әрбір сөзі мен іс-әрекеті баланың санасында ұзақ сақталып, оның болашақ өміріне әсер етеді. Бала тәрбиесінде бастауыш сыныпта адамгершілік тәрбиесіне басымдық берілуі тиіс. Мейірімділік, адалдық, жауапкершілік, еңбекқорлық сияқты қасиеттер дәл осы кезеңде бойға сіңеді. Сыныптағы қарым-қатынас, бірлескен жұмыс, ойын арқылы оқыту баланың ұжыммен тіл табысуына, достықты қадірлеуіне ықпал етеді. Бұл – баланың қоғамда өз орнын табуына негіз қалайды. Сонымен қатар бастауыш сыныпта баланың оқу дағдысы қалыптасады. Оқуға қызығушылық осы кезеңде оянса, ол өмір бойы сақталуы мүмкін. Ал керісінше, баланың оқу процесіне деген жағымсыз көзқарасы да дәл осы уақытта пайда болады. Сондықтан мұғалімнің міндеті – сабақты қызықты, түсінікті әрі баланың жас ерекшелігіне сай ұйымдастыру. Ойын элементтері, шығармашылық тапсырмалар, ұлттық құндылықтарға негізделген тәрбие жұмыстары оқушының танымдық қабілетін арттырады.

Бастауыш сыныптағы тәрбие тек мектеппен шектелмейді. Ата-ана мен мектептің тығыз байланысы – баланың жан-жақты дамуының кепілі. Үйде көрген тәрбие мен мектепте алған білім бір-бірімен үйлесім тапқанда ғана бала толыққанды тұлға болып қалыптасады. Осы орайда ата-ананың мұғаліммен үнемі байланыста болуы, баланың оқуына қызығушылық танытуы аса маңызды. Ұлттық тәрбиенің де бастауы – бастауыш сынып. Ана тілін құрметтеу, салт-дәстүрді білу, елін, жерін сүю сияқты қасиеттер осы кезеңде қалыптасады. Қазақ халқының «Ұяда не көрсен, ұшқанда соны ілерсін» деген даналық сөзі бастауыш сынып тәрбиесінің маңызын айқын көрсетеді. Қорытындылай келе, бастауыш сынып – баланың бүкіл өміріне бағыт-бағдар беретін аса маңызды кезең. Бұл кезеңде берілген дұрыс тәрбие мен сапалы білім – ел болашағының кепілі. Сондықтан бастауыш білімге ерекше мән беру, ұстаз еңбегін бағалау және бала тәрбиесіне жауапкершілікпен қарау – баршамыздың ортақ міндетіміз.

Эльмира Есеркеева,
Мағжан Жұмабаев атындағы ОМ
Бастауыш сынып мұғалімі
Қойлық ауылы

ҚЫСҚА ДА НҰСҚА

ТӘУЕЛСІЗДІК ҚАҺАРМАНДАРЫ ЕСКЕ АЛЫНДЫ

16 желтоқсан – Қазақстан Республикасының Тәуелсіздік күніне орай Жаркент қаласында Ербол Сылатаев пен Ләззат Асанованың ескерткіштеріне гүл шоқтары қойылды. Еске алу шарасына қала тұрғындары қатысып, Тәуелсіздік жолында жанын қиған желтоқсан қаһармандарына бір минут үнсіздікпен тағзым етті. Бұл шара ел еркіндігі үшін күрескен жастардың ерлігін ұрпақ жадында сақтау мақсатында ұйымдастырылды. Тәуелсіздік – ата-бабалар аманаты, ал ерлік – мәңгілік елдің рухани тірегі.

ЖАҢАРТЫЛҒАН ТІЗІМ

2026 жылдың 1 қаңтарынан бастап әлеуметтік маңызы бар аурулардың жаңартылған тізімі күшіне енеді. Бұл тізімге келесі аурулар кіреді: туберкулез; адамның иммун тапшылығы вирусы; созылмалы вирусты гепатиттер және бауыр циррозы; қатерлі ісіктер; психикалық және мінез-құлық ауытқушылықтары; жедел миокард инфаркті (алғашқы 6 ай); жүйке жүйесінің дегенеративті аурулары; орталық жүйке жүйесінің аурулары; сирек кездесетін, яғни орфандық аурулар; эпилепсия; цереброваскулярлық аурулар (1 жыл көлемінде). Бұл тізімге енген аурулары бар пациенттер дәрігерлік бақылауды, дерілік препараттарды, зертханалық талдауларды тегін, яғни мемлекет тарапынан көрсетілетін тегін медициналық көмектің кепілдік берілген көлемі аясында алады.

«БІР ТУ - БІР ОТАН» ПАТРИОТТЫҚ АКЦИЯСЫ ӨТТІ

Қазақстан Республикасының Тәуелсіздік күніне орай «Бір ту - бір Отан» атты ерекше патриоттық акция жоғары деңгейде өтті. Акцияның басты ерекшелігі - қаладағы түрлі этнос өкілдерінің бірлесіп, жеке кәсіпкерлік нысандарына Қазақстан Республикасының Мемлекеттік Туын ілуі. Бұл бастама ел бірлігі мен татулығының, ортақ құндылықтарға деген құрметтің айқын көрінісіне айналды. Шара барысында Ассамблея жастары, этномәдени бірлестіктердің мүшелері, белсенді еріктілер бір топқа бірігіп, ғимараттардың маңдайшасы мен кіреберіс бөлігіне Мемлекеттік Туды ілді. Ақция 16 локацияда өтті. Атап айтқанда: Жетісу Арена, Erke Kids балабақшасы, ZETA, Aster автосалоны, 125 H School, Авсармед және өзге де жекеменшік нысандар қамтылды. Бұл акцияның негізгі мақсаты – мемлекеттік рәміздерге деген құрметті арттыру, кәсіпкерлерді патриоттық бастамаларға тарту, көпұлтты Қазақстан халқының бірлігін көрсету және жастардың елге деген сүйіспеншілігін нығайту. Бірлік бар жерде - береке бар.

ЗАҢСЫЗ САУДА НЫСАНДАРЫНА КЕЗЕКТІ МОНИТОРИНГ ЖҮРГІЗІЛДІ

Облыс орталығы Талдықорғанда стационарлық емес сауда нысандарын ретке келтіру мақсатында қала әкімдігінің бастамасымен арнайы комиссия құрылып, мониторингтік жұмыстар жүргізілді. Мониторингтің негізгі мақсаты - қаланың сәулеттік келбетін жақсартып, тұрғындар үшін қолайлы әрі қауіпсіз орта қалыптастыру. Тексеру барысында «Самал» шағын ауданындағы бірқатар заңсыз орнатылған дүңгіршектер анықталып, иелеріне ескерту берілді. Мониторинг жұмысына қалалық кәсіпкерлік бөлімі мен санитариялық-эпидемиологиялық бақылау басқармасының мамандары қатысты. Мониторингтік топ сауда нысандарының иелерімен түсіндіру жұмыстарын жүргізіп, заң талаптары мен санитарлық нормаларды сақтау қажеттігін ескертті. Қала аумағында 162 сауда нысаны тіркелген. Оның ішінде 111-і рұқсатсыз, яғни заңсыз жұмыс істеп жатқаны анықталды. Аталған нысандардың иелеріне құжаттарын заңдастыру немесе нысанды өз еркімен алу туралы ескертулер берілді. Бұл бағыттағы жұмыстар алдағы уақытта да жалғасады.

20 НҮКТЕГЕ 72 БЕЙНЕКАМЕРА ОРНАТЫЛУДА

Сарқан қаласында қоғамдық тәртіп пен қауіпсіздікті қамтамасыз ету мақсатында бейнебақылау жүйесін кеңейту жұмыстары басталды. Қала аумағындағы 20 нүктеге барлығы 72 заманауи бейнекамера орнатылуда. Жоба негізгі көшелерді, саябақтарды және халық көп жиналатын аумақтарды толық қамтуды көздейді. Орнатылатын жүйе құрамында: 54 стационарлық камера – бір бағыттағы қозғалысты нақты бақылауға мүмкіндік береді; 18 айналмалы камера – айналаны кең ауқымда шоғылып, кез келген оқиғаны жедел тіркей алады; 5 жылдамдық өлшеу камерасы – жол ережелерінің бұзылуын автоматты түрде анықтап, жол қауіпсіздігін арттыруға бағытталған. Жобаны іске асыру жұмыстарын «AZIA-TECH» ЖШС жүргізуде. Бейнебақылау жүйесін толық монтаждау жыл соңына дейін аяқтау жоспарланған. Орнатылған барлық камералардан келіп түсетін мәліметтер Сарқан аудандық полиция бөлімінің орталық бақылау бекетіне жіберіліп, тәртіп сақшылары тәулік бойы мониторинг жүргізетін болады.

СТАРТАПШЫЛАР ИНКУБАЦИЯЛЫҚ БАҒДАРЛАМАНЫ АЯҚТАДЫ

Jetisu Digital ұйымдастырған Startup Orda бағдарламасында 12 стартап-команда мен 20-30 жас маман екі ай бойы оқыту сессияларынан өтіп, тәжірибелі менторлардан кеңес алды. Қатысушылар өз жобаларының алғашқы прототипін жасап, питчинг арқылы таныстырды. Бағдарлама аясында командалар алғашқы демеушілік қаражатқа қол жеткізді, нарыққа дайындығын көрсетті және кәсіби кері байланыс алды. Бағдарламаны сәтті аяқтаған барлық қатысушыларға сертификаттар табысталып, стартаптар Astana Hub алаңында дамуын жалғастырады.

(Ақпараттар ашық дереккөздерден алынды)

КОРОТКО ОБО ВСЕМ

СУД ОБЯЗАЛ JOHNSON & JOHNSON ВЫПЛАТИТЬ \$40 МЛН. ИЗ-ЗА ДЕТСКОЙ ПРИСЫПКИ

Верховный суд Лос-Анджелеса постановил выплатить \$40 млн. двум женщинам, которые заявили, что заболели раком яичников из-за использования детской присыпки с тальком Johnson & Johnson. Как передает Report, об этом пишет издание The Guardian.

Суд признал, что компания Johnson & Johnson знала о том, что ее присыпка опасна для здоровья, но не предупреждала об этом потребителей. Инстанция присудила пострадавшей Монике Кент \$18 млн, Дебора Шульц и ее муж получают \$22 млн от компании.

Вице-президент юридического отдела Johnson & Johnson Эрик Хаас заявил, что компания планирует «немедленно обжаловать этот вердикт и рассчитывает на победу, как это обычно бывает в случае неблагоприятных вердиктов».

Согласно судебным материалам, у Кент рак яичников был диагностирован в 2014 году, у Шульц - в 2018 году. Обе женщины утверждают, что в течение 40 лет пользовались детской присыпкой Johnson & Johnson.

БОЛЕЕ 800 ВЛИЯТЕЛЬНЫХ ЛЮДЕЙ МИРА ПОТРЕБОВАЛИ ЗАПРЕТИТЬ СОЗДАНИЕ СУПЕРИНТЕЛЛЕКТА

Более 800 известных личностей - среди которых ученые, политики, религиозные лидеры и знаменитости - подписали заявление с призывом ввести запрет на разработку суперинтеллекта, систем искусственного интеллекта, способных превзойти человеческий разум. Об этом сообщает Financial Times со ссылкой на Институт жизни будущего (FLI).

«Мы призываем к запрету на разработку суперинтеллекта. Этот запрет не должен быть снят, пока не будет достигнут широкий научный консенсус относительно его безопасности и контроля, а также общественная поддержка», - говорится в заявлении.

Среди подписантов - пионеры в области ИИ Джеффри Хинтон и Йошуа Бенхио, бывшая президент Ирландии Мэри Робинсон и другие известные мировые деятели.

Тем временем технологические гиганты - OpenAI, Google, Meta и ряд стартапов - продолжают гонку за создание «общего искусственного интеллекта» (AGI), который сможет выполнять большинство задач лучше человека.

Подписанты нового заявления предупреждают: человечество рискует потерять контроль над технологиями, которые могут изменить цивилизацию быстрее, чем мы сможем осознать последствия.

МАСК СТАЛ ПЕРВЫМ В ИСТОРИИ ЧЕЛОВЕКОМ С СОСТОЯНИЕМ В 600 МИЛЛИАРДОВ ДОЛЛАРОВ

Самый богатый человек в мире достиг ещё одной важной вехи благодаря стремительному росту стоимости его компании по производству ракет SpaceX. Илон Маск стал первым в истории человеком с состоянием 600 миллиардов долларов, передаёт Tengrinews.kz со ссылкой на Forbes.

Таким образом Маск сделал ещё один гигантский шаг к тому, чтобы стать первым в мире триллионером. Ранее в этом месяце компания SpaceX, занимающаяся производством ракет, объявила о тендерном предложении, оценившем её в 800 миллиардов долларов, пишет Forbes со ссылкой на двух инвесторов компании.

НАЦИОНАЛЬНОСТЬ РЕБЁНКА В КАЗАХСТАНЕ

В прокуратуре разъяснили нормативное постановление Конституционного суда, касающееся способов определения и изменения национальности ребенка в Казахстане, передаёт Tengrinews.kz.

В апреле 2025 года Конституционный суд вынес нормативное постановление № 70 о проверке на соответствие Конституции статьи 65 Кодекса «О браке (супружестве) и семье». Данной нормой установлено, что национальность ребёнка определяется национальностью его родителей и в дальнейшем она может быть изменена только на национальность другого родителя.

РАЗЪЯСНЕНИЕ ПРОКУРАТУРЫ

Как говорится в нормативном постановлении суда, статья 65 Кодекса не учитывает разных жизненных ситуаций, когда определение и изменение национальности ребёнка исключительно по национальности родителей невозможно. В этой связи Конституционный суд признал не соответствующей Конституции статью 65 Кодекса «О браке (супружестве) и семье» — в части, не предусматривающей иные способы определения и изменения национальности ребёнка.

Что это означает простым языком? Решение Конституционного суда означает, что правило, по которому национальность ребенка можно было определять и менять только по национальности родителей, признано неконституционным в этой части.

Теперь закон должен учитывать и другие жизненные ситуации — например, если данные о родителях отсутствуют или если ребенок воспитывается в другой семье или среде и хочет изменить национальность не по родителям.

Ожидается, что в Кодекс «О браке (супружестве) и семье» будут внесены изменения, которые закрепят альтернативные способы определения и изменения национальности ребенка.

СИЛЬНЫЕ МОРОЗЫ НАДВИГАЮТСЯ НА КАЗАХСТАН

Ранее синоптики Казгидромета представили прогноз погоды на 16, 17 и 18 декабря. Согласно прогнозу, обширный циклон сохранит свое влияние на большую часть Казахстана, в связи с этим сохраняется снег, метель, на юге, юго-востоке страны — осадки в виде дождя и снега, гололёд, в горных районах метель. В северных, центральных и восточных регионах понижение ночью от 7–15 до 12–28 мороза, днём от 5–15 до 8–18 мороза.

(Все материалы взяты из открытых источников)

ТАЛДЫКОРГАНЦУ ВЕРНУЛИ 13 МЛН. ТЕНГЕ, КОТОРЫЕ ОН ПЕРЕВЕЛ МОШЕННИКАМ

Жителю Талдыкоргана полиция вернула 13 млн. тенге, похищенные мошенниками. Эти деньги поступили на счета дропперов, передает NUR.KZ со ссылкой на МВД.

Потерпевший, просматривая социальные сети, обнаружил рекламное объявление об инвестировании денежных средств в ценные бумаги одной из компаний, осуществляющих деятельность в Казахстане. Перейдя по указанной ссылке, мужчина зарегистрировался на интернет-ресурсе после чего с ним связались лица, представившиеся менеджерами компании. Спустя время мужчина осознал, что стал жертвой мошенничества. Не откладывая обращение,

потерпевший сообщил об этом в управление полиции Талдыкоргана.

К расследованию незамедлительно приступили сотрудники следственного подразделения по расследованию киберпреступлений. Под руководством следователя Азамата Жаната были установлены лица, причастные к получению похищенных денежных средств (дропперы). Благодаря слаженной и оперативной работе сотрудников полиции, похищенные денежные средства были полностью возвращены законному владельцу.

В КАЗАХСТАНЕ ПРЕДЛОЖИЛИ РАЗРЕШИТЬ ТРАТИТЬ ВЗНОСЫ ОСМС НА ЛЕКАРСТВА

Депутат Мажилиса Магеррам Магеррамов потребовал прозрачности в системе ОСМС и предложил разрешить гражданам тратить неиспользованные взносы на лекарства. Соответствующий депутатский запрос он направил премьер-министру Олжасу Бектенову, передает kazlenta.kz со ссылкой на tengrinews.kz.

На пленарном заседании в Мажилисе Магеррамов напомнил, что казахстанцы ежемесячно перечисляют средства в Фонд социального медицинского страхования, однако не могут отследить, как именно расходуют эти деньги и используют ли их вообще.

При этом фонд осуществляет инвестиционную деятельность за счёт своих активов, значительную часть которых составляют взносы граждан. В то же время вкладчики ОСМС не получают инвестиционного дохода, что, по мнению депутата, является проявлением социальной несправедливости. В этой связи депутат предложил:

- разработать цифровой механизм прозрачного отслеживания взносов ОСМС по примеру системы ЕНПФ;
- предусмотреть начисление инвестиционного дохода вкладчикам ОСМС;
- создать алгоритм, который позволит гражданам использовать неосвоенные средства ОСМС для приобретения лекарств.

DISNEY МОЖЕТ ПОДАТЬ В СУД: ПОЛИЦИЯ ЖЕТЫСУ НЕЗАКОННО ИСПОЛЬЗОВАЛА ПЕРСОНАЖЕЙ «ЗВЕРОПОЛИСА»

Полиция Жетысуской области выставила ролик с использованием персонажей из популярного мультфильма и нарушила авторские права, передает ИА «NewTimes.kz».

Сгенерированный с помощью ИИ видеоролик появился в официальном Instagram-профиле ДП Жетысу. В нем использовались персонажи из анимационного фильма. У некоторых пользователей социальных сетей возникли вопросы — не нарушает ли полиция закон. В Министерстве

юстиции в ответ на запрос нашей редакции ответили, что использование персонажей противоречит нормам авторского права.

Напомним, 24 ноября президент Казахстана Касым-Жомарт Токаев подписал поправки в законодательство об интеллектуальной собственности. Новый закон направлен на усиление защиты авторских прав и упрощение процедур для бизнеса и правообладателей.

В КАКОМ РЕГИОНЕ КАЗАХСТАНА БУДУТ СНИМАТЬ НОВЫЙ ФИЛЬМ С ДЖЕКИ ЧАНОМ

Новый фильм с Джеки Чаном «Доспехи Бога: Ультиматум» будут снимать в Мангистауской области, сообщили в Центре общественных коммуникаций региона.

«В результате длительных переговоров именно Мангистау выбран местом проведения съёмок, что рассматривается как значимое событие для казахстанской киноиндустрии. Реализация проекта позволит укрепить позиции страны на международной кинематографической карте, привлечь инвестиции в регион, а также будет способствовать развитию креативных индустрий и туристического потенциала области», — подчеркнули в акимате.

Местные власти выражают надежду на то, что участие в проекте международной команды создаст дополнительные возможности для профессионального обмена, вовлечения отечественных специалистов и продвижения региона на мировой аудитории. Съёмки продолжения франшизы начнутся весной 2026 года. Режиссером фильма выступил казахстанец Роберт Кун.

(Данный текст скопирован с сайта Informburo.kz)

ПРЕЗИДЕНТ КАЗАХСТАНА ВРУЧИЛ ГОСНАГРАДЫ ЭНЕРГЕТИКАМ

Касым-Жомарт Токаев вручил группе граждан государственные награды за значительный вклад в развитие энергетической отрасли страны, передает агентство Kazinform со ссылкой на Акорду.

- орденом «Құрмет» награжден: **Нурмуханбетов Ержан Абитаевич** – старший диспетчер АО «Талдыкорганская акционерная транспортно-электросетевая компания», область Жетісу.
- орденом «Еңбек Даңқы» III степени награжден: **Колесников Сергей Викторович** – электросле-

сарь ТОО «Текелийский энергокомплекс», область Жетісу. Напомним, на торжественном мероприятии в Акорде Касым-Жомарт Токаев поздравил работников энергетической отрасли с профессиональным праздником.

МАЛЬЧИК ПО ИМЕНИ ТӘУЕЛСІЗДІК

В Панфиловском районе области Жетысу проживает девятиклассник по имени Тәуелсіздік. Он родился в 2011 году в период празднования Дня Независимости, передает корреспондент агентства Kazinform.

По словам родителей мальчика, праздник и стал главным поводом для нарекания их первенца необычным именем. Сегодня подросток учится в общеобразовательной школе района и, несмотря на юный возраст, уже выделяется активной жизненной позицией. Тәуелсіздік — отличник и староста класса. Он принимает участие в школьных мероприятиях, помогает в организации различных событий и пользуется уважением среди одноклассников и педагогов. По словам учителей, школьник отличается ответственностью и дисциплиной. Свободное от учебы время Тәуелсіздік старается проводить активно. Он занимается верховой ездой, участвует в национальных конных играх и принимает участие в коппаре. Любовь к лошадям и традиционным видам спорта для него — часть сельской жизни и семейных ценностей. Семья Нусиповых живет в сельской местности и занимается личным подсобным хозяйством. Родители воспитывают троих детей, уделяя особое внимание их образованию, трудовому воспитанию и уважению к истории и традициям своей страны.

НЕРЕШЕННЫЕ ПРОБЛЕМЫ В РАЗВИТИИ РЕГИОНА

Аким области Жетысу Бейбит Исабаев на брифинге в СЦК рассказал о ключевых вопросах, которые еще требуют системного решения, передает корреспондент агентства Kazinform.

— Мы достигли хороших результатов, однако остаются актуальные вопросы, требующие системного решения, особенно как эффективное использование сельхозземель, современные агротехнологии и водосбережение, привлечение новых инвесторов и открытие промышленных и сервисных предприятий, развитие малого и среднего бизнеса с использованием механизмов государственной поддержки для повышения предпринимательской активности, прозрачность трудовых и налоговых отношений. Точное отображение численности

работников, своевременная уплата пенсионных отчислений и налогов для снижения теневой экономики, — отметил он.

Аким подчеркнул, что реализация этих мер напрямую влияет на рост доходов населения и улучшение общей социально-экономической ситуации в регионе.

ВОДОХРАНИЛИЩЕ КЫЗЫЛАГАШ ВЫДЕРЖАЛО ТЕХНИЧЕСКИЕ ИСПЫТАНИЯ

Аким области Жетысу Бейбит Исабаев 12 декабря 2025 года на брифинге в СЦК сообщил, что Кызылагашское водохранилище полностью восстановлено, успешно прошло нагрузочные испытания и государственную экспертизу, передает корреспондент Zakon.kz.

- Народ помнит, и чтобы такое больше не повторилось. В течение 4,5 лет проводились работы на Кызылагашском водохранилище вместимостью 42 млн кубов воды. Прошлой весной мы провели тест — подняли уровень воды до 44,5-45 млн кубов. Водохранилище выдержало, месяц простояло, затем воду спустили, и в этом году «Казсушар» принял его на свой баланс. Все стандарты и проверки соблюдены — считаем, что подобное больше не повторится. А информация о том, что там появились трещины или что объект передали частным лицам, не соответствует действительности, — ответил Бейбит Исабаев.

На вопрос о сроках гарантии аким ответил, что объект прошел государственную экспертизу, процедура которой длилась семь месяцев, подчеркнув, что с такими вещами нельзя рисковать. Он заверил, что гарантия обязательно будет.

КОРОТКО ОБО ВСЕМ

ЗАДЕРЖАНА БАНДА БАРЫМТАЧЕЙ

В Жетысуской области полицейские оперативно задержали подозреваемых в дерзкой краже скота, передает kazenta.kz.

По информации пресс-службы регионального ДП, поздно ночью неизвестные проникли на пастбище на окраине села Бегаш и похитили 11 лошадей. Ущерб составил почти 5 миллионов тенге. Сразу после поступления заявления сотрудники управления криминальной полиции совместно с полицией района провели комплекс розыскных мероприятий.

В ходе отработки территорий стражи порядка вышли на след злоумышленников и задержали их на территории одного из крестьянских хозяйств, где уже начался забой похищенного скота. Полицейские обнаружили 9 живых лошадей, а еще две туши злоумышленники успели разделать.

Задержанными оказались трое жителей области Жетысу. Все они заключены под стражу. Следствие продолжается и проверяет их возможную причастность к другим аналогичным преступлениям.

В КАЗАХСТАНЕ МОГУТ ВВЕСТИ ПОЖИЗНЕННОЕ ЗАКЛЮЧЕНИЕ ЗА УБИЙСТВО ДЕТЕЙ И ПЕДОФИЛИЮ

Депутаты Мажилиса в первом чтении приняли законопроект по вопросам обеспечения прав женщин и безопасности детей, а также поправки в Кодекс об административных правонарушениях, передает kazenta.kz со ссылкой на tengrinews.kz.

Законопроекты восстанавливают уголовную ответственность за причинение легкого вреда здоровью с наказанием в виде штрафа до 200 МРП (738 400 тенге в 2024 году) либо привлечения к общественным работам до 200 часов, либо ареста до 50 суток. За нанесение побоев они предусматривают наказание в виде штрафа до 80 МРП (295 360 тенге в 2024 году) либо привлечения к общественным работам до 80 часов, либо ареста до 25 суток.

В случае совершения таких деяний с особой жестокостью в отношении несовершеннолетнего и лица в связи с осуществлением им служебной деятельности либо выполнением профессионального или общественного долга предусмотрено ограничение или лишение свободы до 2 лет.

В РЕЙТИНГЕ ПО МУЖСКОМУ И ЖЕНСКОМУ АЛКОГОЛИЗМУ КАЗАХСТАН ПОПАЛ В ПЕРВУЮ ДВАДЦАТКУ СРЕДИ 182 СТРАН

В рейтинге стран по алкоголизму среди мужчин Казахстан занял 11-е место, а среди женщин — 19-е место из 182. Уровень зависимости от алкоголя у мужчин в РК составил 9,52%, у женщин — 1,48%, передает kazenta.kz со ссылкой на energyprom.kz.

Антилидерами в рейтинге по алкоголизму среди мужчин стали Россия, Венгрия и Литва, среди женщин — Австралия, Россия и Колумбия.

Хуже, чем в РК, среди стран СНГ ситуация не только в России, но и в Беларуси. В то же время в Украине, Азербайджане, Кыргызстане, Таджикистане, Армении и Туркменистане ситуация с алкоголизмом лучше, чем в РК.

КАЗАХСТАНЦЕВ МАССОВО РАЗВОРАЧИВАЮТ НА ГРАНИЦЕ С КЫРГЫЗСТАНОМ

Десятки граждан Казахстана в последние дни не могут попасть в Кыргызстан. О новых правилах въезда многие узнали уже на контрольно-пропускных пунктах, где им вручили официальные отказы во въезде, передает Ulysmedia.kz со ссылкой на Kaktus.

Теперь казахстанцы могут находиться в Кыргызстане не более 90 дней в течение 180-дневного периода. Если человек превышает этот срок без регистрации, повторный въезд в страну запрещается на три месяца. При этом регистрацию нужно оформить лично уже после въезда в страну - онлайн это сделать невозможно. В госучреждении «Кызмат» напомнили, что регистрация иностранцев возможна только после въезда в Кыргызстан - как онлайн, так и офлайн. Граждане Казахстана освобождены от регистрации на первые 30 дней, но при более длительном пребывании она обязательна. При этом находиться в стране можно не более 90 дней за полгода. Для работы, учебы или длительного проживания требуются дополнительные документы.

КАЗАХСТАНЕЦ ВСТАЛ НА НОГИ ПОСЛЕ КЛИНИЧЕСКОЙ СМЕРТИ

В Мангистауской областной многопрофильной больнице успешно провели редкую и сложную нейрохирургическую операцию — оксипитоспондилодез. Пациент получил тяжелые травмы в результате дорожно-транспортного происшествия (ДТП), сообщает Zakon.kz.

Так, по данным врачей, у пострадавшего были переломы первого (С1) и второго (С2) шейных позвонков. В первые сутки после ДТП он находился в состоянии клинической смерти и был экстренно госпитализирован в реанимацию.

«Травмы на уровне С1-С2 очень опасны, здесь расположен ствол мозга, отвечающий за дыхание, сердечную деятельность и движение. Любое неверное движение может быть смертельным», — рассказал заведующий нейрохирургическим отделением Думан Мырзабеков.

Во время операции врачам пришлось использовать необычный метод фиксации через затылочную кость и соседние здоровые позвонки, так как стандартные винты установить было невозможно.

ЖЕЛТОҚСАН ЖҮРЕКТЕРДЕ ЖАҢҒЫРАДЫ

ЖЕЛТОҚСАН КӨТЕРІЛІСІ ҚАЗАҚ ТАРИХЫНЫҢ ӘЛІ КҮНГЕ ДЕЙІН САЯСИ-ҚҰҚЫҚТЫҚ БАҒАСЫ ТОЛЫҚ БЕРІЛМЕГЕН БІР БЕТІ. АЛДАҒЫ ЖЫЛЫ ҚЫРЫҚ ЖЫЛДЫҒЫ АТАЛЫП ӨТЕТІН ТАРИХИ ОҚИҒАНЫҢ ТІРІ ҚАЛҒАН ҚАС БАТЫРЛАРЫ АРАМЫЗДА ЖҮР. ОН СЕГІЗ БЕН ЖИЫРМА ЖАСТАРЫНДА АЛАҢДА ҰЛТ НАМЫСЫН ТУ ЕТІП КӨТЕРЕ БІЛГЕН СОЛ ҚЫЗ-ЖІГІТТЕР ҚАЗІР АТА-ӘЖЕ АТАНДЫ. АЛ ОСЫНЫ КӨРЕ АЛМАЙ, ЖЕТЕ АЛМАЙ АРМАНДА КЕТКЕНДЕРІ ҚАНШАМА!

Суретте: автор Бекжан Боз Ләззат Асанованың анасымен

Желтоқсан оқиғасының құрбандары - ел жадында мәңгі жаңғыратын есімдер. Қаншама ақын-жазушылар сол бір әділетсіздікке толы кезеңді жүрек сүзгісінен өткізіп, қаламға арқау етіп келеді. Солардың бірі - ақсулық қаламгер, бірнеше кітаптың авторы Бекжан Боз.

Жуырда оның «Желтоқсан жүректерде жаңғырады» атты кітабы жарық көрді. Осы орайда біз Бекжан ағайдан жаңа еңбектің мән-мағынасы мен дүниеге келу тарихы туралы сұрап едік.

- Бұл кітапты шығару идеясы қалай туды? Жобаның басталу, жазылуы және жарыққа шығу тарихын тарқатып айта кетсеңіз...

- Бұрыннан бері азды көпті жазушы едім, осы уақыт аралығында 3 кітабым жарық көрді. Бірінші кітап 2018 жылы, екінші кітап 2023 жылы облыс әкімінің қолдауымен шыққан болатын. Сол жылдары Алматы қаласы, Жібек жолы баспасында шықты. Бұл кітаптардың Қазақ ұлттық кітапханасында электронды нұсқасы бар. Ал мына кітаптың шығу тарихына тоқталатын болсам, 2016 жылы Жаркент өңіріне әдейілеп барып, Ақжазық ауылына тоқтап, қалай болғанда да қазақ халқы үшін құрбан болған сол ауылдың тумасы, 1986 жылы желтоқсанда қайтыс болған аяулы ару қызымыз Ләззат Асанованың зиратына барып құран бағыштадым. Біз жақтың ғұрпымен басына қызылды-жасылды орамалдар байлады. Сонда бірден аңғарғаным - қоршауы тым қарапайым екен, шынын

айтқанда көңілім толмады. Ішімнен «япырай!» дедім...

Оқыған мектебіне де соға кетейін деп бардым. Мектепте музейі бар екен. Сол сексен алтының ызғарлы желтоқсан күні таңғы сағат 8-де анасына «Срочно приезжайте, ваша дочь находится в тяжелом состоянии» деген телеграмма келіпті. Содан басқа да жәдігер заттарының бәрін көріп,

толқығаным сондай, түні бойы отырып мақала жаздым. «Неге сол мектепке Л.Асанова атын бермеске?!» деген ұсыныс ойларымды барынша дәйектеп, дәлелдеп жаздым. Сол мақалам Талдықорғаннан шығатын «Искра-Жетісу», «Білім шапағаты» газеттерінде қатар жарық көрді. Апарған сәтте кешегідей жариялаған азаматтарға разылығымды айтып, одан кейін сол газеттердің әлденеше данасын Алматыда тұратын Ләззаттың анасы Алтынай тәтеге апарып бердім. Ол кісі де құрқол емес екен, маған өзі құрастырып шығарған «Ақжазықтың ақмаңдай аруы» атты кітабына қол қойып берді. Мен: «тағы бар ма, мектептерге апарып берейін, балалар оқысын» деп едім, сезімді жерге тастамай тағы 14 кітабын қолыма ұстатты.

Мектепке сыйға тапсыратын кітаптарды алып тұрып, бұлардың оңайлықпен жарық көрмегені ойыма оралып:

- Тәте, кітабыңыз қалай шықты, кім демеуші болды? - деп сұрап едім.

- Өз қаражатыма шығардым. 500 дана еді, кездесулерге барғанда ала барып, азайттым, - деді.

Көзі ашық, жігерлі адам екен. Одан кейін де қолынан талай дәм татып едім. Солай бір барғанымда:

- Тәте, 2016 жылы желтоқсанда, яғни Желтоқсан көтерілісінің 30 жылдығында

қайда болдыңыз? - деп сыр тартып сұрадым.

- Бауыржан Момышұлының ауылы, мектебі шақырып, сонда болдым, - деді.

«Әй, қазекем бар екен-ау!» - дедім ішімнен ризашылықпен.

Батыр Бауыржан Жуалыдан. Б.Момышұлы ауылы Алматыдан алты жүз шақырым жерде. Сонда барып, қайту да оңай емес. Алайда тәтеміз ауырсынбай барыпты. Бәрінен де осыны ұйымдастырған ұстаздарға қалай риза болмассың?! Шіркін-ай, батыр қыздың анасы ғой деп өстіп жан-жақтан шақырып, кездесулер өткізсе, қандай ғажап, тәрбиелік мәні зор шара болмас па еді? Осы ойымды айтып: «Тәте, мен сізге кітабыңызды көбейтіп шығаруға демеуші тауып берейін» деп, сондай жомарттық танытатын кісі іздеп жүргенімде, тәтеміз қайтыс болып кетті...

Жалпы, айтарым, қазағым деп соққан жүрегі, өршіл намысы бар әрбір азамат Желтоқсан тарихын білу керек! Әр қазақтың үйінде Желтоқсан тарихын баяндайтын бір-бір кітап тұрғаны дұрыс. Қазақ елінің, халқының келешегі үшін жапа шеккен алдыңғы толқын аға ұрпақ ерлігін кейінгі толқын інілер ұмытпасын! Мені осы ой қамшылайды... Ол үшін ел мен жер, қасиетті қазақ үшін күрескен, кан төккен, жан берген батыр ұлдарымыз бен қыздарымызды ұмытпауымыз керек!

Бекжан Боздың бұл еңбегі – өткенге тағзым ғана емес, ұлт жадын жаңғыртуға бағытталған шынайы рухани миссия. Оның әңгімесінен Желтоқсан құрбандарына деген құрметтің, Ләззат Асановадай арулардың тағдырына деген жанашырлықтың, тарихи әділеттілікті қалпына келтіруге деген ұмтылыстың басым екенін аңғардық.

Желтоқсан оқиғасының әлі күнге дейін саяси-құқықтық бағасы берілмегені туралы көпшілікке белгілі. Ал осы кітапта көпшілікке белгісіз ізденістер туралы «Алматы 1986. Желтоқсан» деп аталған айғақ-кітаптарының 1,2,3 және 16 томдарынан алынған материалдары жарияланған.

Аталған кітапқа кірген жас оқырмандардың Желтоқсан оқиғасы туралы пікірі де жарияланыпты. Соны оқырмандар назарына ұсынуды жөн көрдік.

ӨСЕРЛІ КЕЗДЕСУ

Таяуда біздің мектепте 1986 жылы Алматы қаласында ораны алған Желтоқсан көтерілісіне қатысқан Құрбақов Нұрбол

ағамен кездесу өтті. Бұл кездесуге барлық оқушылармен бірге ұстаздар да қатысты. Кездесу өте қызықты болды.

Нұрбол аға сол жылы Алматы қаласында Ауылшаруашылық институтының студенті екен. 17-18 желтоқсанда курстас жолдас-тарымен бірге орталық алаңға бейбіт шеруге барған. Алаңда жастар көп жиналыпты. Алматы қаласындағы жоғары оқу орындары мен училищелердің студент-жастары қаланың көшелерімен шерулеп өтеді. Қолдарында Лениннің портреті мен ұлт мәселесіне байланысты ұран сөздер көтерген. Алаңда тапжылмай тұрып, билікке өз талаптарын қойған. Бір күн бұрын болған Қазақстан Компартиясы Орталық Комитетінің Пленумының шешімімен келіспейтіндіктерін айтқан. Оның арты үлкен қақтығысқа ұласып КСРО-ның қалаларынан мыңдаған қарулы жасақтар алдырылған екен. Бұл туралы көзімен көргендердің жазбаларын газет-журналдардан да оқыдық. Сондай-ақ, оқиғаны болғанындай етіп жазған кітаптар да аз емес. Солардың бәрінде ұсталғандарды аямай тергеп,

тексеріп, жазалағандарын жақсы білеміз.

Арада қырық жылға жуық уақыт өтсе де, көтерілістің сипатына байланысты саяси-құқықтық баға толық берілмегенін осы кездесуге қатысқан ұстаздарымыз да әңгімеледі. Әйгілі ақынымыз Мұхтар Шаханов құрған комиссия материалдары бойынша жазықсыз қаншама қазақ жастары ақталды. Бірақ көтеріліске дұрыс баға берілмегендіктен оған қатысушылар лайықты бағасын алып, ерліктері ескерілген жоқ. Нұрбол ағаның сөйлеген сөздерінен кейін біздің бұл көтеріліс туралы білетініміз нақтылана түсті.

Ол кісі алаңда болғанда атқылаған судың астында қалады. Тіпті жазушылардың таяғын да жейді. Алайда «алаңда болғанымыз үшін бірге барғандардың ешқайсысы өкінген жоқ.

Желтоқсан – 86да ұсталып, соққы жеген 8,5 мың, түрлі қамауларға алынған 2,4 мың, Алматыдан, басқа да қалалардан қуылған, комсомолдан, оқудан, жұмыстан шығарылған, күнәсіз сотталған, жәбірленген мыңдаған адам. (Деректер «Желтоқсан жүректерде жаңғырады» кітабының 112 бетінен алынды.)

Қайта сол әрекетімізді мақтанышпен еке аламыз», - деді Нұрбол аға. Кездесудегі сөзінің соңында: «Сендер бүгін тәуелсіз, егемен Қазақ елінің бақытты балаларысыңдар. Еліміздің болашағы сендердің қолдарында. Сол үшін осы бастан жақсы оқыңдар,

өздеріңді дамыған елдің лайықты азаматы болып шығу үшін шынықтыңдар. Өздерің таңдаған мамандықтарыңды алып, еліміздің экономикалық жағынан өсуіне үлес қосыңдар», - деді.

Айым АЙДЫНҚЫЗЫ
Ақсу ауданы, Қаракөз ауылы

ЖЕЛТОҚСАННАН НӨР АЛҒАНБЫЗ

Біздерге – жоғары сынып оқушыларына мектебіміздің ұстаздары тәрбие сағаттарында, тарих пәні сабақтарында 1986 жылы желтоқсан айында сол кездегі Қазақстан астанасы Алматы қаласында және республиканың басқа қалаларында болған оқиғалар туралы әңгімелер өткізген соң, осы тақырыпқа қатысты мәліметтер көп оқитын болдым.

Сол 1986 жылы ызғарлы желтоқсан күндері қазақ халқының намысы үшін бастарын қатерге тігіп, алаңға шыққан қазақ жастарының ерлігіне қалай риза болмайсың. Сүйсінесің. әрі қайран қаласың. Сол желтоқсанда Қазақ елінің азаттығы үшін құрбан болған қазақ халқының аяулы ару қызы Ләззат Асанова небәрі 16 жаста екен.

Желтоқсан көтерілісі кезінде қазақ елінің, қазақ халқының намысы ар-ожданы, жарқын келешегі үшін басын бәйгеге тігіп, құрбан болған Ләззат Асанова, Сабира Мұхамеджанова, Ербол Сыпатаев, Қайрат Рысқұлбеков тағы басқалардың есімдерін бұрын халық білмейтін. Солар секілді көптеген жастардың тайсалмай, қарулы жасаққа қарсы күресте көрсеткен ерліктері бүгінде тәуелсіз Қазақстанның жастарына, келешек ұрпаққа мәңгілік мақтаныш және үлгі болары айдаң анық. Біз сол ағалар мен әпкелердің қайсарлығын бойымызға сіңіріп, отаншыл болып өсуге тиіспіз. Жер шарындағы жүздеген мемлекеттің ішіндегі біздің жалғыз отанымыз Қазақ елінің өркендеп өсіп, шоқтығы биік болуы үшін терең білім алып, білікті маман болуымыз керек. Бұл жөнінде осыдан бір ғасырдай бұрын ұлы ақынымыз Мағжан Жұмабаев:

Арыстандай айбатты,
Жолбарыстай қайратты,
Қырандай күшті қанатты
Мен жастарға сенемін! – деп айтып кеткен. Бүгінде біз сәулетті де зәулім, заманауи үлгідегі мектепте білім алудамыз. Мектебімізде барлық пәндерге арнайы жабдықталған кабинеттер бар. Спорттық зал, алаңдар олар туралы әңгіме бір бөлек. Мектебіміздің ауласы сондай әдемі. Айнала төңірегіне түрлі ағаштар егіліп, гүлзарлар жасалған. Мектебімізде әрбір атаулы тарихи күндерге кездесулер, тәрбиелік мәні зор іс-шаралар өтіп тұрады.

Біз тәуелсіз, азат Қазақ елінің бақытты ұлдарымыз!

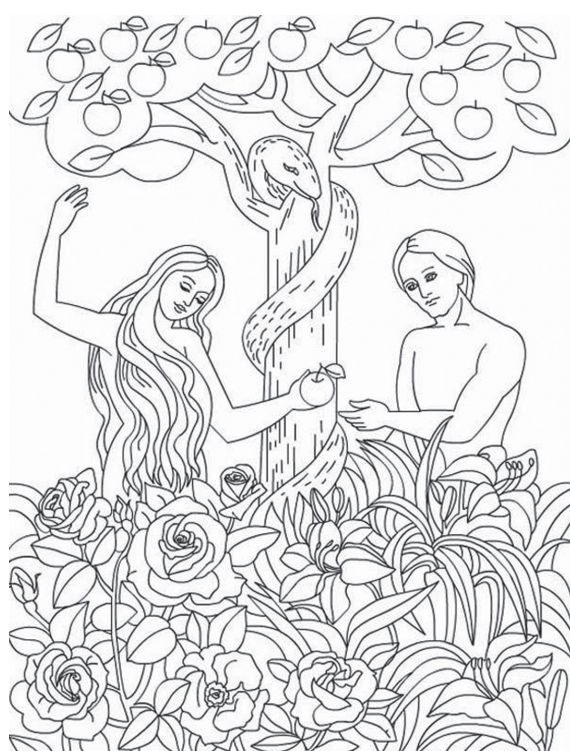
Сандуғаш МАРАТҚЫЗЫ
Ақсу ауданы, Қаракөз ауылы

ТІЛШІ ТҮЙІНІ: Желтоқсан көтерілісі - қазақ жастарының тәуелсіздік жолындағы өр рухын дәлелдеген тарихи белес. Сол бір қарлы күндерден бері ширек ғасырдан астам уақыт өтсе де, оқиға жаңғырығы әлі ешкімнің жүрегінен өшкен жоқ. Дегенмен, қаншама зерттеулер жазылып, қаншама естеліктер жарық көргенімен, әлі де сол күннің батырларының көтерілісіне толық әрі әділ баға берілмей келе жатыр. Бүгінгі ұрпақтың міндеті - Желтоқсан қаһармандарының ерлігін ұмытпау ғана емес, олардың жанқиярлық күресінің шынайы орнын тарихтан табуына ықпал ету. Жауынгер рухын құрметтеу - тәуелсіздігімізді бағалаудың ең биік көрінісі.

АДАМЗАТТЫҢ ТАРИХЫНА ТЕРЕҢ ҮҢІЛГЕН ФИЛОСОФ-ҒАЛЫМ, ЖАЗУШЫ ҒАРИФOLЛА ЕСІМ ӨЗИНІҢ «АДАМ - ЗАТ» ДЕГЕН КІТАБЫНДАҒЫ «КҮНӘ» ДЕП АТАЛАТЫН ЭССЕДЕ (157 БЕТ) АДАМ БАЛАСЫНЫҢ БОЙЫНДАҒЫ ТӘН ЖҮЙЕСІ, НӘПСІ ЖҮЙЕСІ, АҚЫЛ ЖҮЙЕСІ, КӨҢІЛ ЖҮЙЕСІ, РУХ ЖҮЙЕСІ, АР ЖҮЙЕСІ, ТЫЛСЫМ ЖҮЙЕСІН ТАЛДАЙ КЕЛЕ АДАМ НЕГЕ КҮНӘҒА БЕЙІМ ТҰРАДЫ ДЕГЕН СҰРАҚҚА ЖАУАП ІЗДЕЙДІ...

АДАМ АТА МЕН ХАУА АНАМЫЗДЫҢ КҮНӘҒА БАТЫП, ЖҰМАҚТАН АДАМДАР АДАСЫП ЖҮРЕТІН ЖҰМЫР ЖЕРДІҢ ПЕНДЕСІ БОЛЫП КЕТЕ БАРҒАНЫ САНАЛЫ ТҮРДЕ ЖАСАЛҒАН КҮНӘ МА? АВТОР ОСЫ МӘСЕЛЕНІ ТАРАЗЫЛАП, ОҚЫРМАНҒА ОЙ САЛАДЫ.

КҮНӘ

білген кезде бойларына ұят сезімі ұялады.

Жаратқанның бұларға жұмақта тұруына рұқсаты болса да, ал жұмақты тануға рұқсаты жоқ еді.

Бір сөзбен айтқанда, танымға рұқсат болмаған. Себебі таным, білім адамға күнә, қайғы, мұң әкелетін ынта болатын. Адам Алла әмірімен күнәсіз жұмақта күн кешуден гөрі күнәлі болып, азабы көп жалған дүниені қалап алды. Сондықтан күнә - адамның өзі тандап алған нәрсесі. Ендеше адам қалай күнәсіз болмақ? Бұл мәнде күнә - адам болмысының қажеттілігі.

Адамның ісі мен әрекеттерінен күнәсіздік табудың өзі қиынға соғады. Тегі көптеген ғұламалардың өмірден, тіршілік қарбаласынан қашып, тау-тасты аралап, оңаша жер іздеп таза тақуалыққа түсуінің себебі де осы болса керек. Қайнаған өмірде ғұмыр кешіп, күнәсіз болу - талас тудыратын мәселе.

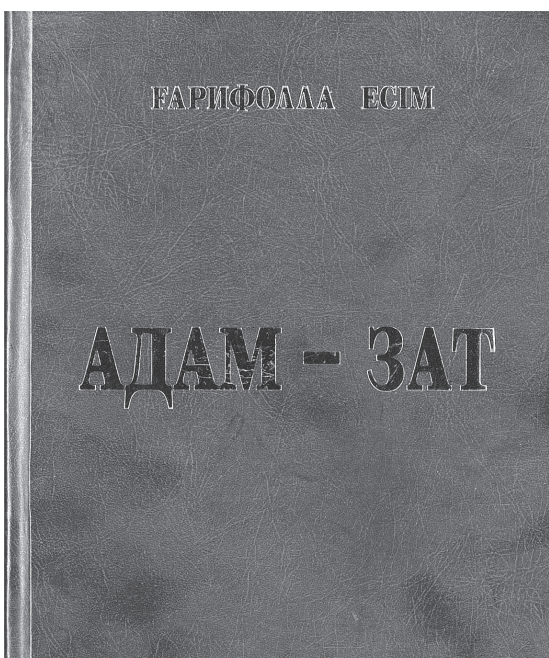
Міне, осы жерге жеткенде біз әжептәуір қунаһар жан екенбіз деген сарынға түсіп кетпей, күнәдан

арылу, күнәлі болмау, күнәні мөлшерлеу деген мәселелерге тірелеміз. Сірә, адал жүректі адамның ғұмыры - өз күнәсін азайту жолындағы күрес болса керек. Адамшылық дегеннің өзі - осы күнәнің мөлшеріне байланысты ұғым.

Біз біреуді «адамшылығы мол жан екен» дейміз. Онымыз рас. Себебі, ол - өз күнәсін ауыздықтай білген кісі. Бір сөзбен айтқанда, өз еркін өзі меңгере алатын адам, яғни, тәубасы бар жан. Сопылық философияда адамның өз еркін өзі меңгеру деген мәселе жан-жақты талданған. Бұл философияның мынадай айтулы ұғымдары бар: тәуба, шүкіршілік, қанағат.

Міне, бұл сана феномендері адамның күнәсіне, еркіне қатысты қолданылады. Тәуба деген адамның бұл дүниеде барлығына қанағат етуі. Тәуба басы адамның тірі, бар болуы болса, одан кейін Алланың берген несібесіне разылық білдіру, одан әрі бұйрыққа, Жаратушының өміріне сәйкес ғұмыр кешу.

Әрине, өмір «қызыл түлкі» сияқты

діннің өмір сүруі адамның күнәһар болуында. Егер адам күнәсіз болса, онда діннің не қажеті бар. Дін - адамның күнәдан тазару жолы, адамды адамшылыққа бастау, тәрбиелеу жолы. Сондықтан адам баласына пайғамбар, хакім, әулиелер керек. Олар - жол бастаушылар. Бірақ олар да адамдар, олар да күнәлі болуы әбден мүмкін. Демек, пайғамбардан соң пайғамбар, хакімнен соң хакім, әулиеден соң әулие келуі заңды.

Өзгермелі дүние сөздерді өзгертеді. Алла сөзінен басқасының өзгеруі әбден орынды. Алла ғана мінсіз, өзгеріссіз, қалғандардың бәрінің бойында мін бар, оны біз күнә дейміз. Күнә нәпсі болмысына қатысты екенін өткен ғұламалардың бәрі айтқан.

Нәпсі дегеніміз адамның болмысы. Яғни, қуаты бар болмысы, әрі міні. Нәпсісіз адам да, ғұмыр да жоқ. Нәпсі - тән, әрі жан қуаты. Нәпсі - адамның іске қосылатын ішкі

мүмкіндігі. Нәпсі арқылы адам деген бейне айқындалады. Нәпсі деген - адамның өзегі. Оның басты көрінетін жолдары: қоректену (дәм-ас), әсемдікке ынталану (киім-сән), махаббат, ғашықтық (үйлену, құмарлану), билік-мансапқа ынталану және байлыққа ден қою.

Осы мәселелерде мөлшер керек, егер одан асса адам өзге жолға түседі. Нәпсіні тыю қиындығы соншама ауыр болғандықтан, әртүрлі діндер бұл мәселеге келгенде ортақ ұғым қалыптастырған, ол тақуалық, аскетизм.

Ондайларды үнділер архат дейді, христианда - монахтар, исламда - сопы-дәруіштер. Алайда дүние қозғалысынан безініп, тек құдай жолына кетудің өзі де күнәлі іс емес пе? Себебі, Жаратушы пендесіне өсіп - өн деп нәпсі берді. Ал тақуалар сол нәпсіні тәркі етпекші. Ол қалай?

Мәңгілік сұраққа адам-зат мәңгілік жауап іздеумен ғұмыр кешіп келуде...

«ШОЛПАННЫҢ КҮНӘСІ»

Ғарифолла Есім ағамыздың «Адам-зат» атты философиялық еңбегін қайта оқыған сайын, адам табиғатының күрделі қырлары мен болмысының терең иірімдері жайлы ойға қаласың. Бұл кітап адамның жаратылыстағы орны, жауапкершілігі, ар-ұжданы, мінез-құлық еркіндігі туралы терең тұжырымдарды алға тартады. Оқуға оңай болмаса да кей жерлеріне екі қайтара үңілгенімді жасырмаймын.

Еңбекті парақтап отырып, еріксіз «Шолпанның күнәсі» фильмі есіме орала берді. Екі туынды екі түрлі формада жасалғанымен, екеуінің түпкі мәселесі - адамның ішкі драмасы мен қоғамның сыртқы қысымының қақтығысы.

Ғарифолла Есім адамды «саналы тіршілік иесі» болудан бұрын, өз болмысының иесі, өз тағдырын өзі айқындайтын тұлға деп қарастырады. Адамның жасаған әрбір

таңдауы оның рухани әлемінің көрінісі. Ал қоғам пікірінің адам өміріне әсері - философиялық тұрғыда мәңгілік тақырып.

Бұл ойлар «Шолпанның күнәсі» фильмінің мәнімен тікелей астасады. Фильмдегі Шолпанның бала көтеруі - күнә емес, тек қоғамның қалыптасқан нормалары оны «күнәлі» етеді.

Оның күнәсі - тек ана болуды таңдағаны. Ал шын мәнінде, ол ешкімге жамандық жасамаған, ешкімнің құқығын бұзбаған. Бірақ қоғам оның шешімін қабылдай алмай, оған өз үкімін шығарады. Бірақ бұл жерде оның күнәсі - адалдық деген түсінікке қарсы қадам. Бірақ оның да себебі бар...

Ғарифолла Есім: «Жаратушы пендесіне өсіп өн деп нәпсі береді, ал тақуалар сол нәпсіні тәркі етіп, сопы болады, монах болады, ол қалай?» - деген сұрақ қояды. Ал фильмде Шолпан нәпсісін нәресте көтеру үшін тыймайды.

Бірақ қоғам оның ішкі тазалығын емес, сыртқы жағдайды ғана бағалайды.

Қазақ қоғамындағы «ел не дейді?» қағидасы тұлғаның ішкі еркіндігіне жиі кедергі болатынын философ тұспалдап өрбітеді.

Фильмдегі ауыл адамдары да дәл осындай ойдың жетегінде жүреді. Олар Шолпанның ішкі әлеміне үңілмейді, оның не үшін сол шешімге барғанын түсінуге тырыспайды. Ең өкініштісі - шындықты білуден гөрі өсек айтуға құмартады. Осы тұста екі туындының да басты ойы ұқсас:

- қоғам кейде әділдік іздеуден бұрын айыптауға дайын тұрады.

Ғарифолла Есім адамның рухани кемелденуінің ең биік деңгейін - мейірім, жауапкершілік, қайырымдылық сияқты құндылықтармен байланыстырады. Фильмдегі Шолпан дәл осы қасиеттердің барлығын бойына сіңірген әйел. Ол қандай жағдай болмасын, балаға деген сезімнен бас тартпайды.

Фильмнің трагедиясы - Шолпанның тағдыры ғана емес, қоғамның қате түсінігінің кесірі. Ғарифолла Есім еңбегін оқығанда, осы фильмнің терең психологизмін жаңа қырынан көресің: адам кейде сыртқы қысымның салдарынан өз ішкі әлемімен күресе алмай, тағдыр сынына тап болады.

Ғарифолла Есімнің «Адам-зат» еңбегі мен «Шолпанның күнәсі» фильмін бірге қарастырғанда, бір үлкен шындық ашылады: адамның ішкі әлемі - оның ең үлкен құндылығы, ал қоғамның үкімі көбіне сыртқы ғана көрініске негізделеді.

Фильм - Шолпан тағдыры арқылы адам болмысының нәзік тұстарын көрсете алса, кітап - сол болмысты философиялық деңгейде зерделейді. Екі туындыны байланыстыра отырып, адамға деген түсіністік, мейірім және рухани тереңдік әрқашан бірінші орында тұруы керек деген ойға келесің. Ал сіз қалай ойлайсыз, оқырман?

Нұрила НҰРБОЛҚЫЗЫ,
«Алатау» газетінің тілшісі

Юрий Беккер, в 1986-м – редактор союзной и зарубежной фотоинформации КазТАГ: «Судебный процесс над четырьмя участниками декабрьских событий состоялся в июне 1987 года. Хотя он и был открытым, никого из журналистов, кроме меня, не пропустили. Я же попал туда только потому, что меня узнал прокурор. Незадолго до этого я снимал здесь процесс над мародерами, раскурочившими захоронения на Кенсайском кладбище. Я отснял тот момент, когда зачитывался приговор. Утром следующего дня проявил снимки и отправил первым делом в Москву, а потом, после показа снимков редактору фотохроники КазТАГ, курьер до-

ставила их в местные редакции. Ближе к вечеру пришло сообщение из Москвы: «Благодарим за оперативную съемку. Материал прекрасный». Позже немецкий журнал «Бильд» опубликовал статью «Демократия в Казахстане» с моим снимком на обложке.

Но когда снимок появился на страницах газет «Огни Алатау», «Жетысу» и «Коммунизм туги», поднялся шум. Тогдашнему руководству в лице Первого секретаря ЦК Казахстана Геннадия Колбина не понравилось, что подсудимые стоят с гордо вскинутыми головами, а председатель суда зачитывает приговор, опустив глаза. Первые, мол, похожи на героев, а судья заснят так, словно чув-

ГОВОРЯТ ОЧЕВИДЦЫ ЖЕЛТОКСАН - 86

В СЛЕДУЮЩЕМ 2026 ГОДУ ИСПОЛНИТСЯ 40 ЛЕТ ЖЕЛТОКСАНОВСКИМ – ДЕКАБРЬСКИМ СОБЫТИЯМ 1986 ГОДА, КОТОРАЯ СТАЛА НАЧАЛОМ ПРОТЕСТНЫХ ДВИЖЕНИЙ В КАЗАХСТАНЕ ПРОТИВТОТАЛИТАРНОЙ СИСТЕМЫ УПРАВЛЕНИЯ МОСКВОЙ.

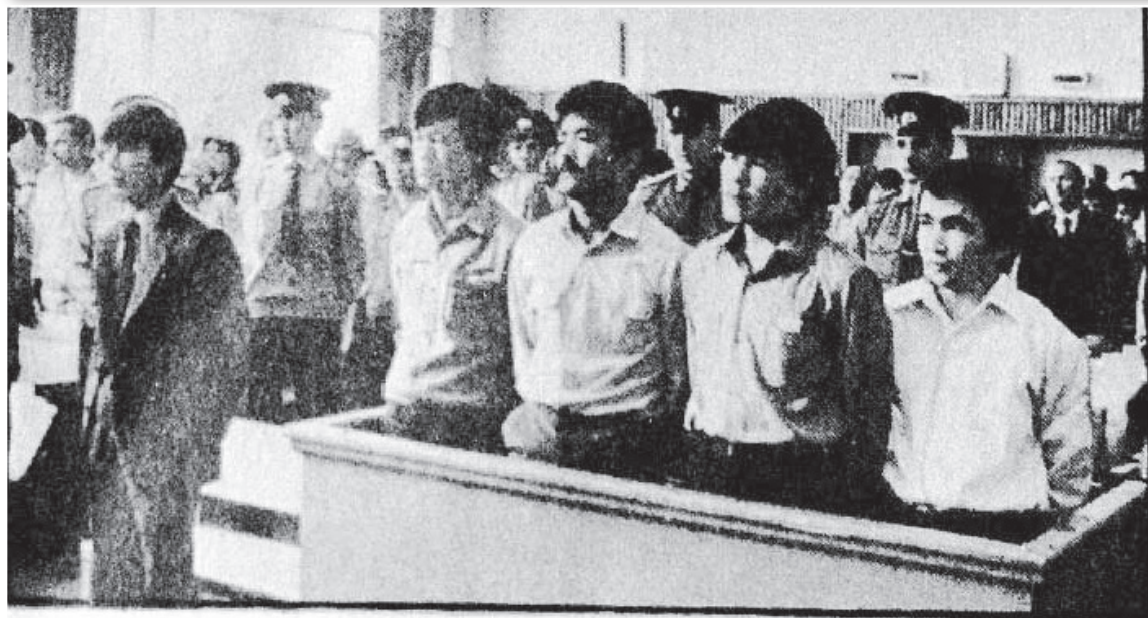
МЫ ЗНАЕМ ИЗ ИСТОРИИ ТЕХ ВРЕМЕН, ЧТО В ВЕРХОВНОМ СОВЕТЕ КАЗАХСТАНА БЫЛА СОЗДАНА КОМИССИЯ, КОТОРАЯ ДОЛЖНА БЫЛА ИЗУЧИТЬ ИСТОРИЮ ДЕКАБРЬСКИХ СОБЫТИЙ И ДАТЬ ОЦЕНКУ. НО ВПОСЛЕДСТВИИ ОБ ЭТОМ ЗАБЫЛИ, ПОСКОЛЬКУ ВЕРХОВНЫЙ СОВЕТ БЫЛ РАСПУЩЕН...

ДЕКАБРЬСКИЕ СОБЫТИЯ, МЯГКО ГОВОРЯ, ДО СИХ ПОР НАЗЫВАЮТ ПРОСТО «СОБЫТИЕМ», В РЕЗУЛЬТАТЕ КОТОРОГО ПО НЕКОТОРЫМ ДАННЫМ ПОГИБЛО БОЛЕЕ 8 ТЫСЯЧ ЧЕЛОВЕК, РАНЕНЫ 2,5 ТЫС. ЧЕЛОВЕК, ОСУЖДЕННЫХ, ПРЕСЛЕДУЕМЫХ И УВОЛЕННЫХ С РАБОТЫ ТОЖЕ НЕМАЛО. (ИЗ КНИГИ «ЖЕЛТОКСАН ЖҮРЕКТЕРДЕ ЖАҢҒЫРАДЫ», СТР.112).

ДО СИХ ПОР ИДУТ ДИСКУССИИ, КАК НАЗВАТЬ ЭТОТ ПРОТЕСТ – СОЦИАЛЬНЫМ БУНТОМ НАРКОМАНОВ И ПЬЯНИЦ НА ПЛОЩАДИ, ИЛИ СТИХИЙНЫМ ВОССТАНИЕМ, ИЛИ ОСВОБОДИТЕЛЬНЫМ ДВИЖЕНИЕМ КАЗАХСКОГО НАРОДА, ИМЕЮЩИЙ СМЫСЛ АНТИРУССКОГО?

В ТЕ ГОДЫ, В ОБЩЕСТВЕ, ДЕЙСТВИТЕЛЬНО, КАКОЕ –ТО ВРЕМЯ БЫЛ АНТИРУССКИЙ НАСТРОЙ, ПОТОМУ ЧТО СОЮЗНАЯ ВЛАСТЬ ОЧЕНЬ СИЛЬНО ОБВИНЯЛА В ЖЕЛТОКСАНОВСКОМ ПРОТЕСТЕ КАЗАХОВ, ПРОТЕСТОВАВШИХ ЗА НАЦИОНАЛЬНОЕ САМООПРЕДЕЛЕНИЕ НАЦИИ.

ЧТО ПИСАЛА ПРЕССА В РАЗНЫЕ ГОДЫ ОБ ЭТИХ СОБЫТИЯХ? ПОМНЮ –СЕРЬЕЗНЫЕ СТАТЬИ, ОБВИНЯЮЩИЕ КАЗАХСКУЮ МОЛОДЕЖЬ, ВЫШЕДШИХ НА ПЛОЩАДЬ, НЕСМОТРИ В СТУДЕННЫЙ ЗИМНИЙ ХОЛОД. «КАЗАХСТАНСКАЯ ПРАВДА» ПОВЕСТУЕТ МАТЕРИАЛ, ПОДГОТОВЛЕННЫЙ ГАЛИЕЙ ШЫМЫРБАЕВОЙ 16 ДЕКАБРЯ 2023 ГОДА, В КОТОРОЙ ЗНАКОМИТ С ФРАГМЕНТАМИ ИЗ РАНЕЕ ОПУБЛИКОВАННЫХ ИНТЕРВЬЮ С ОЧЕВИДЦАМИ СОБЫТИЙ 16–17 ДЕКАБРЯ 1986 ГОДА. ТАМ ОЧЕНЬ МНОГО ПРАВДЫ. ПОЧИТАЙТЕ САМИ.

НА СНИМКАХ:

⊗ На скамье подсудимых (слева направо) Е. Копесбаев, Т. Ташенов, Ж. Таиджумаев, К. Рыскулбеков, К. Кузембаев);

⊗ Во время вынесения приговора.

Фото Ю. БЕККЕРА.
[КазТАГ].

ствует себя виноватым перед ними. На самом деле подсудимые ловили каждое слово, поэтому и смотрели в упор на судью, зачитывающего приговор.

Меня и редакторов газет, опубликовавших тот снимок, уволили с работы с формулировкой «не соответствует занимаемой должности». Но мне было легче, чем им. Во-первых, я беспартийный, во-вторых, я не мог работать редактором, но фотокорреспондентом готовы были принять везде. Уже на следующий день я работал в газете «Реклама», где как раз имелаась вакансия. Жалел я только об одном – меня «ушли» с КазТАГа, куда я пришел на работу сразу после школы. А в остальном в моей жизни ничего не изменилось».

Мамадыр Жакып, ветеран казахстанской журналистики, в декабре 1986-го – главный редактор газеты «Жетысу»: «Обычно газеты давали вначале текст, а потом снимки. У нас же получилось наоборот: я воздержался давать пространственный текст из зала суда, ограничился снимком по размерам чуть больше, чем в других газетах, Геннадий Колбин на бюро ЦК сказал, что я сделал это преднамеренно. Поэтому, если редакторы «Огни Алатау» и уйгурской «Коммунизм туги», отделились строгими выговорами, то меня исключили из партии. После этого Жакипова, то есть меня, велено было не подпускать к идеологической работе на пушечный выстрел. Я смог устроиться только корректором в районной газете Куртинского района, которая печаталась в Каскелене».

Дос Кошим, известный общественный деятель, работал переводчиком на судебном процессе над четырьмя участниками декабрьских событий, среди которых был и Кайрат Рыскулбеков:

«С марта до начала июня 1987 года я безвылазно сидел в прокуратуре – переводил материалы следствия. Как-то зашел их сотрудник по фамилии Дубаев. Он заявил, что Кайрат Рыскулбеков уходит на расстрел троих других, подозреваемых в убийстве дружинника, получат по 15 лет. До суда еще оставалось три месяца, я только начал переводить дело, а тут, получается, приговоры были подготовлены заранее».

И вот процесс начался. На скамье подсудимых четыре человека – Тугельбай Ташенов, Жамбыл Таиджумаев, Кайрат Рыскулбеков и Каиргельды Кузембаев. Их обвиняли в организации беспорядков и убийстве дружинника. Сверху (из Москвы), говорят, пришло указание, что надо обязательно найти «виновных» и «наказать по всей строгости закона».

Органы внутренних дел зашевелились и «нашли» этих четырех. Их уже подготовили («сломали») – они должны были «признаться» в убийстве, поэтому в первый день судебного заседания зал был полон журналистов. Но эти четверо неожиданно для тех, кто их судил, повели себя по-другому (их поведение потом запечатлел фотограф Юрий Беккер). Когда председатель суда (его звали Абрам Ефимович Грабарник) спросил подсудимых, признают ли они себя виновными,

те ответили, что нет, и несколько раз повторили свой ответ.

Судья, услышав это, объявил перерыв. Через 15 минут, когда процесс продолжился, ни одного журналиста – ни пишущего, ни снимающего – в зале уже не было.

Я старался смягчить слова подсудимых, сказал, например, что в руках у одного из обвиняемых была не дубинка (соил), а просто палка (агаш). Вмешался прокурор – сказал, что перевод неправильный, адвокаты Савицкого тоже знали казахский. Но судья Грабарник заявил, что никто из участников процесса не давал отвода кандидатуре переводчика, следовательно, ему, то есть мне, он доверяет.

Во всем ощущалась искусственность, притяннутость за уши. Ни для кого, в том числе и для суда, не было секретом, что, когда в 11.00 утра 18 декабря на пересечении улиц Мира и Сатпаева (возле здания Казахского телевидения) убили Савицкого, Кайрат Рыскулбеков находился в гостинице «Казахстан», что на углу улиц Абая и Ленина. Но все шло по заранее написанному сценарию, который я слышал три месяца назад, в прокуратуре. Кайрату Рыскулбекову вынесли смертный приговор, двоим дали по 15 лет и одному – 14 лет.

Участие в том судебном процессе не только как свидетеля творившегося произвола, но и невольного участника стало для меня переломным. Я будто бы проснулся. До этого абсолютно аполитичный человек, с той поры я занялся общественно-политической деятельностью.

– Наблюдались ли в те годы в Алматы конфликты на национальной почве?

– Может быть, в других местах было по-другому, но я лично в декабрьском восстании 1986 года не увидел этого. Один из моих друзей рассказывал, что когда их, 300 человек, задержанных на площади, посадили в один большой подвал, среди них оказался русский парень. Имевшийся единственный стул достался ему.

Это был знак уважения: ты вышел вместе с нами.

Да, власть пыталась искусственно придать восстанию межнациональный оттенок. И все же основная часть народа не повелась на это.

Со мной был такой случай. 17 декабря после дежурства в общегостиини ближе к 12 ночи я на

последнем автобусе добрался до своей первой Алма-Аты. Я вышел из автобуса, и сердце подскочило к горлу: на остановке стояли шесть бугаев славянского обличья. В те дни по городу пустили слухи, что русские бьют казахов, казахи – русских и так далее. Но эти шестеро оказались друзьями моего соседа Володи. «Не дай бог, сейчас Доса кто-нибудь забьет», – решил брат моего соседа в тот вечер. Когда меня приглашают на разные встречи в школы и университеты, я всегда акцентирую внимание на этом случае».

Фрагмент из неопубликованных воспоминаний народного артиста СССР Азербайджана Мамбетова:

«17 декабря 1986 года я был на площади Брежнева, где получил удар саперной лопатой по голове. Кровь мгновенно залила лицо, от верной и наверняка мгновенной смерти спасла плотная каракулевая папаха. Перед тем как забросить в грузовик, меня тащили по земле, по асфальту, уже бесчувственного, зачем-то везли в ЦК, потом за город... В больницу я попал глубокой ночью. Когда хирург зашивал рану на голове, окончательно потерял сознание.

Я еще лежал в больнице, когда меня вызвали в приемный покой. Увидев незнакомых людей, спросил у заведующей отделением, кто они такие. Она ответила, что посетители хотят увезти меня на допрос в прокуратуру. «Но я вас никуда не отпускаю», – твердо сказала доктор. Только тут до меня, кажется, стало доходить, насколько серьезно мое положение, хотя звончки уже были. Галя (Газиза Жубанова – супруга А. Мамбетова) каждый день приходила в больницу, «друзья» не появлялись из опасений, как бы чего не вышло.

Распустили слух, что я организатор декабрьских событий. Газизу специально вызывали в прокуратуру, чтобы сообщить ей об этом. Думаю, что это были происки моих врагов, коих из-за моего дерзкого языка было много и в ЦК партии, и в правоохранительных органах. Я был растерян: «Как же

рат Закирьянов в 1986 году был проректором по воспитательной работе Восточно-Казахстанского педагогического института:

«Мятежной в те дни была не только Алма-Ата, в каждом областном центре прокатились отголоски тех событий. В Усть-Каменогорске тоже часть молодежи вышла на площадь. Когда страсти улеглись, компетентные органы поставили нас в известность, что 17 наших студентов были замечены в стихийных антигосударственных митингах. Секретарь партбюро Анатолий Паюк, ставший впоследствии инструктором ЦК КП Казахстана, сообщил мне, что состоялось заседание бюро, их исключили из комсомола. А коль так, то эти ребята автоматически должны вылететь и из числа студентов. Оставались формальности, которые он решил сделать моими руками. Я уклончиво заявил, что не уполномочен решать такие вопросы. С этим мы и зашли к ректору вуза Ережепу Альхаировичу Мамбетказиеву.

Столько лет прошло с тех пор, а я до сих пор не знаю, как бы повел себя тогда, если бы мне пришлось держать удар первым.

комсомола. Но мне исключать их из вуза не за что, если они справляются с учебными нагрузками. О чем сейчас идет речь? Подумаешь, семнадцатилетний молокосос, у которого каша в голове, вышел на митинг. Да он в самом себе не разобрался, не то что в текущем политическом моменте».

«У вас будут неприятности!» – пытался запугать его секретарь партбюро. «А это уже не твои проблемы», – отмахнулся Ережеп Мамбетказиев.

Депутат Мажилуса Парламента РК Нуртай Сабильянов в 1986-м был студентом 3-го курса учетно-экономического факультета Института народного хозяйства. Это он и есть тот самый парень с рупором, чье фото облетело весь мир:

«Когда я шел на площадь, то, в отличие от однокурсников, знал, чем это может закончиться. Я был тогда уже далеко не юнцом, пришедшим в институт со школьной скамьи: мне было 24 года. Сотрудники КГБ уже через несколько дней после событий 16–17 декабря надолго обосновались в стенах нашего института. В кабинете к ним студенты ходили как на работу, но меня задержали позже.

В феврале 1987 года я уехал на каникулы к родителям, а когда вернулся, однокурсники предупредили, что в кабинете у следователя лежит фотография, где я изображен на площади с рупором в руках. Хорошо, что до начала занятий оставалось четыре дня, и я, пообщавшись с опытными людьми, успел морально подготовиться к изнуряющим допросам. С самого начала я решил – буду отвечать только за себя. И когда показывали фото однокурсников, у меня на все был один ответ: «Сам на площади был, но про других не знаю, не до того было».

Не скрою, выдержать допросы было нелегко, более того – страшно, мы уже знали о кровавых расправах с теми, кого задержали в первые дни. Но именно это – не показывать пожирающий внутри страх, неотводить взгляд, когда тебя буравят глаза следователя, а порой держаться с ним даже дерзко – видимо, и спасло меня: я не дал себя сломать».

Когда шли тотальные чистки не только в нашем, но и в других алматинских вузах, выстоять мне помогли педагоги. Я до конца жизни останусь им благодарен за их советы и негласную поддержку.

«Пришито» мне дело, несмотря на все старания сотрудников КГБ, не удалось: единственной уликой было фото, взятое из кад-

ров хроники. Однако интерес к нему со стороны органов сделал свое дело: ярлык «казахский националист» сопровождал меня до тех пор, пока я не окончил институт. Все это сказалось на распределении: вместо предполагаемой институтской кафедры я попал на электротехнический завод, а там было наплевать на мое прошлое, их больше впечатлил цвет моего диплома – им нужен был перспективный бухгалтер».

Журналист Талгат Айтбаев, издавший 11 книг, где собраны воспоминания участников декабрьских событий, в 1986-м работал заведующим отделом в газете «Қазақстан пионері»:

«Жил я тогда на пересечении улиц Фурманова и аль-Фараби. Ближе к 12 ночи вместе с соседями спустился к зданию государственного музея, откуда хорошо была видна площадь имени Брежнева. А там – бойня! Женский визг, крики, плач... Солдаты лопатами гонят безоружных людей в один конец площади, а те, развернувшись, бегут обратно...

19 декабря состоялось объединенное партсобрание нескольких редакций: «Қазақстан пионері», «Дружные ребята» и «Спорт», журналов «Балдырган» и «Білім және еңбек». Перед нами поставили задачу – проголосовать за исключение из партии поэта Мейрхана Акдаулетова. Я же говорю, что на площади в те дни были мы все, но не повезло ему одному – органы его засекли. За месяц до этого он получил партбилет из рук первого секретаря Фрунзенского райкома партии Абыкаева, а я – карточку кандидата.

Мейрхан еле держался на ногах – лицо в садинах и синяках, ребра сломанные, в глазах – слезы. Он, наверное, думал в тот момент о своих четверых детишках. Одни, опустив головы, молчали, другие...

Мы отстояли его большинством голосов – все обошлось строгим выговором, но через пару недель поступил указ сверху – уволить! Почти год Мейрхан ходил без работы, потом с большим трудом уже именитый поэт устроился корректором в журнал «Заря». Литературоведу Акселеу Сейдимбекову, главному редактору журнала «Білім және еңбек», припомнили материалы про казахских ханов и деятелей движения «Алаш» – и тоже уволили. И этот интеллект три года работал лаборантом в Институте литературы имени Ауэзова».

так? Я же на виду у всех! Кроме театра, я нигде не бываю!» Когда примерно через полгода пришел в Верховный Совет, мне показали женщину, которая, оказывается, говорила всем, что я был «главарем банды», собравшейся на площади».

Президент Казахской академии туризма и спорта Кай-

Зато мужеству и смелости шефа до сих пор поражаюсь. До обретения независимости еще оставалось долгих пять лет. Слово Компартии – закон, попробуй не подчинись!

А ректор, узнав, что наш партийный вожак предлагает избавиться от неблагонадежных студентов, спокойно отчеканил: «Ты и так их наказал – выгнал из

Дүйсенбі - Понедельник, 22 желтоқсан

ХАБАР

05.00 Концерт «Фарида Жолдасова сахнада 25 жыл»
07.00 «Оян!»
09.00 Мультсериал «Белка и стрелка. Озорная семейка»
09.30 Сериал «Моя прекрасная жизнь»
11.30 Пульс планеты
11.40 «Хақың бар»
12.00, 20.00 Телехикая «Ғашықтың тілі»
13.45, 21.45 Телехикая «Келінжан-6»
15.30 «Айтыс айнасы»
16.00, 00.30 Сериал «Бедная Настя»
18.00 Новости
18.25 Жер-жаһан
18.35 Жаңалықтар
19.00 «Cover show»
23.30 «Кешгес»

ЕВРАЗИЯ

06.00.03.20 «Тамаша city»
07.15, 02.10 «П@утина»
08.00, 19.00 «Koremiz-шоу»
09.00 «Жить здорово!»
10.00 Сериал «Замок на песке»
14.00, 01.40 «Новости»
14.15, 01.55 «Жаңалықтар»
14.30 «Qoslike»
18.30, 02.55 «Басты жаңалықтар»
20.00 «Главные новости»
20.30 Сериал «Адмиралы района»
00.45 Ночной кинотеатр. «Шулер»

КТК

07.05 «Әнім сен едің», ойын- сауық
08.40 «Керіпкел»
11.50 «Реальная мистика», реалити-шоу
14.40 сериал «Сашка»
16.40 «Реальная мистика», реалити-шоу
18.30 Сериал «Однажды в Чукурова»
20.35 Кешкі жаңалықтар
21.00 Вечерние новости
21.40 Сериал «Письма на стекле»
01.00 Сериал «Сашка»
03.20 «Керіпкел» (қайталау)
06.10 Кешкі жаңалықтар (қайталау)

ЖЕТИСУ

07.05 «Әсем әуен»
07.30 «Таңжарық» /тікелей эфир/
08.50 «Саулықтың сыры»
09.00 «Жер жанны» - Жетісу» аудан, қала мәдени күндері
10.45 «Әсем әуен»
11.00 «Бір шәугім шай»
11.30 Д/ф «Travel Kazakhstan»
12.05 «Біздің толқын» /тікелей эфир/
12.50 «Саулықтың сыры»
13.05 «Единый народ»
13.35 «Абадан»
14.00 «Өзекжарды»
14.30 «Арнайы репортаж»
15.00 Жаңалықтар /тікелей эфир
15.20 «Шашу»
16.00 Новости/прямой эфир
16.20 «DARA LINE»

Утеранный ИБР Беларусь № 5252791 выданный ИП «Жансерикова Д.А.» ИИН 870325400955 считать недействительным

17.00 «Жетісу жақұты»
17.30 «Әсем әуен»
18.00 «19 аймақ» /тікелей эфир
18.40 «Баспасөзге шолу»
19.00 «Әсем әуен»
19.30 «Ғибрат»
20.00 Д/ф «Travel Kazakhstan»
20.30 Қорытынды жаңалықтар
21.00 Д/ф «Апорт»
21.15 «Әсем әуен»
21.30 Итоговые новости
22.00 К/ф «Туған күніңізбен, Анашым»
22.40 «Әсем әуен»

31 КАНАЛ

06.00, 04.00 «Өзіл студио» ойын-сауық
06.30, 05.20 «Ризамын» ойын- сауық
07.00, 02.40 «Time Vine» ойын-сауық
07.30, 01.40 «31 әзіл» ойын- сауық
09.00 «Саумал»
09.20, 03.00 «TikTok show» ойын-сауық
09.40 Мультсериал «Пингвины Мадагаскара»
10.40 Мультсериал «Кунг-фу Панда»
11.40 Мультсериал «Губка Боб»
13.20 Худ. фильм «Пророк»
15.20 Худ. фильм «Обитель зла»
17.30 Худ. фильм «Слезы солнца»
20.00 Информбюро (рус., каз.)
21.00 Худ. фильм «Ларго Винч-2: Заговор в Бирме»
23.20 «Тор» телехикаясы
00.30 «Сенім» телехикаясы.
03.20, 05.00 «What's up?» ойын-сауық
04.20 «1001 Өзіл» ойын-сауық
04.30 Телевикторина «Bala battle»

7 КАНАЛ

06.02 Телехикая «Жүрекке жазылған жол»
07.00 Людям на смех
08.00 Док. фильм «Великолепный век. Создание легенды»
09.00 Телехикая «Ғаламат ғасыр. Хюррем»
10.00, 20.00 Сериал «Черная любовь»
12.00, 22.00 Сериал «Стамбульская невеста»
13.00 Жаңалықтар
13.15 Новости
13.30 Телехикая «Шөл мен шайқас»
14.40 «Саулықтың сыры» Бағдарлама
15.00 Өзілің жарасса
15.40 Телехикая «Кек қуған сұлу»
16.50, 18.30 Сериал «Великолепный век. Хюррем»
18.00 Жаңалықтар
19.30 Новости
22.50 Сериал «Месть женщины»
23.50 «Өмірімнің көктемі». Құрмаш Махановтың концерті
01.50 Жаңалықтар
02.20 Новости
02.50 Әйгерім Сейфолланың Сырласуы
03.50 Япырай
05.00 Телехикая «Өсекшілер»

Сейсенбі - Вторник, 23 желтоқсан

ХАБАР

05.00 Концерт «Елімнің бір еркесі мен боламын»
07.00 «Оян!»
09.00 Мультсериал «Белка и стрелка. Озорная семейка»
09.30 Сериал «Моя прекрасная жизнь»
11.30 Пульс планеты
11.40 «Әлеумет»
12.00, 20.00 Телехикая «Ғашықтың тілі»
13.45, 21.45 Телехикая «Келінжан-6»
15.30 «Неосеть»
16.00, 00.30 Сериал «Бедная Настя»
18.00 Новости
18.25 Жер-жаһан
18.35 Жаңалықтар
19.00 «Cover show»
23.30 «КешREC»

ЕВРАЗИЯ

06.00, 03.55 «Тамаша city»
06.45, 02.10 «П@утина»
08.15, 19.00 «Koremiz-шоу»
09.20 «Жить здорово!»
10.15 «Модный приговор»
11.00 «Давай поженимся!»
12.00 Сериал «Стальные нервы»
14.00, 01.40 «Новости»
14.15, 01.55 «Жаңалықтар»
14.30 «Qoslike»
18.30, 03.30 «Басты жаңалықтар»
20.00 «Главные новости»
20.30 Сериал «Адмиралы района»
00.45 Ночной кинотеатр. «Шулер»

КТК

07.05 Кешкі жаңалықтар (қайталау)
07.25 «Әнім сен едің», ойын- сауық
08.00 «Керіпкел»
09.40 Вечерние новости
10.20 Сериал «Письма на стекле»
13.50 Сериал «Сашка»
15.50 «Реальная мистика», реалити-шоу
18.30 Сериал «Однажды в Чукурова»
20.35 Кешкі жаңалықтар
21.00 Вечерние новости
21.40 Сериал «Письма на стекле»
01.00 Сериал «Сашка»
03.20 «Керіпкел» (қайталау)
05.00 «Әнім сен едің», ойын- сауық (қайталау)
06.10 Кешкі жаңалықтар (қайталау)

ЖЕТИСУ

07.05 «Әсем әуен»
07.30 «Таңжарық» /тікелей эфир/
08.50 «Саулықтың сыры»
09.00 Жаңалықтар
09.30 Новости
10.00 «Әсем әуен»
10.30 К/ф «Төле би»
11.05 «Әсем әуен»
11.45 Д/ф «Доступ есть?»
12.00 «Аман болайық» /тікелей эфир/
12.40 «Әсем әуен»
12.50 «Саулықтың сыры»
13.05 «19 аймақ»
13.40 «Баспасөзге шолу»
14.00 «Әсем әуен»
14.30 «Ғибрат»

15.00 Жаңалықтар /тікелей эфир
15.20 «Әсем әуен»
16.00 Новости/прямой эфир
16.20 К/ф «Туған күніңізбен, Анашым»
17.00 «Ұлт ұяты»
18.00 «19 регион» /тікелей эфир
18.40 «Әсем әуен»
19.30 «Ауылдан адам көшкенмен...»
19.45 «Әсем әуен»
20.15 Д/ф «Доступ есть?»
20.30 Қорытынды жаңалықтар
21.00 Д/ф «Мәңгілік достық»
21.30 Итоговые новости
22.00 К/ф «Құтқару операциясы»
22.40 «Әсем әуен»
23.10 «Біздің толқын»

31 КАНАЛ

06.00, 04.00 «Өзіл студио» ойын-сауық
06.30, 05.20 «Ризамын» ойын-сауық
06.50, 20.00 Информбюро (рус., каз.)
08.00, 02.00 «31 әзіл» ойын-сауық
09.00 «Саумал»
09.20, 03.00 «TikTok show» ойын-сауық
09.40 Мультсериал «Пингвины Мадагаскара»
10.40 Мультсериал «Кунг-фу Панда»
11.40 Мультсериал «Губка Боб»
12.00 Худ. фильм «Ларго Винч-2: Заговор в Бирме»
14.30 «Выживший»
18.00 Худ. фильм «Неудержимые»
21.00 Худ. фильм «Мальчики-налетчики»
23.10 Худ. фильм
01.00 «СЕНІМ» телехикаясы.
02.40 «Time Vine» ойын-сауық
03.20, 05.00 «What's up?» ойын- сауық
04.20 «1001 Өзіл» ойын-сауық
04.30 Телевикторина

7 КАНАЛ

06.02 Телехикая «Жүрекке жазылған жол»
07.00, 01.50 Жаңалықтар
07.30, 02.20 Новости
08.00 Телехикая «Ғаламат ғасыр. Хюррем»
10.00, 20.00 Сериал «Черная любовь»
12.00, 22.00 Сериал «Стамбульская невеста»
13.00 Жаңалықтар
13.15 Новости
13.30 Телехикая «Шөл мен шайқас»
14.40 «Саулықтың сыры» Бағдарлама
15.00 Өзілің жарасса
15.40 Телехикая «Кек қуған сұлу»
16.50, 18.30 Сериал «Великолепный век. Хюррем»
18.00 Жаңалықтар
19.30 Новости
22.50 Сериал «Месть женщины»
23.50 «Ән салшы, Роза!»
02.50 Әйгерім Сейфолланың Сырласуы
03.50 Япырай
04.50 Телехикая «Өсекшілер»

Сәрсенбі - Среда, 24 желтоқсан

ХАБАР

05.00 Концерт «Қазақтың жігіттері»
07.00 «Оян!»
09.00 Мультсериал «Белка и стрелка. Озорная семейка»
09.30 Сериал «Моя прекрасная жизнь»
11.30 Пульс планеты
11.40 «Народный контроль»
12.00, 20.00 Телехикая «Ғашықтың тілі»
13.45, 21.45 Телехикая «Келінжан-6»
15.30 «Көзқарас»
16.00, 00.30 Сериал «Бедная Настя»
18.00 Новости
18.25 Жер-жаһан
18.35 Жаңалықтар
19.00 «Cover show»
23.30 «КешREC»

ЕВРАЗИЯ

06.00, 03.55 «Тамаша city»
06.45, 02.10 «П@утина»
08.15, 19.00 «Koremiz-шоу»
09.20 «Жить здорово!»
10.15 «Модный приговор»
11.00 «Давай поженимся!»
12.00 Сериал «Стальные нервы»
14.00, 01.40 «Новости»
14.15, 01.55«Жаңалықтар»
14.30 «Qoslike»
18.30, 03.30 «Басты жаңалықтар»
20.00 «Главные новости»
20.30 Сериал «Адмиралы района-2»
00.45 Ночной кинотеатр. «Шулер»

КТК

07.05 Кешкі жаңалықтар
07.25 «Әнім сен едің», ойын- сауық
08.00 «Керіпкел»
09.40 Вечерние новости
10.20 Сериал «Письма на стекле»
13.50 Сериал «Сашка»
15.50 «Реальная мистика», реалити-шоу
18.30 Сериал «Однажды в Чукурова»
20.35 Кешкі жаңалықтар
21.00 Вечерние новости
21.40 Сериал «Отдай мою мечту»
01.10 Сериал «Сашка»
03.30 «Керіпкел»
05.00 «Әнім сен едің», ойын- сауық
06.10 Кешкі жаңалықтар

ЖЕТИСУ

07.05 «Әсем әуен»
07.30 «Таңжарық» /тікелей эфир/
08.50 «Саулықтың сыры»
09.00 Жаңалықтар
09.30 Новости
10.00 «Әсем әуен»
10.30 К/ф «Төле би»
11.05 «Әсем әуен»
11.40 Д/ф «Жайлы мектеп»
12.05 «Біздің толқын» /тікелей эфир/
12.50 «Саулықтың сыры»
13.05 «19 регион»
13.40 «Қылышсыз майдан»
14.30 «Ауылдан адам көшкенмен...»
14.45 Әсем әуен

15.00 Жаңалықтар /тікелей эфир
15.20 «Шашу»
16.00 Новости/прямой эфир
16.20 К/ф «Құтқару операциясы»
17.00 «Дала сыры»
17.20 «Абадан»
18.00 «19 аймақ» /тікелей эфир
18.40 «Әсем әуен»
19.30 «Агро аймақ»
19.40 «Әсем әуен»
20.10 Д/ф «Жайлы мектеп»
20.30 Қорытынды жаңалықтар
21.00 Д/ф «Жолдау. 2025 жыл»
21.20 «Әсем әуен»
21.30 Итоговые новости
22.00 К/ф «Үйде жалғыз емеспіз»
22.40 «Әсем әуен»
23.20 «Аман болайық»

31 КАНАЛ

06.00, 04.00 «Өзіл студио» ойын-сауық
06.30, 05.20 «Ризамын» ойын-сауық
06.50, 20.00 Информбюро(рус., каз.)
08.00, 02.00 «3 «31 әзіл» ойын-сауық
09.00 «Саумал»
09.20, 03.20 «TikTok show» ойын-сауық
09.40 Мультсериал «Пингвины Мадагаскара»
10.40 Мультсериал «Кунг-фу Панда»
11.40 Мультсериал «Губка Боб»
13.20 Худ. фильм «Слезы солнца»
15.50 Худ. фильм «Неудержимые»
18.00 Худ. фильм «Неудержимые-2»
21.00 Худ. фильм «Вертикальный предел»
23.30 Худ. фильм «Байдың қызын аламын»
01.00 «Сенім» телехикаясы.
03.00 «Time Vine» ойын-сауық
03.40, 05.00 «What's up?» ойын- сауық
04.20 «1001 Өзіл» ойын-сауық
04.30 Телевикторина

7 КАНАЛ

06.02 Телехикая «Жүрекке жазылған жол»
07.00, 01.50 Жаңалықтар
07.30, 02.20 Новости
08.00 Телехикая «Ғаламат ғасыр. Хюррем»
10.00, 20.00 Сериал «Черная любовь»
12.00, 22.00 Сериал «Стамбульская невеста»
13.00 Жаңалықтар
13.15 Новости
13.30 Телехикая «Шөл мен шайқас»
14.40 «Саулықтың сыры» Бағдарлама
15.00 Өзілің жарасса
15.40 Телехикая «Кек қуған сұлу»
16.50,18.30 Сериал «Великолепный век. хюррем»
18.00 Жаңалықтар.
19.30 Новости.
22.50 Сериал «Месть женщины»
23.50 «Қара бала» Нұржан Керменбаевтың концерті
02.50 Әйгерім Сейфолланың Сырласуы
03.50 Япырай
04.50 Телехикая «Өсекшілер»

СІЗ БҰҒАН НЕ ДЕЙСІЗ?

ЕЛ ІШІНДЕГІ ЕТ ТУРАЛЫ ӘНГІМЕ

Е-HISTORY.KZ ПОРТАЛЫН ОҚЫП ОТЫРЫП «ҚАЗАҚ НЕГЕ СИЫР ЕТІН ЖЕМЕГЕН?» ДЕГЕН МАҚАЛАНЫ КӨРДІМ. ОНДАҒЫ АВТОР АХМЕТ ТОҚТАБАЙДЫҢ «ҚАЗАҚТАР СИЫР ЕТІН ЖЕМЕГЕН» ДЕГЕН УӘЖДЕРІ ЕСІМЕ ЕНЕМНІҢ АЙТҚАН СӨЗДЕРІН ТҮСІРДІ. ЖЫЛДА АЛТЫ АЙ СУЫҚТА ЖЕЙТІН ЕТІН СОҒЫМ СОЙЫП КӨКТЕМГЕ ДЕЙІН ЖЕТКІЗЕТІН ҚАЗАҚ ҮШІН БҰЛ АТА САЛТТЫҢ БІРІ ДЕСЕК ҚАТЕЛЕСПЕЙМІЗ, ӘРИНЕ. СОНЫМЕН, ЕНЕМ НЕ ДЕП ЕДІ?

Қаратал ауданының Тастөбе аталатын шұрайлы елді мекенінде тұратын ол кісі шалы екеуі соғымға жылда жылқы соятын. Ол соғымға арналған малды қолдарында ұстамайды. Тассуат деген жердегі жеюкаттары малды қолында ұстап, күні бұрын соғымға дайындап, жемдеп, соғым соятын кезге дейін семіртіп береді. Ол қызметі үшін апамыз бен атамыз жеюкаттарына қант-шайын, анау-мынауларын беріп жіберіп, риза етіп отыратын. Соғым уақыты келгенде «кілет» деген ауызғы суық бөлмеде бақанда еттері мен қазы-қарталары самсап тұрады. Етіне дейін бұрыштап, тұздап, сарымсақтап қояды ғой енеміз! Тоқшылық-ай!

Біз қалада тұрып, ет жегіміз келсе Тастөбеге тартамыз. Самсаған етті көріп, енеме айтамын ғой:

- Шалыңыз екеуіңіз бен мектептегі үш бала ғана бар, жылқының орнына сиыр неге соймайсыздар, етін тартып алып, котлет, манты,пельменге, орамаға, тағы да басқа тамақ түріне жақсы ғой. Жылқының еті тартқанға, одан кейін жаңағы айтылған тамақтарға піскенде еті қап-қара болып кетеді, онша жарамайды – деймін ғой баяғы, білгішсініп. Ол кісі күліп қойып айтушы еді:

- Мен сиырдың етін жемеймін, жақтырмаймын! – дейді.

- Неге, сиыр етінің сүйек сорпасы дәмді емес пе?
- Жоқ. Сиырдың етін қазақтар өте сирек жеген. Өйткені сиырдың еті жел...

Ал түсініп көр «желдің» не екенін? Ары қарай сұрауға батпадым. Жылқының қазы-қартасынан басқасын жемейтін қазақтар бар ортамызда. Жылқы еті тек асуға жарайды – деп отырады сиыр етін артық санаған кейбір келіншектер. Жылқы етін тамсана жейтін адамдардан білгенім, жылқы еті адам ағзасына холестерин жинамайтын өнім екен. Жалпы, жылқы еті мен қазы-қартасының, іш-майының пайдасы көремет деп жатады қазақтар. Іш майын жапон косметологтары түрлі кремдерге қосатын көрінеді. Білгіштердің айтуынша, жылқының майын сынықшылар да пайдаланады екен.

Ал тарихшы-этнолог Ахмет Тоқтабайдың айтуынша, қазақ жерін, қазақтың тұрмыс-салтын зерттеген 19 ғасырдағы орыстардың экспедициясы «қазақтардың жорға мініп, соғымға жылқы сойып, қымыз ішкені – қазақтардың бақуатты екенін байқатады, ал сиыр сойған қазақтарды кедей деп есептеген, яғни «говядина – пища бедных» деп қорытындылаған.

Ал қазір ше? Қазіргі көпшіліктің таңдауы – сиыр етінде. Соғымға сиыр соямыз. Арзан ба? Жоқ.

Қазір, Мөңке би айтпақшы: Ақырзаман болғанда - қатын би болар, сиыр пұл болар. Туған балаң қу болар, үй ішінде неше жан болса, бас-басына би болар...

Жылқы, әрине, сиырға қарағанда қымбат. Кей жерлерде 700 мың теңгеден миллионға дейін жетеді. Ал сиыр да қымбаттады. Жарты миллионға еті толған жақсы сиыр аласың. Тайыншалар, әрине, арзандау. Мал семіртуде бордақылаушылар қазір неше түрлі әдістерге барады.

МАЛДЫ ДӘРІМЕН СЕМІРТЕДІ

Отандық ғалым ет жемеуге кеңес берді.Ғалымның пікірінше, бүгінде сапасыз ет қатерлі ісіктің өршуіне себеп болып отыр. Қазір кейбір малдың дәрімен семірілетіні туралы жиі айтыла бастап, денсаулығына алаңдаған елдің дегбірі қашып жүр. Сондықтан отандық ғалымдар мен қасапшының осы жайлы пікірін Sputnik Қазақстан назарларыңызға ұсынады.

«ОНДАЙ ДӘРІЛЕР БАР...»

Кандидаттық диссертациясын мал етін өсіретін гормонның бірін зерттеуге арнаған ауылшаруашылығы ғылымының докторы, профессор Айбын Төреханов, өкінішке қарай, мұндай жайттың бізде кездесетінін айтады.

«Бар ғой ондай дәрілер. Түрі көп. Сұйық

«Басқасын білмеймін, ал ауылшаруашылығы саласы мамандар тұрақтылығын қажет етеді. Мысалы, Жапонияда болдым. Осы саладағы құзырлы орындарға тағайындалған адам өз қызметінде өле-өлгенше отырады. Өйткені ғылыми потенциалы болғандықтан, бұл саладағы жоспарларды қысқа мерзімде атқару мүмкін емес. Демек, олар нәтижеге жұмыс істейді. Ал бізде жұмыстың нәтижесі жоқ. Өйткені әр басшы келе салып, бәрін өзгертеді. Сондықтан бізде бәрі аяқсыз қалады.

Әрине, малды дәрімен семірту дегенге тоқтау болуы тиіс. Оны біз айтуымыз керек. Ол үшін жайылымдық жолмен мал өсіруге көбірек қаржылай қолдау қажет», - дейді ол.

Ал аты-жөнін атамауды сұраған отандық ғалым көпшілікке соғымды жайлаудан алдыртуға кеңес береді.

ЕҢ ДҰРЫСЫ – ЕТ ЖЕМЕУ...

«Дүкенге, базарға барсаңыз - қазір ГМӨ тағамдар қаптап тұр. Әрине, оның бәрі денсаулыққа зиян. Тіпті, мал етінің, мал өнімдерінің денсаулыққа зиян екенін жапон ғалымдары дәлелдеп жатыр. Ол обыр дертін дендетеді. Қазіргі қатерлі ісіктің өршуіне біздегі осы сапасыз тамақ себеп», - дейді ол. «Осы күнге дейін еш жері ауырмай-ақ ата-бабамыз мал етін жеп келді. Енді не болып қалды, оны неге зиян деп жатыр» деген заңды сауал туары сөзсіз.

ҒАЛЫМДАР ҚЫЗЫЛ ЕТТІҢ НЕГЕ ҚАУІПТІ ЕКЕНІН АЙТТЫ

Оған ғалым былай жауап береді:

- Ол бұрын. Ол кезде қазақ даласында зауыт, фабрика деген болмаған. Қазіргідей қаптап жүрген автокөлік те жоқ-тұғын. Әскери горнизондар да жоқ, қоршаған ортаны былғап жатқан бүгінгідей. Мысалы, Семей полигонын алайық. Оның жер қыртысындағы улы қалдықтарының күші 200 жылдан кейін ғана

жойылады. Бұл ғалымдар тұжырымы. Демек, ол арада мал түгілі адамның тұруына болмайды. Бірақ тұрып жатыр халық, мал-жанын өсіріп жатыр. Ал ол арада өскен малдың еті зиян емес деп кім айта алады? Байқоңырдың маңы да сол...

Ауылшаруашылығы ғылымының докторы соңғы кездері өзінің мал етінен бас тартып, вегетариандыққа бет бұрғанын да айтты.

- *Өмір бақи ет жеп келе жатқан халыққа «ет жеме» деп қалай айтасыз. Оған аузың да бармайды. Бірақ ол зиян ғой. Өз басым соңғы кездері көк-сөкке көштім. Халықаралық тәжірибе де вегетариандықтардың көп жасайтынын дәлелдеп берген. Ал еттен бас тарта алмайтындарға соғымды жайлаудан алдыртуға кеңес беремін. Зауыт, фабрика секілді зиянды өндіріс ошақтары жоқ жерден, - дейді ол.*

ДӘРІЛЕНГЕН ЕТ ПЕН ТАЗА ЕТТІҢ АЙЫРМАСЫ ҚАНДАЙ?

Ұзақ жылдар мал сойып жүрген ақсуаттық Әділ Құрманғазин дәріленген ет пен таза етті тез айыратынын айтады. «Түрінен көрініп тұрады. Күнде ет ұстап көрмеген адам оны байқамай қалуы мүмкін. Бірақ біз білеміз ғой. Етінен бастап майының түріне дейін өзгеше болады. Арам өлген қойдың етіне ұқсайды, бейнелеп айтсақ, кішкене қарайыңқырап тұрады.

Пісіргенде де білінеді, көбіне сорпа көбіктеніп кетеді. Бір рет досымның сойған соғымы солай болып шыққан екен. Оны

енді далаға тастамайды ғой. Содан 3-4 рет қайнатып, сорпасын төгіп тастап отыр деп ақыл айттым. Дәмі де таза еттікіндей болмайды ғой», - дейді ол.

Осы айтылғандарға ет жегіш қазақ ретінде мен де қосыламын. Қасаптан ет таңдап үйрендік. Белгілерін байқауды да көрдік. Бірақ бізге, қала адамына, таза ет қайда дерсің! Үйге әкеліп пісіргенде еттің иісі де шықпайтын сәттер болады...

Сонымен, сиыр соямыз ба соғымға?..

Баян ТАҚАТАРОВА

Расымен де, тозған киімді біреуге қалай бересің? Сенің ескінді қазір кім киеді? Оның үстіне қазір ешкім үстіндегі киімді тозғанша, яғни, жырттылып көнергенше кимейді. Қазір киім өндірісі бұрынғыдан да қарқынды: төмен баға, жиі жаңаратын трендтер, апта сайын жаңа коллекция. Мұндай киімнің сапасы да бағасына сай – тез ескіреді. Күні кеше алған киіміміз көп ұзамай гардероб түбінде шаң басып жатады. Киімген, бірақ әлі жарамды киімдерді қайырымдылыққа беруге, не арнайы қабылдау пункттеріне тапсыруға болады. Бірақ біздің Талдықорғанда ондай орындар жоқ. Сонда жарамсыз болып қалған киімді не істейміз? Өртейміз бе, әлде қоқысқа тастаймыз ба? Өртесек те, қоқысқа тастасақ та экологиялық зиян деген шам-ешектен екен. Бірақ, ескіні қайта өңдеудің жолдары бар көрінеді. Дегенмен оның да зияны бар дейді білгіштер. Сонда да мына бір мақалаға назар салып көрсек...

ҚАЙТА ӨНДЕУ – ПАНАЦЕЯ ЕМЕС

Елімізде ескі тоқыманы қайта өңдеуді енді қолға ала бастады. Бұл қадам қоқыс полигондарына тасталатын тоқыма қалдықтарының көлемін азайтуға мүмкіндік береді. Мәселен, 1 келі тоқыма қалдығын қайта өңдеу арқылы атмосфераға бөлінетін көмірқышқыл газының көлемін 3,6 келіге дейін азайтуға болады. Дегенмен, экобелсенді Меруерт Салықова қайта өңдеуді әмбебап шешім, яғни панацея ретінде қарастыруға мүлде болмайтынын айтты.

– Қайырымдылық қорларына беру, қайта өңдеу дегеніміз – панацея емес. Сондықтан саналы тұтыну мәдениетін арттырып, трендке, әр нәрсеге қызыға бермей, өзімізге қажет затты ғана алуымыз керек. Шкафымызда 10 немесе 15 футболканың болғаны түкке де қажет емес. Бізге 2-3 футболка болса, соны жақсылап үйлестіріп кие алсақ, сол экологияға пайдасын тигізеді. Қайырымдылық қорына, қайта өңдеуге тапсырамын деп жаңа заттарды үсті-үстіне ала берсек, бұл экологиялық шешім болмайды, - деді ол.

Сондықтан қоқыс полигондарына тонналап тасталатын тоқыма қалдықтарын азайтудың амалы тозған киімді қайта өңдеумен шектелмейді. Онымен бірге экологияға жанашырлық пен саналы тұтыну мәдениетін көтеру керек. Ал ол үшін үздіксіз ақпараттық үгіт-насихат арқылы эकोбілімді арттыру жұмысы қатар жүруі шарт.

XXI ҒАСЫРДАҒЫ ЖЫЛДАМ СӨННІҢ ЗИЯНЫ

Киім өндірісі қоршаған ортаны ластайтын ең ірі саланың біріне жатады. Табиғатты ластау жағынан мұнай өнеркәсібінен кейін екінші орында тұр.

ТОЗҒАН КИІМДІ ҚАЙДА ЖІБЕРЕМІЗ?

Киім өндірісінің біз біле бермейтін шындығы тек матаны бояуға жылына 5 триллион литр су жұмсалады. Дүниежүзілік табиғи ресурстар институтының дерегіне сәйкес, әлемдегі өнеркәсіптік судың 20%-ы киім өндірісі салдарынан ластанады. Ал Дүниежүзілік жабайы табиғат қорының есебінше, бір ғана мақта жейдені тігуге 2 700 литр тұщы су қажет екен. Яғни жылдам сөнге негізделген киім индустриясы тұтас экокүйеге ауыр салмақ салады.

Ұлттық статистика бюросының мәліметінше, 2024 жылы Қазақстанға 2,2 миллиард АҚШ долларына 159,7 мың тонна киім импортталды. Эколог Ботагөз Садыбекова жылдам сән адамдардың киімді шамадан тыс көп сатып алуына себеп болып отырғанын айтты.

– Жылдам сән – өте зиян. Мұны көп адам байқай бермейді, мән бермейді. Бірақ масс-маркет брендтері апта сайын жаңа коллекция шығарады. Бағасы «арзан» болған соң, адамдар «жеңілдік қой» деп ала береді. Көп киім сатып

оны алған адамға құндылығы жоғары әрі әр күнге шаққанда экологиялық ізі аз болуы үшін сапалысын таңдаған дұрыс деп есептейді.

– Ғаламшарымыз үшін 500 теңгенің футболкасы мен 50 мың теңгенің футболкасына кететін ресурс бірдей. Ал біз үшін арзан заттың құндылығы төмен, лақтыра саламыз. Сондықтан киім алғанда құндылығы жоғары болуы үшін сапалысын, ақшамыз жеткенінше қымбатырағын алуға тырысуымыз керек. Өйткені сапалы бір киімді алып, оны 5-10 жыл кисек, оның әр күнге шаққанда экологиялық ізі аз болады, - деді экобелсенді.

Демек, арзан футболка мен қымбат футболканы өндіруге шамамен бірдей ресурс жұмсалады. Бірақ жылдам сән салдарынан сапасыз киімді сатып алып, оны тез тоздырып, қайта жаңасын алу табиғатқа көбірек зиян келтіреді және сапасыз әрі арзан киімге тағы сұраныс тудырады.

– Сіз сатып алған сайын өндіріс

ғұрпымызға да, өмір салтымызға да қайшы. Қазақ елінің әдет-ғұрып, салт-дәстүрін қарасаңыз, табиғатпен үндесіп өмір сүруді үйретеді. Халқымыздың «Бір тал кессең, он тал ек», «Бұлақ көрсең, көзін аш», «Судың да сұрауы бар» деген мақалдарының өзі табиғатты құрметтеуге үндейді. Халқымыз табиғатқа жауапкершілікпен қараудың маңызын атап көрсеткен. Бір жерге кері әсерін тигізбеу үшін екінші жерге көшіп отырған. Себебі табиғат қалпына келіп үлгеруі керек. Мысалы, қайтыс болған адамның киімін де лақтырмайды. Бала-шағасы, туыстары бөліп алады. Бұл да біздің халықтың әдет-ғұрпындағы экологиялық мәдениет. Сондықтан осы бір мәдени құндылықтарды бала-шағамызға, өскелең ұрпақтың бойына сіңіруіміз керек, оларға үлгі болуымыз қажет, - деді ол.

ТОЗҒАН КИІМДІ ӨРТЕУ ЭКОЛОГИЯЛЫҚ ШЕШІМ БЕ?

Киімдейтін киімді қайырымдылыққа беру мәдениеті қазір де бар. Ал киюге жарамайтын, тозған киімдерді Астана тұрғындары не істейтінін олардан сұрап көрдік. Жауап берген тұрғындар екі амалды қолданады екен: өртеу не болмаса қоқысқа тастау.

Алайда эколог Лаура Мәлікова тозған киімді үйде рұқсатсыз жағудың Әкімшілік құқықбұзушылық кодексіне сәйкес, заңсыз екенін ескертеді. Себебі қазіргі киімнің құрамы табиғи болмаған соң оны өртегенде ауаға улы заттар бөлінеді.

Кодексте қалдықтарды жинап қою немесе жағу кезінде атмосфералық ауаны қорғау және өрт қауіпсіздігі жөніндегі талаптарды бұзу әкімшілік құқықбұзушылыққа жатады. Бұл үшін жеке тұлғаларға – 20, лауазымды адамдарға – 50, шағын кәсіпкерлік субъектілеріне немесе коммерциялық емес ұйымдарға – 200, орта кәсіпкерлік субъектілеріне – 300, ірі кәсіпкерлік субъектілеріне 500 АЕК мөлшерінде айыппұл салады.

Экологтың айтуынша, тозған киімді қоқысқа тастау – ең ұтымсыз шешім.

– Экологиялық стандарттар бойынша қалдықтардың полигонда жатуы мүлде дұрыс емес. Полигонға жіберу – қалдықтарды басқарудағы ең қолайсыз, ең жағымсыз әдіс. Жасанды матаның кейбір түрлері полигонда 40 жылға дейін ыдырамай сақталуы мүмкін. Сондықтан ашық полигонда ондаған жыл жатып, жерасты суларына кері әсерін тигізгенше, арнайы фильтрі бар қондырғыда, жоғары температурада жағу экологиялық тұрғыдан әлдеқайда тиімді. Киімді аулаға үйіп, бүкіл кварталды түтетіп жағуды айтып отырған жоқпын, - деді ол.

Экологтың сөзінше, қалдықтарды

алып, шамадан артық тұтынады, - деді эколог.

Ал экобелсенді Меруерт Салықова экологияға жанашыр болу білімнен басталатынын айтты.

– Экологиялық мәдениетімізді көтеру үшін экобілімімізді арттыру керек. Өйткені біздің қоғамда қазір бір футболканы не бір джинс шалбарды жеңілдікпен сатып алып, 1 жыл киіп, лақтыратын мәдениет қалыптасқан. Біз тұтынатын әрбір затты қалай өндірілетінінен бастап қарастыруымыз керек. Мысалға, бір джинс шалбарды шығаруға 15 мың литр су кетеді екен, - деді экобелсенді.

Сондықтан Меруерт Салықова киімнің

иелері: «Ее, өтіп жатыр, демек өндірісімізді үлкейтуіміз керек» деп ойлайды. Өйткені сұраныс бар. Сондықтан сапасыз киімге сұраныс тудыра берсек, ештеңе өзгермейді, - деді Меруерт Салықова.

Эколог Лаура Мәлікова да киім өндіруге көп ресурс жұмсалатынын атап өтті. Мәселен, 1 тонна мақтаны өсіруге 10 мың тоннаға дейін су шығындалады екен.

Ол сөнге құмарлықтың балалар арасында да артып келе жатқанына алаңдайды. Оның ойынша, жас ұрпақты тым ерте сөнге баулу олардың экологиялық әдеттерді бойына сіңіруіне кедергі келтіреді.

– Жарнамаға алданып, қайта-қайта киім сатып алу – экологияға да, әдет-

қауіпсіз жоюға арнайы қондырғы қажет.

– Бұл әдісті термиялық жолмен өңдеу деп атайды. Термиялық өңдеу қалдықтарды жоғары температурада жағып, энергия өндіруге мүмкіндік береді. Мұндай қондырғыны шығаратын компаниялар бар. Қондырғы екі бөліктен тұрады: бірінші бөлігінде қалдық жанады, екінші бөлігінде сол қалдықтан шығып жатқан ластаушы заттар, газдар жанады. Қондырғының ішіндегі температура – 1000°C. Яғни осындай өте жоғары температурада, арнайы қондырғыда, қала деңгейінде жасалатын жоба, бір үйдің деңгейінде жасалатын жоба емес. Себебі ол қондырғы миллиондаған теңге тұрады, - деді Лаура Мәлікова.

Ол мұндай термиялық өңдеу қондырғылары Қазақстанда әзірге жоқ, бірақ болашақта іске қосылуы мүмкін екенін айтты. Термиялық өңдеу Экологиялық кодекстің «Қалдықтарды энергетикалық кәдеге жарату» деген 324-бабында қарастырылған.

ТОННА-ТОННА ТОҚЫМА: ПОЛИГОНДАҒЫ КИІМНІҢ КЕСІРІ ҚАНДАЙ?

Экология және табиғи ресурстар министрлігі мәліметінше, 2023 жылы елімізде 429 390 тонна тоқыма қалдығы түзілген. Соның 43 289 тоннасы ғана қайта өңделген. Демек 2023 жылғы жалпы тоқыма қалдықтарының 90%-ы, яғни 386 101 тонна

ҚАЗАҚСТАНДА БІР ЖЫЛДА ҚАНША ТОҚЫМА ҚАЛДЫҒЫ ЖИНАЛАДЫ ЖӘНЕ ӨНДЕЛЕДІ?

2023 жылы
429 390
ТОННА
ТОҚЫМА ҚАЛДЫҒЫ ТҮЗІЛГЕН

10%-ы ғана,
43 289
ТОННАСЫ
ҚАЙТА ӨНДЕЛГЕН

Дереккөз: ҚР Экология және табиғи ресурстар министрлігі

тоқыма қоқыс полигондарына тасталған. Жоғарыда айтқанымыздай, қоқыс полигонында жатқан киімнің толық ыдырауы да матаның құрамына байланысты әртүрлі болады.

– Мақтадан жасалғандар 1 жылға дейін, жүн материалы 5 жылға дейін, ал полиэстер сияқты жасанды матаның түрлері 40 жылға дейін ыдырауы мүмкін, - деді эколог Лаура Мәлікова.

Алайда мақта, жүн сияқты табиғи талшықтардың қоқыс полигонында биоыдырауы ондаған жылдарға созылуы мүмкін екен. Өйткені оттегінің жетіспеуі ыдырау процесін баяулатады. Синтетикалық талшықтардың толық ыдырауы 200 жылға дейін созылуы мүмкін. Себебі нейлон, полиэстер, акрил, спандекс сияқты синтетикалық материалдар пластиктен жасалған. Өлемде өндірілетін киімдердің 60%-ы – синтетика.

– Астанада күніне 1500 тоннаға жуық тұрмыстық қатты қалдықтар түзіледі. Оны қоқыс полигонына апарды. Соның үстіне ертесіне тағы 1500 тонна, бүрсігүні тағы 1500 тонна қоқыс түзіледі. Ішінде тамақ қалдықтарынан сұйық заттар түзіледі. Сұйық заттар сол қалдықтың ішіндегі пластиктен болсын, киімнен болсын бөлінетін қауіпті заттарды сіңіреді. Экологиялық кодексте белгіленген стандарт бойынша қоқыс полигондарының астында арнайы қабат болмаса, сол сұйық заттар жерасты суларына өтіп, ішіп отырған суымызды, топырақты ластайды, - деп түсіндірді Лаура Мәлікова.

Эколог Ботагөз Садыбекова тозған киімнің де құнды ресурс екенін атап, оны қоқыс полигонына емес, қайта өңдеуге жіберуге шақырды.

– Көбі «киім – зиянсыз қалдық, тасталса, ештеңе етпейді, шіріп жата

береді» деп ойлауы мүмкін. Алайда қазіргі таңда киімдердің құрамында синтетика көп мөлшерде болған соң ол ыдырап, шіріген сайын топыраққа, жерасты суларына, ауаға метан, көмірқышқыл газы және басқа да зиянды химиялық қосылыстар бөледі. Сондықтан біз бұған бейжай қарамай, керісінше тозған киімді қайта өңдеуге жіберіп, олардан жаңа дүние алуға ұмтылуымыз керек. Себебі әр зат, әр материал – құнды ресурс, - деді эколог.

БҰЛ МӘСЕЛЕНІҢ ШЕШІМІ БАР

Қазақстанда ескі тоқыманы қайта өңдеу ісі – жоқтың қасы. Тек Алматы қаласында биылдан бастап Fabrika деп аталатын ескі тоқыманы жинау және қайта өңдеу жүйесі пайда болды.

– 2022 жылы Қазақстанға көшіп, Алматы қаласында тұра бастадым. Сол кезде мұнда ескі тоқыманы жинау және қайта өңдеу жоғын байқадым. Пластик жинаумен айналысатын көптеген жоба бар, жақында тіпті батарея жинау басталды. Бірақ ешкім тоқыманы қайта өңдеумен айналыспайды. Мен 2019 жылдан бері Екатеринбургте тоқыма қалдықтарын қайта өңдеумен айналысқанмын. Сондықтан қазір Алматыда тұрып жатқан соң, бұған бейжай қарай алмайтынымды түсіндім және осында тоқыманы қайта өңдеумен ай-

мұқтаж жандарға беріледі.

– Қайта пайдалануға жарамды тоқыманы қайта өңдеуге құқымыз жоқ, - деді Денис.

Қайта өңдеуге дайындық. Арнайы қондырғыда киімдер мен тоқыма өнімдерін кеседі. Мақсаты – фурнитурасын алып тастау не бөлшектеу.

– Киімдерді бөлу арқылы сүртуге арналған шүберек дайындалады. Сүртуге арналған шүберек, қарапайым тілмен айтқанда, кесілген футболкалар. Оны автосервистерде, зауыттарда және майлы дақтары бар жерлерде сүртуге қолданады. Кесу қондырғысында киімдерді қалпына келтірілген талшық жасауға дайындайды. Материал кесілгеннен кейін ірі бөліктер шығады, оларды талшықтарға ажырату үшін арнайы машинаға жібереміз. Кесу әдісі арқылы фурнитурасын алып тастау өте ыңғайлы, өйткені қайта өңдеу машинасына ілгектер мен сыдырмалар түсіп кетсе, құрылғы тез істен шығады, - деді жоба авторы.

Қайта өңдеу. Арнайы жабдықтың көмегімен тоқыма материалдары талшыққа айналады.

– Тоқыманы талшықтарға ажырататын машинаны өзіміз жасадық. Тоқыма талшықтарға ажыратылғаннан кейін одан талшықтар мен жіптер бөлініп шығады. Бұл мамық – жаңа материалдар жасау үшін пайдаланылатын талшық, - деді Денис.

Мақта тәрізді қалпына келтірілген талшықты қазір декоративті жастықтарды не жануарларға арналған төсеніштерді толтыруға қолданады. Бірақ өңделген

жабдықта жасалған. Бірақ Денис болашақта сондай жабдықты тоқымаға жатпайтын материалдар жасауға емес, ескі тоқымадан жаңа жіп жасау үшін алғысы келеді.

– Өйткені Қазақстанда тоқымаға жатпайтын материалдарды қажет ететін өндірістік кәсіпорын көп емес. Сондықтан оны шығару экономикалық тұрғыдан тиімсіз, өйткені тұтынушы саны аз. Ал басқа елдерге тасымалдау логистикасы барлық маржаны (таза табыс – ред.) жеп қояды, бұл өндірісті тиімсіз етеді. Ал жіп өндіруге үлкен көлемдегі шикізат қайта өңделіп, орау арқылы ықшамдалады, көп орын алмайды, - деп түсіндірді Денис.

Ол терең қайта өңдеу арқылы алынған жіптен тоқыма өнімдері жасалатынын айтты.

– Мұны жасауға болады, ойдан шығарылған нәрсе емес. Мұндай жабдық бар, бағасы да ақылға қонымды. Оны тек сатып алып, орнатып, қайта өңдеуді бастау қажет. Біз дайын жіп өндіреміз, соны кейін мата жасауға пайдаланады. Ал одан киім тігуге болады. Айта кету керек, көптеген ірі бренд қазір қайта өңделген тоқыманы пайдаланады, - деді ол.

Қайта өңдеу арқылы алынған жіптің сапасы содан тігілетін жаңа матаның сапасына әсер етпейді екен. Мұның себебін Денис былай түсіндірді:

– Қолдану барысында талшық белгілі бір дәрежеде тозғанымен, оған жаңа материалдар – жаңа мақта немесе жаңа синтетика қосылады. Осылайша, толыққанды, сапалы жіп алынады.

Денис Fabrika жүйесін Алматыда жолға қоюға жарты жыл қажет деп есептейді. Кейін инвестор табылса, өндіріс филиалдарын Қазақстанның басқа қалаларынан да ашуға дайын. Ал шикізат көлемі көбейгенде Еуропадан тоқыманы терең қайта өңдеуге

ӘЛЕМДІК КИІМ ӨНДІРІСІНЕ ЖҰМСАЛАТЫН СУ РЕСУРСТАРЫ

тоқыма қалдықтарын пайдалану мұнымен шектелмейді.

Дайын өнім өндірісі. Денис қалпына келтірілген талшықтан терең өңдеу нәтижесінде жасалған, ғимараттардың дыбыс оқшаулауына арналған, ыдыс жуатын машиналарда жылу ұстау үшін пайдаланатын, матрастың ішінде серіппелі блокты сыртқы қабаттан бөлу үшін қолданатын, тоқымаға жатпайтын материалдарды көрсетті. Бұл үлгілер Еуропада тоқыманы терең қайта өңдеуге арналған арнайы

мүмкіндік беретін құрылғылар желісін са-тып алуға кіріспек. Жалпы тоқыма өнімдерін терең қайта өңдеу ісі Қазақстанда ғана емес, Орталық Азияда жоқ екен. Бірақ Еуропа елдерінің тәжірибесі мұның тиімділігін көрсетіп отыр.

Бұл материал шешім журналистикасы жанрында Solutions Journalism Lab II жобасы аясында дайындалған және автордың жеке көзқарасын білдіреді.

Жансая ҚАМБАР
Фото: автордан

ҰСТАЗДЫҚ ЕТКЕН ЖАЛЫҚПАС

ЕЛІМІЗ ТӘУЕЛСІЗДІК АЛЫП, ДҮНИЕЖҮЗІНДЕГІ МЕМЛЕКЕТТЕРГЕ ТАНЫЛА БАСТАҒАН СОҢ ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНДАҒЫ КОЛЛЕДЖ, МЕКТЕПТЕРДЕ «АЛҒАШҚЫ ӘСКЕРИ ДАЙЫНДЫҚ» ПӘНІ 1997-98 ОҚУ ЖЫЛЫНАН БАСТАП МЕМЛЕКЕТТІК ПӘН БОЛЫП ҚАЙТАДАН ОҚЫТЫЛЫП КЕЛЕДІ. БҒАН ДЕЙІН МЕКТЕПТЕР ТӘЖІРИБЕСІНДЕ ЕҢБЕККЕ БАУЛУ МЕН ДЕНЕ ШЫНЫҚТЫРУ САБАҚТАРЫ БАЛАЛАРДЫ ШИРАҚТЫҚҚА ТӘРБИЕЛЕСЕ, ЕНДІ ЕГЕМЕНДІ ЕЛІМІЗДІҢ ҚАРУЛЫ КҮШТЕРІНІҢ ӘСКЕРІНЕ АЛҒАШҚЫ ДАЙЫНДЫҚТАН ХАБАРЫ БАР, ОТАНЫН КЕЗ КЕЛГЕН ЖАҒДАЙДА ҚОРҒАУҒА ДАЙЫН ЖАУЫНГЕРЛЕРДІ МЕКТЕПТЕРДІҢ ЖОҒАРҒЫ СЫНЫПТАРЫНАН БАСТАП ТӘРБИЕЛЕУ БАСТЫ МАҚСАТ ЕТІП ҚОЙЫЛДЫ.

ҮШ ЖОҒАРҒЫ БІЛІМІ БАР ҚОҒАМ БЕЛСЕНДІСІ, ҚАЗАҚСТАН ҚАРУЛЫ КҮШТЕРІНІҢ МОТОАТҚЫШТАР БӨЛІМІНІҢ КАПИТАНЫ АЛЖАНБАЙ ӘСЕТ КӨШЕРБАЙҰЛЫ «АЛҒАШҚЫ ӘСКЕРИ ЖӘНЕ ТЕХНОЛОГИЯЛЫҚ ДАЙЫНДЫҚ» ПӘНІ БОЙЫНША ҰСТАЗДЫҚ ЕТКЕНІНЕ 28 ЖЫЛ.

ПӘН ЕРЕКШЕЛІГІ НЕДЕ?

Бастапқы әскери дайындықты оқыту не үшін керек? - деген сұрақ «Әскерге бару неге керек?» деген сұрақпен парапар сияқты. Меніңше, осы сұрақтарды тек Отанын қорғай алмайтын немесе қорғағысы келмейтін азаматтар ғана айтады.

Әскери дайындықты мектептің сабақ пәндеріне қосудың басты мақсатының өзі - әскери қызметке шақырылған азаматтардың сеніп тапсырылған қаруды пайдалана білуін, Отанын қорғай алатын саяси сауаттылығын жетілдіретін, жаңа технологиядан хабары болуын, әскери тәртіпті игеруді ертерек ұғыну, армияның ұлттың қауіпсіздігін сақтаудағы қасиетін мектептен-ақ игеру сияқты маңызы бар. Осы қасиеттердің бәрін мектеп қабырғасында игерген жас жігіттер әскерге барғанда қиналмайды, моральдық жағынан да, физиологиялық жағынан да кез келген қиындыққа дайын болады.

Сапқа тұрып үйрену, атыстың механизмін білу, бұйрықтарды орындай білу сияқты әскери қызметтің өліппесі осы пәннен басталатыны болашақ жауынгерді дайындау сабағы ретінде өте тиімді тәсіл. Ал осы пәнді жүргізу кез келген адамға берілмесі анық.

Атыс-шабыс немесе командирдің

сияқты басқа да көптеген қаруды игеру тәсілдерін үйрету осы пән ұстазына жүктелген. Байқап отырған боларсыз, дене шынықтыру ғана емес, математика да, физика да, биология мен химия да осы пән төңірегінде жүрген сияқты. Оңай пән емес.

ЖАСТАРҒА НАМЫС ПЕН РУХТЫ СІҢІРГЕН

Әсет Алжанбаев Еңбекшіқазақ ауданындағы Ащыбұлақ ауылындағы А.Н. Бубенцов атындағы орта мектептен 2013 жылы пенсияға шықты. Колледж, мектеп директорларының шақыруымен аудандағы 2 мектеп, 3 колледжде жоғарғы санатты оқытушы ұстаз болып, 2019 жылға дейін істеді.

Зейнеткер жаста болса да, ауданда өтетін іс-шара, кездесу-жиындарды әр жыл сайын ұйымдастырып, өткізіп жүрген әскери маман.

Талдықорған қаласынан шығатын «Алатау» қоғамдық-саяси газетінде жарияланған Әсет ағаның 28 жылғы оқытушы ұстаздық еңбегінің жетістіктерін оқып, көпшілік газетке рахмет-алғыстарын айтты.

«Ұстаз - ұлттың шамшырағы, жастарды оқытып, тәрбиелейтін тұлға» деген қанатты сөз дәл Әсет аға мен Нұрғайша жеңгемізге арнайы айтылғандай. Өмір жолдарының барлығын жас ұрпақ

және әлеуметтік өмірде де айқын көрініс табуда.

Әскери патриоттық іс-шаралардың ұйытқысы болып, аудан мектептеріндегі оқушы жастардың бойында елге, жерге, Отанға деген сүйіспеншілікті арттыру мен әскери-патриоттық тәрбиені дамыту ісіне ерекше үлес қосып келеді.

АУДАНДЫ РЕСПУБЛИКАҒА ТАНЫТҚАН

Зейнеткер жасындамын деп үйде отырмағандықтан аудан ақсақалдары арасында да, аудандағы ұстаздар қауымы да Әсет Алжанбаевты жақсы таниды. Өз ісінің нағыз шебері ретінде жоғары ұйымдастырушылық қабілетін көрсетіп келе жатқан замандас ардагер жастардың рухани және азаматтық

оқытушы ұстаздар, ата-аналар құрметтеп сыйлаумен қатар кездесулерге арнайы шақырады.

АЛТЫ АЛАШТЫҢ БАСЫ ҚОСЫЛСА, ТӨР ҰСТАЗДІКІ

Жуырда Әсет ағамыздың шаңырағында беске бөлінетін сандардан тұратын мерейтойға батагөй ақсақалдар мен есімдері елге танымал қонақтар, әскерде бірге қызмет еткен жора-жолдастың басы қосылған жақсы бір салтанат өтті.

5-ке бөлінетін сандар деп бекер айтқан жоқпыз. Әсет ағамыз 75-ке келіп, еңбек өтілі 55 жылға толса, Нұрғайша жеңгеміздің ұстаздық еңбек өтілі - 45 жылға толыпты. Келген құттықтаулар мен марапаттарда есеп жоқ. Солардың кейбіріне тоқталсақ:

- Халықаралық «Бейбітшілік Өлемі» Творчестволық Бірлестігінің Президенті, Қазақстан жазушылар, Өлем жазушылар Одағының мүшесі, «Өлем ұстазы» э.ғ.д. профессор, академик генерал-майор Әбен Нұрманов мерейтой иесі Әсетті «Халық мұғалімі» медалімен бірге «Дипломмен» марапаттады.

- Республикалық «Ер намысы» қоғамдық бірлестігінің төрағасы Қазақстан Республикасына еңбегі сіңген қызметкері, Спорт ардагері, профессор Ерболат Али-ядин Әсет ағаны «Ұлы дала Батыры» орденімен, Нұрғайша жеңгемізді «Асыл ана» орденімен марапаттады.

- Халықаралық Д.А.Қонаев атындағы қорының вице-президенті, Желтоқсан ардагері, Алматы облысы мен Балқаш ауданының «Құрметті азаматы», сазгер, актер, запастағы полковник Дәулетбек Жанботаев Әсет ағаға шекпенін жауып, құрмет көрсетті.

- «Еңбекшіқазақ аудандық мәслихат төрағасы Бекет Ахметов «Алғыс хатпен» марапаттады.

- 68 жылдан аса тарихы бар «Шелек политехникалық колледжі» МКҚК директоры Қуат Дүйсебаев «Алғыс хат» тапсырып, шекпен жапты.

- Балалары мерейтой иелеріне «Сарыағаш» шипажайына барып емделуге және демалуға жолдама табыстады. Ауданға, ауылға танымал батагөй, 88 жастан асқан Кесікбаев Балтабай ата мерейтой иелері мен жұртшылыққа «ақ батасын» берді. Ел игілігіне қызмет еткен қуатыңыз сарқылмасын, Әсет аға!

**Әділбек КӨПШІЛБАЕВ,
Ж. Қайыпов ауылының
ақсақалдар алқасының төрағасы
Еңбекшіқазақ ауданы,
Алматы облысы**

бұйрығын қалтқысыз орындау ғана емес, бұл пән әскерилерден талап етілетін барлық жайлардан хабардар етіп дайындайды.

Қазіргі кезде пәннің аты «Әскери және технологиялық дайындық» пәні деп аталуы себепті бұл пәннің ұстазынан талап етілетін міндеттер де заманауи қарулардың өзгеруіне байланысты қойылып отыр. Әскери қызметке шақырылмай тұрып-ақ мектептегі жас жігіттеріміз инженерлік жарақтандырулардан, мергендікті жетілдіретін винтовка түрлерімен, жарықшақты гранаталарды лақтыру және жарылатын – жарылмайтын мина түрлері

тәрбиесіне, ел мен жерге адал қызмет етуге арнап келді. Әсет аға мен Нұрғайша жеңгей аудан, облысқа танымал ардагер оқытушы ұстаздар.

10-11 сыныпта оқытқан оқушыларының бойынан әскери тәртіп, отансүйгіштік қасиеттерді мектепте оқытып үйретіп, әрбір өткізген сабағында жастар бойына намыс пен рух қасиеттерін сіңіріп, олардың елжанды азамат болып қалыптасуына зор үлес қосты.

Әлі де аудан, облыс деңгейінде әр жыл сайын әскери патриоттық тәрбиеге байланысты кездесу-жиын өткізіп келеді. Ардагер-ұстаздың еңбегі тек мектеп қабырғасымен шектелмей, қоғамдық

тұрғыдан дамуына өз үлесін шаршамай қосып келеді. Аудандағы мектеп, колледж, мәдениет үйлерінде, ауылдық округтерде 300-ден аса кездесу-жиын өткізіп, Еңбекшіқазақ ауданын облыс, республикаға танытқан ардагер әскери оқытушы ұстаз ретінде танылды.

Газет-журналдарға 500-ден аса мақалалар мен 350-ден аса суретімен шыққан мақалаларды оқығандар, кездесуге қатысқандар Әсет ағаны жақсы таниды. Колледж, мектептегі жастардың бойында жауапкершілік пен елге қызмет ету сезімін қалыптастыруға үлкен еңбек етті. Әскери шенді оқытушы ұстаз деп аудандағы зиялы қауыммен, ақсақалдар,

Бейсенбі - Четверг, 25 желтоқсан

 ХАБАР	
05.00 Концерт «Ұлы дала жүрегі» 07.00 «Оян!» 09.00 Мультсериал «Белка и стрелка. Озорная семейка» 09.30 Сериал «Моя прекрасная жизнь» 11.30 Пульс планеты 11.40 «Культурный контекст» 12.00, 20.00 Телехикая «Ғашықтың тілі» 13.45, 21.45 Телехикая «Келінжан-6» 15.30 «Неосана» 16.00, 00.30 Сериал «Бедная нястя» 18.00 Новости 18.25 Жер-жаһан 18.35 Жаңалықтар 19.00 «Cover show» 23.30 «Кешгес»	15.20 «Әсем әуен» 16.00 Новости/прямой эфир 16.20 К/ф «Үйде жалғыз емеспіз» 17.00 «Әзекжарды» 17.30 «Әсем әуен» 18.00 «19 регион» /тікелей эфир 18.40 «Саулықтың сыры» 18.50 «Әсем әуен» 19.30 «Таза мекен» 20.00 «Әсем әуен» 20.05 Д/ф «Су» 20.30 Қорытынды жаңалықтар 21.00 Д/ф «Начать сначала...» 21.15 «Әсем әуен» 21.30 Итоговые новости 22.00 К/ф «Ағайындылар» 22.40 «Әсем әуен» 23.10 «Біздің толқын»
 31 КАНАЛ	

ЕВРАЗИЯ

06.00, 03.55 «Тамаша city»
06.45, 02.10 «П@утіна»
08.15, 19.00 «Koremix-шоу»
09.20 «Жить здорово!»
10.15 «Модный приговор»
11.00 «Давай поженимся!»
12.00 Сериал «Стальные нервы»
14.00, 01.40 «Новости»
14.15, 01.55 «Жаңалықтар»
14.30 «Qoslike»
18.30, 03.30 «Басты жаңалықтар»
20.00 «Главные новости»
20.30 Сериал «Адмиралы района-2»
00.45 Ночной кинотеатр

КТК

07.05 Кешкі жаңалықтар
07.25 «Әнім сен едің», ойын-сауық
08.00 «Көріпкел»
09.40 Вечерние новости
10.20 Сериал «Отдай мою мечту»
13.50 Сериал «Сашка»
15.50 «Реальная мистика», реалити-шоу
18.30 Сериал «Однажды в Чукурова»
20.35 Кешкі жаңалықтар
21.00 Вечерние новости
21.40 Сериал «Отдай мою мечту»
01.10 Сериал «Сашка»
03.30 «Көріпкел»
05.00 «Әнім сен едің», ойын-сауық
06.10 Кешкі жаңалықтар

ЖЕТІСУ

07.05 «Әсем әуен»
07.30 «Таңжарық» /тікелей эфир/
08.50 «Саулықтың сыры»
09.00 Жаңалықтар
09.30 Новости
10.00 «Әсем әуен»
10.30 К/ф «Төле би»
11.05 «Әсем әуен»
11.35 Д/ф «Су»
12.00 «Келін BATTLE» /тікелей эфир/
14.00 «19 аймақ»
14.40 «Агро аймақ»
15.00 Жаңалықтар /тікелей эфир

Жексенбі - Воскресенье, 28 желтоқсан

ХАБАР

05.00, 01.00 ҚР Өнұраны
05.00 «Маңдай тер»
06.15 «Кім мықты?»
07.30 «Әсем әндер»
08.00 Концерт «Ән-жырым саған, туған ел»
10.15 «ОйнаIQ»
11.15 «Өмір өрнегі»
12.30 Худ.фильм «Война Токов»
14.30 Мультфильм «Два хвоста»
15.40 Мультсериал «Супер мяу»
16.15 «The Voice Қазақстан»
18.15 «Келінжан»
20.45 «Қызық times»
22.00 «7 күн»
22.40 Глобальные события
23.00 Худ.фильм «Черная молния»

ЕВРАЗИЯ

06.00, 03.45 «Тамаша city»
07.30, 02.15 «Паутина»
09.10 Худ.фильм «Желание»
10.25 Мультфильм «Три богатыря и пуп земли»
12.40 Сериал «Злая судьба»
16.35 Худ.фильм «Домработница»
18.25 Худ.фильм «Новогоднее чудо»
20.00 Аналитика
20.50 Худ.фильм «Огниво»
23.00 Худ.фильм «Рождественский дом»
00.40 Худ.фильм «Обратная связь»

КТК

07.00 ҚР Өнұраны
07.05 «NURBULLIN»,

Жұма - Пятница, 26 желтоқсан

ХАБАР

05.00, 02.00 ҚР Өнұраны
05.00 Концерт «Әдемісің»
07.00 «Оян!»
09.00 Мультсериал «Белка и стрелка. Озорная семейка»
09.30 Сериал «Моя прекрасная жизнь»
11.30 «Дәстүр»
12.00 Т/х «Ғашықтың тілі»
13.45, 21.45 Т/х «Келінжан-6»
15.30 «Арнайы репортаж»
15.50 «Біздің назарда»
16.10 Реалити-шоу «Шеберлер шайқасы»
17.00 «Қоғам пікірі» саяси ток-шоуы
18.00 Новости
18.30 Жаңалықтар
19.00 Өнер барысы 2025 г.
23.30 «ОйнаIQ»
00.30 Гүлсім Мырзабектің шығармашылық кеші

ЕВРАЗИЯ

06.00 «Тамаша city»
06.45, 02.40 «Паутина»
08.15, 19.00 «Koremix-шоу»
09.20 «Жить здорово!»
10.15 «Давай поженимся»
12.00 Сериал «Стальные нервы»
14.00, 02.10 «Новости»
14.15, 02.25 «Жаңалықтар»
14.30 «Qoslike»
18.30, 04.15 «Басты жаңалықтар»
20.00 «Главные новости»
20.30 «Парламент online»
20.55 «Поле чудес»
22.10 Сериал «Адмиралы района 2»

КТК

07.00 ҚР Өнұраны
07.05, 06.10 Кешкі жаңалықтар (қайталау)
07.25, 05.00 «Әнім сен едің», ойын-сауық
08.00, 03.30 «Көріпкел»
09.40, 21.00 Вечерние новости
10.20 Сериал «Отдай мою мечту»
13.50, 01.10 Сериал «Сашка»
15.50 «Реальная мистика», реалити-шоу
18.30 Х/ф «Однажды в Чукурова»
20.35 Кешкі жаңалықтар
21.40 Сериал «Между любовью и ненавистью»

ЖЕТІСУ

07.05 «Әсем әуен»
07.30 «Таңжарық» /тікелей эфир/
08.50 «Саулықтың сыры»
09.00 Жаңалықтар
09.30 Новости
10.00 «Әсем әуен»
10.30 К/ф «Төле би»
11.05 «Әсем әуен»
11.40 Д/ф «Цена агрессии»
12.00 «Біздің толқын»
12.50 «Саулықтың сыры»
13.05 «19 регион»
13.40 «DARA LINE»
14.30 «Таза мекен»
15.00 Жаңалықтар /тікелей эфир
15.20 «Шашу»

Нұрболат Абдуллинның ән кеші
09.30, 01.50 «Көріпкел»
11.10 Сериал «Между любовью и ненавистью»
14.50 «Реальная мистика» реалити-шоу
17.30, 03.30 «Алдараспан», әзіл мен ән думан кеші
21.00 Сериал Собиратель камней»
00.20 Сериал «Сашка»

ЖЕТІСУ

07.05 «Әсем әуен»
08.50 «Саулықтың сыры»
09.00 «Апта» (қаз)
09.30 «Апта» (рус)
10.00 «Әсем әуен»
11.00 «Шашу»
11.40 Д/ф «Дара»
12.00 «DARA LINE»
12.55 «Қылышсыз майдан»
13.40 «Дала сыры»

16.00 Новости/прямой эфир
16.15 Ауа райы
16.20 К/ф «Ағайындылар»
17.00 «Спорт-Тіме»
17.10 «Бір шәугім шай»
18.00 «Әсем әуен»
19.00 «Жетісу жақұты»
19.35 «102» сообщает»
20.00 «Әсем әуен»
20.10 Д/ф «Цена агрессии»
20.30 Қорытынды жаңалықтар
21.00 Д/ф «ООН-80» наш выбор – мир, а не война»
21.20 «Әсем әуен»
21.30 Итоговые новости
22.00 «Келін BATTLE»

31 КАНАЛ

05.58 ҚР ӨНҰРАНЫ
06.00, 04.00 «Әзіл студио» ойын-сауық
06.30, 03.40 «Tik Tok show» ойын-сауық
06.50, 20.00 Информбюро (рус, каз)
08.00, 02.40 «31 әзіл» ойын-сауық
09.00 «Саумал»
09.20, 05.20 «Ризамын»
09.40 Мультсериал «Пингвины Мадагаскара»
10.40 Мультсериал «Кунг-фу панда»
11.40 Мультсериал «Губка Боб»
12.40 Худ.фильм «Вертикальный предел»
15.20 Худ.фильм «Неудержимые-3»
18.00 Худ.фильм «Неудержимые-4»
21.00 Худ.фильм «Джанго освобожденный»
00.20 Худ.фильм «Агашки по вызову-2»
01.40 «Сенім» т/х
03.20 «Time Vine» ойын-сауық
04.20 «1001 Өзіл» ойын-сауық
04.30 Телевикторина «BALA BATTLE»
05.00 «What's up?» ойын-сауық

7 КАНАЛ

06.00, 05.50 Өнұран
06.02 Телехикая «Жүрекке жазылған жол»
07.00, 01.40 Жаңалықтар
07.30, 01.10 Новости
08.00 Т/х «Ғаламат ғасыр. Хюррем»
10.00, 20.00 Сериал «Черная любовь»
12.00, 22.00 Сериал «Стамбульская невеста»
13.00 Жаңалықтар
13.15 Новости
13.30 Т/х «Шөл мен шайқас»
14.40 «Саулықтың сыры» Бағдарлама
15.00 Өзілің жарасса
15.40 Т/х «Кек қуған сұлу»
16.50, 18.30 Сериал «Великопепный век. Хюррем»
18.00 Жаңалықтар. Тікелей эфир
19.30 Новости. Прямой эфир
22.50 Сериал «Мечь женщины»
23.50 «Табиғатым махаббатым» Ұлықпан Жолдасовтың концерті
02.40 Қызықты weekend
02.00 Әйгерім Сейфолланың Сырласуы
03.00 Япырай
05.00 Телехикая «Өсекшілер»

14.00 «Келін BATTLE»
16.00 «Әсем әуен»
16.40 Д/ф «Дара»
17.00 «Шашу»
17.40 «Саулықтың сыры»
18.00 «Единый народ»
18.30 «Абадан»
18.45 «Әсем әуен»
19.00 «Әзекжарды»
19.30 «Арнайы репортаж»
20.00 «Бір шәугім шай»
20.35 Д/ф «Стражи звёзд»
21.00 «Жер жәннаты - Жетісу» аудан, қала мәдени күндері
22.55 «Әсем әуен»

31 КАНАЛ

05.58 ҚР Өнұраны
06.00, 05.00 «Әзіл студио» ойын-сауық
07.00 «Күліп All» ойын-сауық
07.30 «Тәтті шоу» ойын-сауық
08.00 Мультсериал «Губка Боб»

Сенбі - Суббота, 27 желтоқсан

ХАБАР

05.00, 01.00 ҚР Өнұраны
05.00 «Маңдай тер»
06.15 «Кім мықты?»
07.30 Концерт «Арқада салған ән қандай...»
10.00 Реалити-шоу «Шеберлер шайқасы»
11.15 Мультфильм «Пришельцы в доме»
12.35 Мультсериал «Супер мяу»
13.15 Худ.фильм «Черная Молния»
15.15 «Қызық times»
16.30 «Келінжан-6»
20.00 «The Voice Қазақстан»
22.00 «7 күн»
22.40 Жұмыр жер
23.00 Худ.фильм «Война Токов»

ЕВРАЗИЯ

06.00, 03.55 «Тамаша city»
07.30, 02.25 «Паутина»
09.05 «Поехали!»
10.00 Худ.фильм «Особенности национальной охоты в зимний период»
11.40 «Қаймақ»
12.20 Сериал «Поделись счастьем своим»
17.00 «Достояние республики»
19.00 «Koremix-шоу»
20.00 «Асау жаңалықтар»
20.35 «Заң мен ел»
21.00 Сериал «Злая судьба»
01.00 Худ.фильм «Громкая связь»

КТК

07.00 ҚР Өнұраны
07.05, 06.10 «Әнім сен едің» ойын-сауық
08.10, 02.20 «Көріпкел»
10.30 Вечерние новости
11.10. 21.00 Сериал «Между любовью и ненавистью»
14.40 «Реальная мистика» реалити-шоу
18.20, 04.30 «NURBULLIN», Нұрболат Абдуллинның ән кеші
00.50 Сериал «Сашка»

ЖЕТІСУ

07.05 «Әсем әуен»
07.30 «Таңжарық»
08.50 «Саулықтың сыры»
09.00 Жаңалықтар
09.30 Новости
10.00 «Әсем әуен»
10.30 К/ф «Төле би»
11.05 «Әсем әуен»
11.40 Д/ф «Игры со смертью»
12.00 «Біздің толқын»
12.50 «Спорт-Тіме»
13.05 М/ф «Мұңлық пен Зарлық»
13.35 «Әсем әуен»
14.00 «Жетісу жақұты»

09.20 Кулиарная программа «Готовим с Адель»
10.00 Телевикторина «Telebingo»
10.25, 03.00 «Tik Tok show» ойын-сауық
11.00 Мультфильм «Три богатыря и пуп земли»
12.30 Худ.фильм «Тачки-2»
14.30 Кино. Эмма Уотсон в фэнтези «Красавица и чудовище»
17.20 Худ.фильм «Трансформеры»
20.10 Худ.фильм «Бен-гур»
22.40 Худ.фильм «Джанго освобожденный»
02.00 «31 әзіл» ойын-сауық
03.30 «Time Vine» ойын-сауық
03.50 «1001 Өзіл» ойын-сауық
04.00 Телевикторина «BALA BATTLE»
04.30 «What's up?»
05.30 Ризамын

14.35 «102» сообщает»
15.00 «Аман болайық»
15.40 «Әсем әуен»
16.40 Д/ф «Игры со смертью»
17.00 «Шашу»
17.40 «Саулықтың сыры»
18.00 «Қылышсыз майдан»
18.50 «Әсем әуен»
19.00 «Ұлт ұяты»
20.00 «Дала сыры»
20.15 «Әсем әуен»
20.30 «Апта» (қаз)
21.30 «Апта» (рус)
22.30 Д/ф «Менің елім»
23.00 «Әсем әуен»

31 КАНАЛ

05.58 ҚР Өнұраны
06.00, 04.40 «Әзіл студио» ойын-сауық
07.00 «Күліп All» ойын-сауық
07.30 «Тәтті шоу» ойын-сауық
08.00 Мультсериал «Губка Боб»
09.30 Кулиарная программа «Готовим с Адель»
10.10, 11.00 «Саумал»
10.20, 11.10 Өнер қырандары «Берекелі мереке-4»
12.30 Худ.фильм «Моя большая казахская семья»
14.40 Худ.фильм «Три богатыря и пуп земли»
16.30 Худ.фильм «Тачки-2»
18.30 Кино. Эмма Уотсон в фэнтези «Красавица и чудовище»
21.00 Худ.фильм «Трансформеры»
23.50 «Специальное задание»
01.20 «31 әзіл» ойын-сауық
03.30 «Тамаша line» ойын-сауық
05.00 «1001 Өзіл» ойын-сауық
05.10 Телевикторина «BALA BATTLE»
05.30 «What's up?»

7 КАНАЛ

06.00, 05.50 Өнұран
06.02 Т/х «Дем. Соңғы үміт»
06.50 Өзіл әлемі
07.30 Худ.фильм «Карнавальная ночь»
09.00 «Унисённые праздниками» Юмористический концерт
10.00, 20.00 Сериал «Черная любовь»
15.00 Сериал «Стамбульская невеста»
16.00 Мультфильм «Красавица и чудовище»
18.00 Сериал «Великопепный век. Хюррем»
21.00 Худ.фильм «Титаник»
00.30 Түпсана және жасыл нәски
01.20 Құтқару қызметі
02.20 Жұлдызды шаңырақта
03.20 Қызықты weekend
04.00 Япырай
05.00 Т/х «Өсекшілер»

7 КАНАЛ

06.00, 05.50 Өнұран
06.02 Телехикая «Дем. Соңғы үміт»
06.50 Тақиясыз періште. Үздік бөлімдер
07.50 Доктор Тажина
08.30 Т/х «Зың-зың Күлпәш»
09.30, 20.00 Сериал «Черная любовь»
12.20 Мультфильм «Красавица и чудовище»
14.00 Худ.фильм «Титаник»
18.00 Сериал «Великопепный век. Хюррем»
22.00 Сериал «Стамбульская невеста»
22.50 Худ.фильм «10 причин моей ненависти» (США)
00.50 Түпсана және жасыл нәски
01.40 «Құтқару қызметі»
02.40 «Япырай» Скetchком
03.10 Жұлдызды шаңырақта
04.10 Қызықты weekend
04.50 Т/х «Өсекшілер»

ШАМИЛЬ ШАЛДЫН ҚҰПИЯСЫ

Соңы. Басы өткен нөмірде

/Деректі әңгіме/

«Ал сен, Шамиль, жиеніңнің қайда кеткенін айта аласың ба? Біреуге сатып жібердің бе, айырбастадың ба? Маған айтып жүрген ертегің, туыстарыңды сәндіру үшін жасаған пасық қулығың ба? Ертең мен ол затымдығыңды әшкерлесем, туыстарыңның бетіне қалай қарап, қалай ақталасың?»

Қайсенов қариямен сөйлеспек болып еді, ол үн қатпай, өзінің үйреншікті діріл - қалшылына басты. Ал, Шамильдің әйелі азаптау кезінде де ауызын «ләм-мим» деп аша қоймас. Ал ауызы жабылмайтын апай бір сәт сөйлемесе, ауырып қалатын сияқты. Сондықтан, оған жоламауға тырысты, өйткені, ол сөйлей бастаса, Қайсеновтың басы айналып, миы шаншып-шаншып кетеді.

Енді мына жүйкесін жүндей түткен тұрғындардан құтылу үшін, полковник үйдің шаруашылық нысандарын аралап көре бастады. Шаруашылықтары, несін айтасың, мықты екен. Асыл тұқымды иттері үрмегенімен, қонаққа, біртүрлі, ала көздерімен атып, жауыға қарайды.

Аралай жүріп, өзін жылан патшалығының иелігінде жүргендей сезінді. Қорада тұрғаны бар, сырттағысы бар, бір сиыр өгізшесімен, жиырмаға жуық қой. Қойлары біртүрлі: сүйкімсіз, ашулы сияқты ма, Рим гладиаторларындағы бұқалар сияқты адамға күжірейіп, көз астынан өжірейе қарайды. Тіпті, аларған көздерімен, қарақшылар құсап өшігіп, жауыға қарайды. Өздері ешкімнен үрікпейтін шатақ, өте батыл екендігі анық байқалып тұр. Құдды, құжат сұрап, себепсіз байланысқысы келіп тұратын паракор менттер сияқты екен.

«Суық жымиятын кобраның» бір ауыз сөз айтпайтын күйеуі қонақ кетер кезде «хош» деп бір рет қана тіл қатпаса, мылқау деп ойлап қаларлық. Ауызы жабылмай сәмпылдайтын әйелдің, Құдайға шүкір, үні өшті-ау! Құлақ еті тынышып жақсы болып қалды.

- Шамиль, мен Русланды іздеуге бекіндім. Егер, сіз «жиенім жоғалды» деп, жалған спектакль қойып жүрсеңіз не істейміз? Өлде, жиеніңіз сіз үшін шынымен де қымбат шығар. Жарайды, Шамиль, ендігі сөзді іс барысында сөйлесе жатармыз...

...Машинасымен жолға шыққан полковник Қайсенов қалың ой құшағын еніп кетті: «Шамильдің туысының қойлары әдеттегі қойларға неге ұқсамайды? Ерекшелік неде? Қайтып оралып, тағы да бір зер сала қарап, құпиясын анықтауға тырыссам ба екен? Өйтеуір, бір ерекшелігі бар екені анық. Ия, аспандағы жарық айдай анық...»

РУСЛАН БАЛАҚАЙ БАРТЕР ҚҰРБАНЫ...

Алматы күзі – табиғат-ананың шеберлікпен жасап қойған дайын вернисажы. Бразилиядағы карнавал сияқты ерекше көрініс. Әр ағаш өзін ерекше түрде түрлі-түсті жапырақтармен бояйды, ал күз түскенде жалаңаштанғанымен, бәрібір әдемілігін жоғалтпайды. Сарғыш, күрең - қызыл түске енеді, ал шырша тектес ағаштар жаздағы өңін жоғалтпай, жыл бойына жап-жасыл болып құлпырып тұрады. Қурап, жерді тыңайтып жататын өсімдіктердің жапырақтары – табиғаттың өзі жасап қойған санитар дерсің! Сол себепті, жер - жұмсақ, күрең және қоңырқай топырақ өте құнарлы. Қазекемнің: «жерге қаққан қазығың – дарақ болып өсетін» дейтін теңеулері осындайdan айтылса керек.

Қысқасы, жер жәннаты – Жетісудың бұл аймағы - түрлі-түсті кілеммен жабылған, көркін көріп, көңілің көктемдей құлпыратын - дайын тұрған көрме. Таудан сылдырлай ағып, жаз бойы бүкіл қаланы салқын, қоңыржай лепке бөлеп тұратын бұлақтар мен Хамит Ерғалиев жағалауындағы шағын «Есентай» өзенін, Димаш аға Қонаевтың сұңғылалықпен тарттырған «Үлкен Алматы», «Кіші Алматы» (*Большая, Малая Алматинка*) каналдарын айтсаңшы! Барлық тіршілік атаулы түнгі ұйқыға кетіп, маужырай балбыраған табиғаттың тамаша сәтін суреттеуге тек ақынның ғана тілі жетер. Ұлы Абай ақынның:

Желсіз түнде жарық ай,
Сәулесі суда дірілдеп,
Ауылдың жаны терең сай,
Тасыған өзен гүрілдеп... – деген табиғат лирикасы ұлы ақынның дәл осы Алматы түнін көріп сүйсініп, өлеңмен өрген суреттемесі дерсің! Қазіргі жастардың да: «Алматы түні, Алматы түні – ұйқымды менің ұрлады», – деп шырқауы – тегін дейсің бе?!

...Полковник Қайсенов нашақор Шамильдің

жиеніне байланысты іспен шұғыл айналысуға бекінді. Бұл күндері ескі бақ алаңын шарлай жүріп, «Руслан балақайды қалай ұрлауы мүмкін» деген ойдың жетегімен, әйтеуір бірнеше нұсқасын елестетумен болды.

Көз алдына «Кобраның» суық жымиясы мен жау көргендей өжірейіп тұратын бір ғана емес, бір қора қойлары келе береді.

«Сол ерекше жаратылған қойлар мені несімен таң қалдырады? Не себептен солар көз алдыма келе береді?»

«Ұрланған баланы қайда, кімге апаруы мүмкін? Бұл не? Өкесінен, анасынан, ағасынан кек алу ма? Ешкім қиналып, жүрегін ауырттып жүргені байқалмайды. Ешкім еңіреп жылап, көз жасын көлдетпейді».

Арнайы құрылған қылмысты іздеу мен тергеу тобының басшысы полковник Қайсеновты жалғыз нәрсеге – Шамиль нашақордың

айтқандарының шынайылығына көз жеткізу үшін біраз операциялық әрекеттерді іске асырды.

Қане, бәрін рет-ретімен айтып көрелік. Құдайға шүкір, олардың қылмыс іздеу тобы - білімді де, білікті, тәжірибелі құқық қорғау саласының жанкешті мамандарымен толықты. Абылай Әзімханұлына бұрынғы әріптесі, ҰҚК отставкадағы полковнигі Болат Атабаев және өзінің сүйікті кәсібінен көңілі қалған жас дәрігер Сухов Дмитрий Анатольевич қосылды. Бұлардың біріншісіне басқа баратын жері жоқ екені анық, ал екіншісі романтика әсерімен,

несше түрлі шытырман, қызықты толқуларды бастан кешу мақсатымен өзі сұранып, осы қылмыс іздеу тобына дедектетіп әкелген еді. Ақыры, бұл топқа қосылған адамдардың атақ пен романтика үшін емес, ізденіске деген қызығушылық және өздерінің мамандығына деген сүйіспеншілік себептерімен келгендері айқындалды. Белгілі бір мақсатқа жету (*перспектива*) үшін жұмыс істейтін энтузиастардың жауынгерлік ұжымы қалыптасқаны белгілі болды. Олар дәл қазірдің өзінде нақты же-

дел - техникалық операцияларды жүргізе алатындығы анық.

Мәселен, Атабаев мамандығы бойынша радиоинженер, ҰҚК-нің талдау (*аналитикалық*) бөлімшесінде қызмет еткен. Болмысы жұмсақта, мейірімді, адамдарға жаны ашып тұратын, қасқабастар санатына қосылмағанымен, шашы ағарып, сирей бастаған ол тек «Атаба» деген сөзді өзіне қорлық санап, қатты ренжіп, ашуға берілетін.

...Сонымен, олардың өте тату - жұдырықтай жұмылған бригадасы толық құраммен Шамильдің үйіне келді.

Бір таңқаларлық нәрсе: мұндағы көріністің бәрі полковник Қайсеновтың алғашқы көлгендегі сияқты қайталанып тұрғаны болды. Ауладағы үлкен пеш қою көк түтінін бұрқырата жанып тұр. Оның жанында баяғы сөзшең әйел тоңқандап жүр. Сол сияқты, күлкіден бе, жы-

лаудан ба, қайсынан екені белгісіз, тозған шүперектің өңіндей сүреңсіз қарт (*Шамильдің әкесінің*) тұрқының дір-дір еткен жанашырлық тұрысы.

Детектив тобы үшеуін жеке-жеке белмелерге бөліп, Русланның жоғалып кету себебінің егжей-тегжейін, одан қалса, ұсақ-түйектерін анықтау мақсатымен сұрақ-жауап алуды бастады.

Абылай Әзімханұлы Шамильдің өзімен, Болат - оның жұбайымен «жұмыс» жүргізіп, ал Дима подъезде дірілдеген атамен қалды. Бұл жолы олар сұраққа алғандарды «өздеріңнің

әйелге: «Сіз әзірше күйеуіңізбен әңгімелесе тұрыңыз» деп, бөлмеден шыға тұруын өтінді. Ол бөлмедегі үстел үстінде полковник Қайсеновтың қағаздары, мүйіз жиекті көзілдірігі мен қорапшасы қалған болатын.

Бұл жағдайда ерлі-зайыптары не туралы сөйлеседі деп ойлайсыз? Әрине, тергеушілерді қызықтыратын мәселелер туралы әңгіме қозғап, неғұрлым ашық сөйлескен дұрыс болар еді...

Сонымен, олардың бүкіл әңгімесін Дима тете-а-тет Әзімханұлының көлігіне жайғасып, магнитофонға жазып отырған болатын. Бұл іс-шараның барлық мән – мағынасы осыған сайды. Болат өзінің бұрынғы қызметінен алған тәжірибесімен көзілдірік қорапшасында жазылған деректерді ортаға салып, қылмысты іздеу, тергеу тобының мүшелері өзара талқылауға кірісті.

Жазудағы дерек бойынша, ізшілдер Шамильдің де, оның әйелінің де кінәсіздігіне көз жеткізе алды. Сонымен қатар, олар Руслан байқұсты көрмесе де жақсы көріп, оны тапқан жағдайда, қадет мектебіне орналастыру керек деп шешті.

Бірақ, ол мәселе қашан шешілері әлі белгісіз... Полковник Абылай Қайсенов тағы да терең ойдың құшағына беріліп, күзгі бақ алаңында жай қыдырыстап жүр. Сырты бүтін болғанымен, іші түтін. Қылмыс ашылып, Руслан балақай табылғанша, оның жанына тыныштық қайдан келе қалсын-ау?! Оның көз алдына қара шаңырақтағы ата-анасы мен өз жанұясындағы сүйікті жары – Өсем мен ұл – қыздары Медхат пен Қасымның, еркөтөтай кенжесі – Еркеназдың сүйкімді бейнелері кино экранындағыдай «жарқ» етіп келе қалды. «Айналайын асқар тауым - әкетайым – Әзімхан, жарық дүние сыйлап, ақ сүтін беріп, әлпештеген Айбүбі – анатайым, қаншама «тар жол, тайғақ кешкен», жеке басыма қауіп төнген сәттерде, ұстасқан дұшпанымды жеңіп шығып, қолына темір кісен салуым – сіздердің келер жолыма қарап, дұға оқып, құдіреті күшті құдайдан аман-есен оралуымды сұраған тілектеріңіз ғой...» деген ойдан жүрегі аттай тулап, жанарына ыстық жас үйірілді. – «Аман болып, ұрпақ қызығы мен рахатын бірге көре беруге Алла жазсын...» деп, күбірлегенін өзі сезбей қалды...

«...Ой дегенің - таусылмас түпсіз терең мұхит қой, бекерге ой қуа бермей, дәл бүгін көптен бері жоспарлап жүрген шаруамды шешіп алайын...» - Осы оймен ҰҚК ардагерлер кеңесінің төрағасы полковник Хасенбаев Уапқа кіріп шығуға ұйғарды. Оның қызметі жолдың арғы жағындағы бұрынғы НКВД, қазіргі ҰҚК-нің ескі ғимаратында орналасқан болатын.

Уап Хасенбайұлы оны жылы шыраймен қарсы алды. Полковник оған ешқандай кіріспесіз өз идеясын айтуға кірісті:

- Уәке, мен біздің ҰҚК-нің бұрынғы қызметкерлерін, яғни барлық зейнеткерлерді іздетіріп тауып, оларды ортақ іс-шараларға тарту идеясымен келдім. Өйткені, біз бұрынғы жедел қызметкерлер және бізбен бірге қартайған агенттер – бүкіл қалаға шашыраңқы, әрқайсы өз бетінше қалып, жұмыссыздықтың зардабын тартуда. Егер, бәріміз бір пирамидаға біріктірілсек, бес адамнан тұратын топтарға бөлініп, олардың ішінен «старшойын» сайлап аламыз. Сөйтіп, арамызда күшті байланыс орнаса, онда бар-жоғы екі сағат ішінде бүкіл қаланы «сүзіп» шыға алатын қуатты күшке айнала береміз. Автокөлік, отбасы мүшесі, үй жануарлары жоғалған жағдайда, барлық күш біріге тізе қоса қимылдап, көздеген мақсатымызға оңай қол жеткізе аламыз. Әрине, зейнеттегі қызметкерлердің қолына тиетін ақша ешқайсына артық болмайтындығы түсінікті – деп, Абылай Әзімханұлы қарт чекистің бетіне «бұған не айтасыз?» дегендей барлай қарады.

- Несі бар, дұрыс идея. Мен қос қолдап қолдаймын.

- Керек болса, біреулердің үй жануарларын жоқ қылып, өзіміз іздеу салып, «тауып алу» операциясын ұйымдастыруға болады – деп, сөздің соңын жеңіл әзілге бұрып жіберді.

– Тыныш... Тек ешқандай қылмыс элементтерісіз! – деген бұрыл шашты полковник, қоңқақ қызыл мұрнын бір сипап қойып, Қайсеновтың бетіне байыптай қарады. - Мен сені өмір бойы ұйымдастыру мәселелерімен айналысқан, тәжірибесі мол майор Қошқарбаевпен байланыстырамын.

- Бәрекемді! Абылай Әзімханұлы қарт полковниктің, өзінің санасына «жарқ» еткізіп түсірген сәулесіне қуанғаннан, билеп кете жаздады. Бұл сәуле, әрине, түсі суық «кобраның» ауласындағы Қазақстанның солтүстігінде

ғана өсірілетін әйгілі Қошқарбай тұқымды қойдың кішігірім отары еді. Бұл жануарлар Қайсеновтың желден жүйрік қиялына қатты әсер еткендігі соншалықты, жүрегі дүрсілдеп, миы айналып кетті. Бұл ерекше тұқымды қойларды ол бала кезінде көрген болатын. Иә, бұл қойлардың қошқарлары қасқырлардан қорықпақ түгіл, қорқаулардың өздеріне шабуыл жасайды. Олар атылып барып, ірі, иіріле өскен темірдей мықты мүйіздерімен сүзіп, тіпті кеудесімен ұрып, омақастыра құлата алатындығын да жақсы біледі.

Енді Абылай Әзімханұлының жүйрік ойы «суық жымғаған «Кобраға» ойысты: «Олар солтүстіктегі «сұлулардың», яғни ерекше жаратылған қойлардың он-он бесін емес, бақандай бүкіл отарын қайдан, қалай алды? Менің детективтік түйсігім былай дейді: «Бақытсыз Руслан баланы бір отарға жуық қойға айырбастап, яғни бартер жасаған! Міне, қандай бизнес!

Байқұс Шамиль шалдың шатақ қойларға байланысты афераға қатысы жоқ екендігіне өзін кәміл сенемін...»

«КОБРА» ОПЕРАЦИЯСЫ

- Қой-й! Қой-дың терісін қабылда-а-аймыз! Қымбат бағаға ал-а-а-мыз! До-о-ро-го! Бо-латымыз бұлтық жұтқыншағы жыртылғанша айқайлап жүр. Артынша ауылды басына көтере:

- Е-е-мдік сарысу-у-у! Малдың сібір жарасына қарсы сарысу-у-у са-та-мыз! - деп ән шырқағандай соза жалғастырды ол қорабы айбақ-сайбақ болып сыдырылған фургон машинасының жанында тұрып.

- Күте тұрыңыз! - тарс қоршаудың тар қақпасын шиқылдатып жартылай ашқан әйелдің қарлығыңы дауысы естіліп, артынша, «коммерсанттардың» жанына үні ысылдаған жыланның дауысына аумай ұқсаған «кобраның» өзі асыға-үсіге жетіп келді.

- Терілерді қандай бағаға алып жатырсыз-дар? - Әйелдің мұндай сауда-саттыққа әбден төселгендігі байқалып тұр.

Қайтарылған жауапты естігенімен, оны құлаққа онша ілмеген «кобраға» баға онша маңызды емес сияқты. Артынша тағы да:

- Ал ірі қара малдың терісін қаншадан алып жатырсыз? - Үйінде отырып әбден іші пысқан әйел сұрағын қайталап қойды...

...Жақсы! Бәрі жоспарланған сценарий бойынша жүріп жатыр. Мұндай «спектакльдің» талайын басынан өткізген тәжірибелі Болат жауап берушіден «мүмкін және мүмкін емес» фактілердің бәрін сығып алу керектігін жақсы біледі. Тіпті, онша сүйкімді емес бұл ханыммен, егер мүмкін болса, жеңіл флирт жасау арқылы өзіне қажетті деректерді сығып алуға қарсы емес.

- Сұлу бикеш, біз сені ренжітпейміз. Не берсеңіз де қуана-қуана қабылдап аламыз.

Болат осал «балықшы» емес, қармаққа балықты бұлтартпай, жақсылап түсіру үшін қармағын алысқа лақтырды. Емеуірінді жақсы түсінетін, көпті көрген тәжірибелі әйел де:

- Біз бергіміз келгенімен, көп нәрсе бере алмаймыз. Үйде күйеу, мал-жан бар деген-дей...

- Не, оның бар болмысы мал ма?

- Кімнің?

- Күйеуіңіздің...

- Неге мал? - аңғал әйел ашуланып, көздері жыпылықтап кетті.

- Сіз өзіңіз айттыңыз ғой, «күйеу – мал» деп.

- А-а-а деп, қарқылдай күлген «Кобра» сөзін өрең жағастырды. - Үйде күйеу бар, мал бар дегенім ғой. Ха-ха- ха!

Болат та өзінің бір кездерде болған, бірақ қазір ұмытылып кеткен актерлік қабілеттеріне танданып, шынайы, беріле күліп жатыр. Енді оның осы қабілетін Қаздрамтеатрдағы атақты аттасы көрер ме еді?! Сарысуды жарнамалай отырып, жаңағы ветеринарлық фургонның кабинасынан қораптарды бірінен соң бірін шығарып жатыр. Оларды жаңағы бикешке кезек-кезек көрсете отырып, сұлудың біресе бетіне, біресе иығына кездейсоқ тигізген болып, жанасып-жанасып кетеді.

Әйел де, жас емес пе, құмарлық сезімі оянғаннан беттері гүл-гүл жайнап, қызарып кетті.

Өткен жылдардағы жауынгерлік тәжірибесінен Болат өзінің бұл әрекеті нәзік жынысты әңгімелесушіге әсер етіп жатқанын анық байқап, күлімсіреп жатыр. Биознергетикалық өрістің кернеуі әр минут, тіпті әр секунд сайын еселей артып келеді.

Міне, есін жоғалтып, әбден елтіген әйел, сарайына кіріп, бірнеше құрғақ тұздалған қой терісін сүйреп шығарды.

Полковник Абылай Қайсеновтың үш күн бойы үйреткен нұсқауы бойынша, қой терісін сілкіп-сілкіп жіберді де, алақанымен жүнді қарсы бағытқа ысырды. Әрі қарай үрлеп-үрлеп

жіберіп, көздерін жұмып, таң қала «пах-пах» деп, мақтау рәсімін жасады.

- Қазақстанның солтүстігінде өсірілген Қошқарбай тұқымды қой. Керемет! Еті – жұмсақ, дәмді де шырынды. Жүні де қалың, биязы. Бұдан қатқан, сәнді тон (*шуба*) тігуге болады. Мұндай ерекше байлық тек сіз сияқты мәдениетті де, әдемі қыздың қолында болуы тиіс және де дәл солай болып тұр.

Ханымның жаны мынандай мақтаудан кейін қалай, қайтіп қана шыдасын, жанарлары

жасаурай рахаттанып, жыларман хал кешуде. Мұндай асыл тұқым қойдың қайдан, қалай келгенін ешкім сұрамай-ақ, әйелдің өзі қазақ радиосы құсап, тәптіштей сайрап қоя берді:

- Ағам қошқарымен он бес бас саулық қой әкелген болатын. Өздері өте тез көбейеді екен...

- Ия, сіздей сүйкімді де әдемі ханымның жанға жайлы аурасынан мал түгіл, адам да тез көбейері анық...

- Ал сенің ағаң қайда тұрады, тәтті қыз? – Бір кездері жас кезінде ол кавказ акцентімен «дәушка» деп айтқанындай, тілін бұрай сөйледі. - Мен біздің облыста мұндай қошқарлар жоқ екенін білемін.

- Ол алыста тұрады. Көкшетау облысында.

- Иә-а! Ол менің туып-өскен Отаным ғой.

Мен Володар ауданында дүниеге келген едім.

- Ол Улихановскийде тұрады.

- Тоқта, тоқта! Қазақтардың: «Сұраса келе, қойныңдағы әйелің қарын бөлең болып шығады» демекші, сіз екеуіміз жеке, ел жоқ

жерде отырып, біраз әңгімелескен соң, туыс болып шығуымыз ықтимал. Оның тегі Жандосов – Жәлел Жандосов.

- Мүмкін, әбден мүмкін. Біз Сикымбаевтармыз. Оның есімі Дулат.

БАУЫРЫҢ ҚЫЛЫШ ҰСТАТАР...

... «Бабник Болаттың ыстық құшағына оранып, ес-түсінен айырылған «Кобра» - әйел Болатқа тұтқындағы Руслан балақайдың қай жерде екенін, ол фазенда қай жерде және оған қалай жетуге болатындығын тәптіштей айтып берген. Болат болған бар жағдайды полковник Қайсеновке жеткізіп, екеуі ақылдаса келе, Русланды құтқару операциясына Дима - докторды қосып, үшеу болып баруға келіскен.

Абылай мен Болат мал ұстайтын фазендадан екі-үш шақырымдай жердегі ағаш арасына жасырынып, «бич» кейіпіне еніп, алба-жұлба киінген, кір-кір сабалақ шашы желкесіне түскен

Дима кештетіп фазендаға жеткен. «Мені мұнда жұмысқа Шамиль жіберді» деп, маймылға ұқсаған «орангутан» кличкалы бригадирге: «Түрмеден қашып жүрген жетіммін. Барар жер, басар тауым жоқ. Сіздерді паналап, күнімді көрейін» деп, сықсия жылаған. – Тек мені менттерге ұстап бермесеңдер болды.

Түс кезінде «маймыл – орангутан» Магомедпен бірге келіп, жұмысшылардың әрқайсына жарты бөлкеден қара нан таратып берді. Көп ұзамай ашық қақпаға мал қорадағы,

мұрын мен кеңсірікті жарып жіберердей сасық иіс «лақ» етіп құйылды. Өйткені, қыс алдындағы жылымық күндерде, қора ішінде бордақылау үшін біраз мал арнайы байланған еді. Сәтін салғанда, мал қораның қиын ойып, тазалауға «орангутан» Дима мен Русланды қойды. Жұмыс істеп жүріп, Дима-доктор бар жағдайды Русланға сыбырлай айтып берген.

Біздің «бич» кейіпкеріміз қашудың қандай ғана нұсқаларын ойламады. Бір сөзбен айтқанда, қазір қашуға ешқандай мүмкіндік жоқ. Енді тек қолайлы сәтті күтіп, Русланды босатып алу керек.

...Бұл құдіреті күшті Құдайдың торыққан жанға мүлдем күтпеген ойламаған жерден жіберер көмегін айтсаңшы! Күтпеген жерден!

...Басында мотордың дауысындай әлсіз ғана шу естілді де, бірте-бірте дауыс күшейіп, жақындай түсті. «Машина...!». Жүрегі қатты дүрсілдей соғып, бұлшық еттері татамиге күреске шыққан кездердегідей шиыршық атып кетті.

Ешқандай күмән қалмады, машина тікелей мал қораның жанына келіп тоқтады. Жүргізуші көп ұзамай қозғалтқышты сөндірді. Дима күректі қабырғаға соғып, қақпаға қарай асыға жүрді.

- Ол жаққа барма! – деп, Саша кетік тістерінің арасынан ысылдай сөйледі. Бірақ серіктесі оған «ары тұр» дегендей қолын сілтей салды.

Осы кезде ел күтпеген бір қызық тамаша болды! Дима - дәрігер пысықсыған Сашаны желкеден бүріп ұстады да, қораның ішіне допша домалатып лақтырып жіберді. Артынша тоңқалаң асып, тұра алмай жатқан серіктесін май құйрықтан жақсылап тұрып бір тәуіп, қораның есігін сырттан жауып тастады.

– Сен оны бекер соқтың. Бұл үшін олар сені аямайды. Мүгедек қылады және сенің фамилияңды да сұрамайды. Мұны айтып тұрған құлдықта жүрген зектің біреуі. – Ол үшін бүгін түнде сізге күшті және

ұзақ дәріс оқылады. Денеңіз де қанмен әбден боялады.

- «Ол үшін» - не үшін?

– Сұрамаған жерге тұмсық тықпау үшін.

«Атаңның басы!», - деп ойлады Дима жағдайды дұрысырақ бақылап тұру үшін темір қақпаға жақынырақ барып тұрып. «Құдіретті құдайым маған соңғы мүмкіндікті беріп отыр...

Бұлар мұннан қой алып кетуге келген байшыкештер. Сондықтан, жарамсақ қожайындар оларды дұрыстап сыйламайынша жібермейді. Үйге кіріп кеткен олар көліктің кілтін өздерімен бірге алып кетуі екіталай - бұл қала емес. Қой алып кету үшін байшыкештер кешке та-ман отардың оралуын күтеді, немесе біреудің бастауымен жайылым даласына барады. Машинаның бағы, әрине, бензинге толы, тіпті, өздерімен бірге канистр алып жүруі де мүмкін». – Дима осы ойлардың жетегінде тұрғанда, үйден сәнді киініп, әлем-жәлем боянып алған әдемі әйел шықты. Шамасы, жұмысшыларға әлдене бұйрық беру үшін болар, малқора қақпасына қарай бөксесін бұраңдата басып келе жатыр. Осы сәтте:

– Ой-пырма-а-й! – деп, жанұшыра айқайлаған әйел дауысы шықты. Дима баяғыда өзі қаратэ спортымен айналысқандағы әдісімен әйелдің қолын қайырып, аузына өзінің беторамалын тығып жіберді.

- Тартынбаңыз, менің айтқанымды жасаңыз, сіз тірі қаласыз. Тұтқындалған әйел келіскендей басын изеді. Әйел оң қолын тік ұстаған күйі, есік пен төрдей созылып жатқан сәнді шетелдік көлікке жақындады. Артынша Диманың сыбыр еткен әмірлі бұйрығы бойынша машинаны оталдырды. Осы кезде доқтыр машина иесін оң қолымен шетке ысырып жіберіп, көлікке лып етіп отырып алды. Диманың әр қимылын бағып тұрған Руслан да көлікке жүгіре басып мініп алды. Іле-шала өгіздей өңкиген алып «Джип» тұрған орнынан жұлқи қозғалып, үлкен жылдамдықпен зымырай жөнелді. Арада бір-екі минут өткенде, ағаш ішіне жасырынған Болат пен Қайсенов «Ауди» машинасына секіріп мініп, «Джиптің» соңынан құйғыта жөнелді...

...Арт жақтан сатұр-сұтыр оқ атылды.

«Автоматты Винчестер!» АҚМ, немесе граната атқыштары жоқ шығар! Бірақ, кім білсін? «Сақтықта – қорлық жоқ». Дұрысы – жыланша ирелеңдетіп, үлкен жылдамдықпен шапшаңдата қашу...»

«...Барлық есептеулер бойынша шамамен аудан орталығы оңтүстікте» деп бағдарлаған Дима, солтүстікке қарай - Бестөбе кенті бағытына қарай жүретін ойдым-ойдым асфальт жолға түсіп алып, зуылдай берді. Едәуір қашықтықты артқа тастап, қайың қадалардың арасымен Авангард ауылына қарай жол тартты. «Онда Мұса ағай, күрең қызыл боп піскен дәмді бауырсақтар мен киімдерім өзімді күтіп жатыр. Бірақ, біз қараңғы түсетін мезгілді күтіп, көлікті адамдардың көзінен таса жерде қалдырып, артта еріп келе жатқан Болат пен шеф мінген «Ауди» машинасына ауысып мініміз керек»

Ойға алған жауапты істі көңілдегідей тындырып, жеңіске жеткен сайын доктор Дмитрий Сухов өзінің бала кезден ұранына айналдырып алған, сүйікті ақыны Пушкин жарықтықтың:

Оковы тяжкие падут,

Темницы рухнут и свобода!

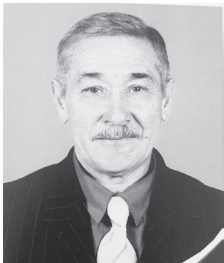
Вас примет радость у входа,

И братья меч вам отдадут! - деп жырлайтын өлеңін дауыстап оқып жіберді. Артынша тағы да сол бакенбарды бетін тұтастай жауып тұрған Александр Сергееұлының: «Ай да Пушкин, ай да сукин сын» деген сөзінің мақамымен: «Ай да Сухов, ай да сукин сын» деп, қуаныштан екі-үш қайтара айтып жіберді.

- Дима, қане, машинаны тоқтатшы, бауырым – деп, ұялы телефон арқылы хабарлаған полковник Қайсеновтың сөзінен «Джип» кілт тоқтады. Көліктен түскен үш чекист пен «құлдықтан құтылғаным өңім бе, түсім бе?» деп, сенер-сенбесін білмей, ағыл-тегіл жылаған Русландың құшақтары айқаса кетіп, біразға шейін жазылмады.

- Алақай, біз жеңдік! Полковник Абылай Әзімханұлы аман болса, әлі де жеңе береміз! - деген Диманың сөзіне екі чекист:

- Біздің Дмитрий сияқты батырымыз тұрғанда, біз жеңбеуіміз мүмкін емес! – деп, екеуі екі жақтан Дима Суховты ыстық құшақтарына алып, кір-қожалақ беттерінен кезектесе сүйе берді, құшырлана сүйе берді..

Ғабдулсәбит ЮСУПОВ,
жазушы – журналист,
Кемел Тоқаев атындағы детектив жанры байқауының жүлдегері,
Қаратал ауданының құрметті азаматы.

МАҒЖАННЫҢ ОБАЛЫН АРҚАЛАП,

РЕДАКЦИЯМЫЗҒА МАҒЖАНТАНУШЫ БАҚЫТКАМАЛ ҚАНАРБАЕВА КЕЛІП КЕТТІ. МАҒЖАН ӨЛЕҢДЕРІНІҢ ӨРШІЛ РУХЫ ЕТІНЕН ӨТІП, СҮЙЕГІНЕ СІҢІП КЕТКЕН ЖАН ЕКЕН. ӘР СӨЗІ МІРДІҢ ОҒЫНДАЙ. МАҒЖАНДЫ АЛҒАШ ҰСТАТҚАН КІМ ЕДІ?

— Бақыткамал апай, сіз кеңестік жүйеде білім алған адамсыз. Мағжан ақынның есімін алғаш қашан естідіңіздер?

— Менің негізгі мамандығым — журналист. О заманда Мағжанды құбыжық қып айтатын. Кейін білдік олай емес екенін.

1986 жылы көтеріліс болғанын білесіз. А. Байтұрсынов атындағы тіл институты мен М.Әуезов атындағы әдебиет және өнер институты толған репрессия тұтқындары еді. М.Қаратаев 10 жыл, Б.Ысқақов бес жыл абақтыда отырған. Солардан көрді, сендер кек алдыңдар деп. Мәскеуден келген КГБ өкілдері оларды түгел жұмыстан алып, институтты аластап шықты. Қайтадан кадр жинау керек еді. Диқан Қамзабек, Гүлзия Пірәлиева, Құлбек Ергөбек сияқты бірнеше талантты жасты Әуезов институтына алды. Мен де солардың қатарында фольклор бөліміне кірдім.

1988 жылы Мағжан ақталды. Арыстар жарыққа шығып, зерттей бастадық. Жетекшілеріміз тақырып береді. Бірақ ешбірі Мағжанға жоламай қойды. Жай ғана мақтағанда түбін түсіреді. Бірақ жеме-жемге келгенде, ешқайсысы зерттеуге алмайды.

Осы ойымды Серік Қирабаевқа айттым. «Не істейсің сен?» деп өзіме сұрақ қойды. «Бақыткамал-ау, қалқам-ау, жігіттер қорқып жатқан дүниеге екі кішкене балаңыз бола тұрып сіз қалай барасыз», — деді. «Көрейін» деп қоймадым. Мағжанға осылай келдім. Өмірімде 10 кітап жазыппын. Соның төртеуі Мағжанға арналды.

— Аты ақталған Мағжаннан неге бәрі қашады сонда?

— Мағжан 1960 жылы ақталу керек болған. Кім көдергі болғанын біліп отырсыз...

— Білмейді екенбіз...

— Қалай білмейсіз? Әбділдә Тәжібаев қой. Сол бас болып, сегіз адам қол қойып, Мағжанды КГБ-ға берген ғой. КГБ-ның «Ақтауға бола ма?» деген сауалына: «Жоқ, ақтауға болмайды. Мұның өлеңдері тұнып тұрған бәле саясат. Өзі эротиканы күшті жазады.

Оның үстіне «Әлдиле өлім, әлдиле» деп өлімді насихаттайды» деген желеулермен қайта жаптырып тастаған. Осы кезде Олжас Сүлейменов, Мұрат Әуезов бастаған Мәскеудегі «Жас тұлпар» ұйымының мүшелері Алматыға

келіп, Мағжанның әйелі Зылихадан ақын шығармаларын алады.

Машинкамен 20 экземплярды басып, жасырын таратады. Мұқағалилар сонда барып Мағжанмен танысады. Соның әсерінен Мұқаң «Оятайық ақынды» деген өлең жазады. «Ағалар, Мағжанды ақтауға көмектесіндер» деген сөз ғой. Ағалар қайдан тыңдасын? Егер Мағжанды оятса, портреттердің орны ауысады ғой. Өздерінің орнына Мағжандар келеді. Әбділдә Тәжібаевтың «Портреттер» деген шығармасы бар. «Ол портреттер келгенде, біз ығысамыз» деген ой бар әлгі шығармасында. Расында, солай болды.

— Жүсіпбек Аймауытов Мағжанды мықты ақын болғанымен, өз бағытын таппаған деп бағалаған екен. Алашордаға

да аса бір еңбегі сіңіп кетпеген деген пікірлер айтылып жүр. Осы қаншалықты дұрыс пікір. Қалай ойлайсыз?

— Шынын айту керек, Мағжанды бөлгендей Алашорданың рухында кетті деп айта алмаймын. Мүмкіндік болса, Мағжан таза ғалым, таза педагог болып қалғысы келген. Сондай бір арманы болған екен. Сосын, бұлардың арасында идеологиялық тартыс болды. Сол ғой бірін-бірі ұстап берген.

— Бүгін ғана әлеуметтік желіге НКВД-ға қызмет еткен қазақ зиялыларының тізімі шықты. Мағжанды ұстап берген кім?

— Мағжанның айналасында көрсетушілер көп болды. Ең бірінші түрмеге салған кісі — Тарбағатайдың ту-

масы. Бұрынғы Қарой, қазіргі Қарасу ауылында туған Көлбай Төгісов. Сол кісі ақынды 1918 жылы түрмеге салып, алты ай ұстаған.

«Өне атам, міне атам» деп отырған. «Солшыл эсерлер» деген партия болған. К.Төгісов соның мүшесі екен. Мағжанды жанындағы екі адаммен ұстап отырғанда, Ресейден қашқан адмирал Колчак Омбыға келеді.

Сол кезде Колчакқа Әлихан Бөкейханов телеграмма салады. «Андағы жерден қазақтың ақыны Мағжан Жұмабаевты шығарып алыңыз. Ал Көлбай Төгісовті орнында атып тастаңыз», — дейді. Көлбай қашады. Артынан қуып жүріп атады.

— Әлихан неге ондай тапсырма берді?

— Көлбай Төгісов Ә.Бөкейхановтың басына 10 мың рубль, Ахметтің басына үш мың рубль тіккен. Көлбайдың көзін қазір құртпаса, кейін өздерін өлтіретін еді. Аштықты жазғаны үшін атылған.

А. Байтұрсынов

М. Тынышпаев

С. Садуақасов

Ж. Аймауытов

Ә. Бөкейханов

С. Сейфуллин

М. Дулатов

Т. Рысқұлов

заманынан азып кеткен ақын. Мағжанның оқулықтарының бәрі зиянды. Бүгіннен бастап алынсын» дейді. 1925 жылдың қаңтарынан бастап Мағжанның бүкіл кітаптары тұтқындала бастайды. Бұл оның тағдырына әсер еткен екінші адам.

— Сонда социалистік реализмге қарсы шыққаны үшін қудалау басталды дейсіз ғой?

— Қазақ әдебиетінде 1925 жылға дейін жазылған шығарманың бәрі модернизм. Сол замандағы батыстың әдебиетінен ешбір кем емес еді.

1925 жылдан бастап Сталин мен Горький қол қойып, социалистік реализм ағымын бекітті. 1924 жылы Мағжан «Алқа» арқылы соған қарсы шықты. Сол үшін 1929 жылы тұтқындалып, 10 жылға кетті. Жеті жыл отырды да, үш жылын кешіріп, қайтып келді. 1936 жылы маусымда келді. 1937 жылы 30 желтоқсанда қайта қамалды. 1938 жылы ақпанда атылды. Сол үзілген із 1960 жылы бірақ жалғанды. Осы кезде постмодернизм бағытындағы Зейін Шашкиннің «Доктор Дарханы» шықты. Постмодернизмді Оралхан Бөкей дамытып сентиментализмге, Төлен Әбдік сюрреализмге бастады. Сонда 35 жыл бойы қазақ әдебиеті батпақтап тұрған. Мағжан соның алдын алғысы келген. Мағжанның білімі телегей-теңіз болған екен. Жауларын қорқытқан осы. Ондай білім ешбірінде жоқ еді. 1960 жылы Әбділдә Тәжібаев айтады «Мағжанның басын құртқан ең бәлекет дүние — телегей-теңіз білімі» деп. Сонда білімнің көп болуы да кейде сор екен.

— Атылуына да осы әрекеті себепкер болды дейсіз бе?

— Жоқ. Бұларды сатқын, шпион деп айыптағандарын білесіз. 1921-22 жылдары қазақ даласында 2,5 млн. қазақ аштықтан қырылып, 1,5 млн. қазақ босып кеткен. Оның дерегі менің қолыма Мәскеуден одақ құламай тұрған кезде түскен. Ал сол тұста бұл баспасөз үшін жабық тақырып еді. Айтқызбады, жазғызбады. Егер Қазақстанда не болып жатқанын білсе, дамыған елдер большевиктермен қарым-қатынасын үзеді деп қорыққан.

Сол жабық тақырыпты Бейімбет Майлин «Айт күндері» мен «Күлпәште», Жүсіпбек Аймауытов «Жаңабайдың жантағы» дейтін трагедиясында, Сәкен Сейфуллин «Аруақтар елесінде» жазды. Осы дүниелер шыққаннан кейін барып Мағжанның «Жан сөзі» шықты. Барлығы аштықты сойып тұрып сынаған туындылар еді. Большевиктер Қазақстандағы жағдайды әлем біліп қойды деп, ша-

АТТЫРҒАН КІМДЕР?

бына шоқ түсті. Ондай «сатқындық» жасағандар аман қалмауы керек еді. Сонда бұл төртеуінің атылуының түпкі себебі біреу ғана. Ол – аштық тақырыбы.

ҚАЗАҚСТАНҒА ҚАЙТҚЫСЫ КЕЛМЕГЕН

– Жаулары деп отырғаныңыз кімдер? Сол баяғы Н.Төреқұловтар ма?

– Мағжан ақынның соңына шам алып түскен үшінші адам Әбдірахман Байдилдин. Өзінің жерлесі, Петропавлдікі. Мағжанның қыр соңынан қалмай, еріп жүреді екен. Сонда кейбіреулер мазак қылады екен. Ұят болса да айтайын, «Бүгін Мағжан қандай жел шығарды» деп сұрайтын көрінеді. Әбдірахман Байдилдин ол тұста Мәскеудеге орталық баспаның қазақ секциясының қызметкері болатын. Бұл да тағдырында үлкен рөл атқарды.

Ең сұмдығы Сәбит Мұқанов болды. Сәбит неге соңына түсті? 1919 жылғы соғыс кезінде жетім бала Сәбитті Мағжан атасы Жұмабай қажыға жібереді. Жұмабай қажының жылқысында Көкдауыл деген сөтер аты болады. Бірде Сәбит шанаға сол Көкдауылды жегіп, байдың балаларын қыдыртып жүреді. Сонда Көкдауылдың аяғы інге кіріп, мәртігеді. Атап Жұмабай Сәбитті бишікпен сабап-сабап, уәде еткен киімін де бермей, қуып жіберген ғой. «Өмір мектебінде»: «Бекен деген оңбаған, уәде берген киімін бермеді» деп айтады. Ал себебін қозғамайды. Сол күннен бастап Сәбит Жұмабаев әулетіне өшіккен, соңына түскен. Мағжанның ұсталуына Сәбит Мұқановтың рөлі үлкен.

1936 жылы Мағжан кешірім алды дедік қой. Сол кезде ақынның Қазақстанға қайтқысы келмеген. Неге? Түрмеде Иван Фетисов деген Парижден оқып келген профессормен бірге отырады. Сол Фетисовтан медицина ілімін үйреніп, фельдшер деген мамандық алып шығады. Сол кісі Мағжанға қайтпа деген ақыл айтады. «Қазір Қазақстанда қанқасап жүріп жатыр, сен қал» деп, өзінің Ленинградтағы Таися атты қарындасының телефон нөмірін береді. Профессордың ақылын алып, әйелі Зылихамен Ленинградта қалмақшы болған. Әйелі Мағжан сотты болған жылдары 14 рет іздеп барған ғой. Сөйтіп тұрғанда Сәбит Мұқановтан хат келеді.

«Біз сізді кешірдік. Коммунистік партия бәрін кешіре де біледі. Келіңіз, сізді Жазушылар одағына мүше қыламыз» деп хат жазады. Сәбит Мұқанов КГБ қызметкері болған екен. Өзі ШОН-ның мүшесі болғанын еңбектерінде ашық айтады. Оны «Қарабөрік» деп атаған. Қазақстанда болған 360 көтерілістің Көкшетаудағы біреуін осы Сәбит қанмен басқан. Қолына қару алып, жерлестерін өз қолымен атқан. Бұл да тарихта бар. Мағжан хатқа алданып, Қазақстанға оралған. Осылайша алдап әкеліп, Қазақстанда атқызып отыр ғой.

Мағжанның тағдырына әсер еткен тағы бір адам Ғаббас Тоғжанов еді. Оның ұрпақтары қазір билікте жүр. Одан кейінгілердің бірі – Әбділдә Тәжібаев.

«Көрсетем Мағжандарға төрдің көрін» деп жүрген сол. Кейін Мағжан ақталғанда, «Мағжанның аруағы, кешір мені» деп мақала жазды «Мәдениет» газетіне. Ол кезде «Мәдениет» газет болған. Мақаланың қиығы менде әлі бар. Сол мақаласында ол «Мені айдап

салған Ғаббас Тоғжанов еді. Мен ол кезде 18 жастағы журналистпін. Анау – редактор, мен айтқанын орындадым», – дейді. Ал 1960 жылы Жазушылар одағының басында тұрған Ә.Тәжібаев ақынды ақтатқызбай қойғанын айттық.

АРЫСТАРДЫҢ АРУАҒЫ АҚШАНЫҢ КӨЗІ БОП ТҰР

– «Мағжан бертінге дейін тірі болған» дейтіндерге айтарыңыз бар ма? Біреулер Магаданнан көріпті деген әңгімелер болды ғой?

– Өтірік сөз. Осы мәселені маған студенттер де жиі қояды. Ол өтірік

– Өткенде ғана Ынтымақ жақта біреулер бассүйек тауып алыпты. Әлгі баспен бірге шыққан көзілдірік Ілияс Жансүгіровтікіне келеді екен. Бұлар неге Мағжандар тірі болған деп халықты алдайды? Оның түбінде ақша жатыр. Тірі болған деп дақпырт таратады да, іздеуге ақша бөлдіреді. Ол ақша кейін бөліске түседі.

«Сәкен тірі қапты, Ахметті ана жерден көрдік, Бейімбетті мына жерден көрдік, Мағжан Магаданда бопты» деген әңгімелер көп. Соның бәрінің түбінде ақша жатыр.

Екінші себебі де бар. Ұлтқа қатысты қылмыстың бәрінде қауіпсіздік қызметінің

Сіз де барсаңыз», – деген өтініш айтты. Мен сонда: «Райхан апай, сіз босқа шаршамаңыз. Бармай-ақ қойыңыз. Ол бейіттен маскүнем біреудің сүйегі шығады», – дедім.

Мағжан өте төкаппар адам болған. Басын имеген. «Білгенінді істей бер, өлімменен ойнадым» деп тұрған кісі қайдан бас иеді? Сондай биік тұлғаның тым болмаса аруағын бір еңбектетіп қалайық деген арам ой шығар. Ол еңбектемеген. Тісі де түспеген. Алматыдағы КГБ-ның астында атылып кеткен.

– Айтқаныңыз рас боп шықты ма?

– Райхан апай бір айдай жүріп келді сол жақта. Келген соң телефон соқты. «Бақыткамал, қалқам, сенің айтқаның шын болды. Қазып алған көр маскүнем орыстың мүрдесі екен» деді.

Сонда да көрген-білгенін толық айтқызып, газетке жазатын болып келістік. Жеті күннен кейін қоңырау шалуға уәде берген болатын. Уәделі күні хабарлассам, Райхан апай қайтыс болыпты. Сөйтіп ол кісі 73 жасында Магаданнан келгеннен кейін жеті күнде қайтыс болды.

Ол кісі Магадандағы басқа да абақтыларға сұрау тастап кеткен екен. Ресейдің федералдық қауіпсіздік қызметінен «Мағжан Жұмабаев деген адамның біздің жерге түскені туралы ешқандай құжат та, дерек те жоқ» деген ресми жауап келді. Қазір ол қағаз менің қолымда.

– Арыстарымызды «тығылып ғұмыр кешіпті» дегендей сөз таратқандарға неге шара қолданбасқа? Заңмен тыюға әрекеттеніп көрмедіңіздер ме?

– Оны сіз бен біз бірлесіп істеуіміз қажет. Бұған тыйым салмай болмайды. Коммунистердің арыстарымызды атқаны рас. Бұлайша өтірік ақпар таратудың қажеті жоқ. Ілияс Жансүгіровтің ұлы Саят ағамен кездестім. Жасы 83-те екен. «Әкем тірі деген ақпаратқа үміттеніп шарламаған жерім жоқ» - дейді ол кісі. Отбасының аузынан жырып, бар тапқанын соған құртқан ғой. Әкесін өлтіргені аздай, енді ұрпағын өтірікпен сандалтып қойған.

Бұл да әділетсіздік. Шындықты бардай айтуымыз керек қой. «Сол кезде сондай заман болып еді. Ат деді – аттық, өлтір деді – өлтірдік. Өлігін іздейміз десендер, жатқан жері әне десін. Мен талай айттым, алаштың рухын іздегіштер қолдарына бір-бір күрек алып Ынтымақты ақтарсыншы, талай сүйек табылады. Немесе ана Боралдайда қанды сай бар. Үстін топырақпен тегістей салған. Одан талай асылдың мүрдесін табуға болады.

Есімжан НАҚТЫБАЙҰЛЫ
(«Демократ» сайты)

сөз. Мағжандарды үкім шықпастан үш күн бұрын атып тастап отырған екен. Алдымен атып тастайды, сосын үкім шығарады.

Мұның жай-жапсарын КГБ-ның өз адамдары іздеп, анықтапты. КГБ-ның ішінде де ұлтжанды азаматтар болған. 1960 жылы Мағжан ақтала алмай жатқан кезде Ташкенттен Алматыға ауысып келген жерлестері документтің бәрін көтерткен.

Солар бұрыннан КГБ-да істейтін бір орыс шалды табады. «Мағжандарды атып жатқанда мен 17 жастағы жігіт едім. Отырып қағаздарды толтырам. Үкім шықпастан атылып жатқандардың ішінде Мағжан да болған. Бір түнде 37 адам атылды» деп куәлік еткен. Сонда Мағжан Алматының аяқ жағындағы Ынтымақта жатыр деген сөз. Осы туралы мен «Алаш айнасына» сұхбат бергенде айттым. «Мағжанның сүйегін тапқыларың келсе, Ынтымақты қопарындар» – дедім. Ол жерде көп адам жатыр.

– Сонда мұндай жалған қауесет тарату кімге пайдалы?

аты аталады. Сол түскен беделді сақтау үшін де осындай ақпарат таратады. «Біз оларды өлімге қимай, қоя бергенбіз» деген тұспал жатыр ар жағында. Сол кезде Алаш арыстарын атқан КГБ жендеттерінің өздерін де аман қалдырмаған. Бәрі атылып кетті. Өйткені олар шындықты білетін. Кейін шығаруы мүмкін еді. Кейінгі КГБ мұрагерлері неден қорқатынын түсінбеймін. Олардың арлары таза ғой. Керісінше шындықты ашпай ма? Ол шындық ерте ме, кеш пе, бәрібір шығады. Ақиқаттың ашылуына көмектессе, қауіпсіздік өкілдерін халық та сыйлап, сенетін болады.

– Магаданға арнайы комиссия барды деп естіп едік...

– Қалижан Жұмабаев дейтін Мағжанның інісі бар. Соның қызы Райхан Жұмабаева Магаданға барып келді. Бармас бұрын маған хабарласты.

«Ресейде біреу Мағжан дейтін қазақтың ақынымен бірге отырғанмын деп жүр екен. Тісі түсіп қалғанын, еңбектеп әрең жүргенін айтыпты. Сол кісінің бейітін көрсетіп бере алам депті.

Тұрмыстық зорлық-зомбылық статистикасы: Талдықорған және Қазақстан – 2025 жыл

Талдықорған қаласы бойынша 2025 жылдың сәуіріне дейін Талдықорғандағы тұрмыстық зорлық-зомбылық құрбандарына көмек қорсету орталығына 829 адам жүгінген. Көпшілігі — көпбалалы әйелдер. Олардың шамамен 70%-ы полицияның қорғау шараларына қарамастан, күйеулеріне қайта оралады. Жыл басынан бері қалада 58 тұрмыстық сипаттағы қылмыс тіркелген.

Республикалық деңгейдегі үрдістер

Жаңа заңдардың күшіне енуімен бірге бүкіл ел бойынша тұрмыстық зорлық-зомбылық көрсеткіштері төмендегені байқалады:

- Отбасылық кісі өлімдері 34%-ға азайды.
- 2025 жылдың 5 айында ауыр дене жарақаттары 86 жағдайды құрады (өткен жылмен салыстырғанда –29,5%).
- Орташа ауырлықтағы жарақаттар 33%-ға азайған — 145-тен 97-ге дейін.

Кербұлақ ауданының Д. Қонаев атындағы орта мектебінде «Салауатты өмір салтын таңда да, жеңіске жет!» атты агитбригада байқауы өтті

Талдықорған қаласы «Ішкі саясат бөлімі» ММ тапсырысы бойынша жобаны жүзеге асырып жатқан «Қос Қанат Жетісу» қоғамдық бірлестігінің бастамасымен Кербұлақ ауданы Дінмұхамед Қонаев атындағы орта мектебінде оқушылар арасында салауатты өмір салтын қалыптастыруға бағытталған профилактикалық іс-шаралар циклы ұйымдастырылды. Негізгі шара — түрлі жастағы белсенді оқушыларды біріктірген «Салауатты өмір салтын таңда да, жеңіске жет!» атты агитбригада байқауы болды.

Мақсат — оқушыларда денсаулыққа жауапкершілікпен қарау дағдысын қалыптастыру.

Ұйымдастырушылардың айтуынша, бағдарламаның мақсаты тек ағартушылық жұмыстармен шектелмей, мектептерде салауатты мінез-құлық мәдениетін орнықтыру болып табылады. Ерекше назар зиянды әдеттердің алдын алуға, спорттық рухты

жеңіске жет!» атты агитбригада байқауы өтті

дамытуға және балалар мен жасөспірімдердің эмоционалдық тұрақтылық дағдыларын қалыптастыруға аударылды.

Мектеп командалары келесі бағыттарды қамтыған жарқын агитациялық қойылымдар дайындады:

- тақырыптық сахналық миниатюралар;
- музыкалық және хореографиялық нөмірлер;
- өлең түріндегі ұрандар мен салауатты өмір салтына шақырулар;
- шылым шегудің, ішімдік ішудің, гаджетке тәуелділіктің және енжар өмір салтының зияны туралы презентациялар;
- спорт, дұрыс тамақтану және күн тәртібі бойынша пайдалы кеңестер.

Әр команда басты идеяны жеткізуге тырысты: салауатты таңдау — бұл болашаққа

- 2025 жылдың алғашқы айларында 42 мыңнан астам қорғаныс нұсқамасы, 9 936 ерекше талап шығарылған.

- «111» бірыңғай сенім телефонына түскен қоңыраулар саны артты — 5 айда 1 459 өтініш тіркелді.

Талдықорғанда жүзеге асқан бастамалар

2025 жылдың маусымында қалада «Бейбітшілік отбасынан басталады» акциясы өтті. Қоғамдық ұйымдар, соның ішінде «Қос Қанат Жетісу», тұрмыстық зорлықтың алдын алу және халықты ақпараттандыру бағытында белсенді жұмыс жүргізуде.

Тұрмыстық зорлық-зомбылыққа қатысты ауыр қылмыстар азайғанымен, мәселе өзекті болып отыр. Талдықорғандағы 829 өтініш — көмектің әлі де қажет екенін көрсететін нақты мысал. Сондықтан профилактиканы күшейту, қолдау қызметтерін кеңейту, орталықтар мен сенім желілерінің жұмысын дамыту аса маңызды.

жасалған таңдау.

Байқау қорытындысы бойынша қазылар алқасы агитбригадалардың өнерін мазмұндылығы, өзектілігі және шынайылығы үшін жоғары бағалады. Оқушылар тақырыпты терең түсінгенін және маңызды құндылықтарды қатарластарына жеткізуге деген ниетін көрсетті.

Жеңімпаздарға ұйымдастырушылар тарапынан грамоталар мен алғыс хаттар табысталды. Ең үздік нөмірлер аудандық және қалалық профилактикалық іс-шараларға ұсынылды.

Байқаудан бөлек, «Қос Қанат Жетісу» қоғамдық бірлестігі:

- зиянды әдеттердің залалы туралы ақпараттық әңгімелер;
- эмоционалдық денсаулықтың

В Текели прошла профилактическая работа с учащимися: фокус на борьбу с буллингом и предупреждение алкоголизации подростков

В городе Текели состоялся цикл профилактических мероприятий, направленных на формирование безопасной и здоровой среды среди школьников. Инициаторами выступили специалисты общественного объединения «Кос Канат Жетысу» при поддержке ГУ «Отдел внутренней политики», что позволило охватить значительное количество учащихся и вовлечь их в диалог о важнейших вопросах подростковой безопасности.

Одной из ключевых тем встречи стал буллинг — проблема, которая остаётся актуальной для многих школ и несёт серьёзные психологические последствия. Специалисты объяснили, чем отличается конфликт от травли, какие признаки позволяют вовремя распознать буллинг и куда может обратиться ребёнок за помощью.

Во время интерактивных бесед школьники обсуждали реальные ситуации, учились анализировать чувства жертвы и понимать ответственность свидетелей. Особое внимание уделили тому, что каждый ученик может стать частью решения, вовремя поддержав одноклассника или сообщив взрослым о случае агрессии.

Психологи отметили: профилактика буллинга эффективна только тогда, когда дети чувствуют поддержку не только со стороны родителей и учителей, но и своих сверстников. Именно поэтому формат мероприятия был максимально открытым и диалоговым.

СШ имени Д. Конаева Кербулакского района прошёл конкурс агитбригад «Выбери здоровый образ жизни и победы»

По инициативе Общественного объединения «Кос Канат Жетысу», реализующего проект по заказу ГУ «Отдел внутренней политики» города Талдықорған, в средней школе имени Динмұхамеда Қонаева Кербулакского района состоялся цикл профилактических мероприятий, посвящённых формированию здорового образа жизни среди учащихся. Центральным событием стал конкурс агитбригад «Выбери здоровый образ жизни и победы», объединивший активных школьников разных возрастов.

Организаторы отметили, что цель программы — не только просветительская работа, но и создание в школах устойчивой культуры здорового поведения. Особое внимание уделялось профилактике вредных привычек, развитию спортивного духа и формированию навыков эмоциональной устойчивости у детей и подростков. Школьные команды подготовили яркие агитационные номера, включающие: тематические сценические миниатюры; музыкальные и хореографические выступления; стихотворные лозунги и призывы к здоровому образу жизни; презентации о вреде курения, алкоголя, гаджет-зависимости и пассивного образа жизни;

рекомендации по спорту, правильному питанию и режиму дня.

Каждая команда стремилась передать главную идею: здоровый выбор — это выбор будущего.

По итогам конкурса члены жюри отметили, что выступления агитбригад

маңыздылығы жөнінде интерактивті дәрістер;

- спорттық эстафеталар мен мини-турнирлер;
- салауатты өмір салты тақырыбындағы суреттер мен плакаттар көрмесін ұйымдастырды.

Қатысушылар жоғары қызығушылық танытып, сұрақтар қойып, талқылауға белсенді араласты.

Ұйымдастырушылардың айтуынша, мұндай профилактикалық шаралар балалардың жеке денсаулығына саналы түрде қарауына ықпал етіп, оң мінез-құлық үлгілерін қалыптастырады және мектеп қауымдастығын нығайтады.

Д. Қонаев атындағы орта мектепте өткен агитбригада байқауы балалар бастамасы мен шығармашылығы салауатты өмір салты құндылықтарын насихаттаудың қуатты құралы екенін тағы бір мәрте дәлелдеді.

Буллинг в Жетысу: как общественное объединение «Кос Канат Жетысу» меняет школьную среду

Буллинг — это не просто конфликт между школьниками, а систематическая травля, способная оставить глубокие психологические травмы и даже спровоцировать фатальные последствия. Согласно данным Министерства здравоохранения Казахстана, 17,5 % детей время от времени подвергаются буллингу, а 6,8 % подростков испытывают его 2–3 раза в месяц. При этом 14,1 % детей самих признают, что участвовали в травле сверстников.

В Казахстане противодействие буллингу приобрело серьёзный официальный статус. В декабре 2022 года приказом Министра просвещения были утверждены Правила профилактики травли (буллинга), которые определяют механизмы выявления, реагирования и предотвращения травли в образовательных организациях. Почему «Кос Канат Жетысу» взялась за борьбу с буллингом

Жетысу — регион, как и многие другие, не застрахован от проблем травли между детьми. Общественное объединение «Кос Канат Жетысу», действуя по заказу ГУ «Отдел внутренней политики» города Талдықорған, считает проблему буллинга одной из ключевых в своей социальной повестке. Основные мотивы:

Буллинг наносит серьёзный вред эмоциональному состоянию жертв, что может выражаться в тревоге, депрессии, нарушениях сна и даже мыслях о самоубийстве.

Школа должна быть местом, где каждый ребёнок чувствует себя защищённым и уважаемым, а не испытывает страх, изоляцию или насмешки.

Работа с буллингом — это не только про жертв, но и про агрессоров, их социальную адаптацию, про ответственность родителей, педагогов и государства.

«Кос Канат Жетысу» реализует несколько направлений в рамках своей работы:

Психологи, педагоги и волонтеры проводят занятия на тему: что такое буллинг, как распознать травлю и как реагировать — как жертве, так и свидетелю.

Объединение организует службы

Ответственность как способ профилактики буллинга в школе

Ответственность — важная ценность, которая помогает ребенку достигать целей и делает его поведение осознанным. Формируется она постепенно, при поддержке родителей и педагогов.

Чтобы воспитать ответственность, взрослым важно помнить:

- Ребенок учится на примере родителей.
- Ответственность невозможна без самостоятельности. Чем больше доверенных задач, тем выше личная ответственность.
- Она формируется постепенно, а не по достижении 18 лет.
- Ребенка необходимо учить понимать последствия своих поступков.
- У детей должны быть не только права, но и обязанности.
- Важно разграничивать зоны ответственности: например, рабочий стол школьника — его личная зона.
- Не стоит скрывать реальные проблемы, но важно показывать пути их решения.
- Нельзя давать готовые решения — ребенок должен участвовать в процессе.
- За безответственное поведение должны применяться разумные санкции.

В рамках профилактики буллинга специалисты ОО «Кос Канат Жетысу» подчеркивают: разговор о реальных последствиях помогает детям серьезнее относиться к проблеме травли.

Правовая ответственность за буллинг в Казахстане

поддержки для подростков и родителей, где можно анонимно обратиться за помощью и советом.

Сбор обратной связи от учащихся и педагогов, анализ ситуации: есть ли в учебных заведениях команды по борьбе с буллингом, как выполняется профилактика, насколько безопасно себя чувствуют дети.

Совместно с Отделом внутренней политики и школами «Кос Канат Жетысу» продвигает национальные программы и внедряет лучшие практики в местных школах.

Публикации, посты в соцсетях, видеоролики, направленные на повышение осознанности среди родителей и подростков о вреде травли, о правах жертв и ответственности агрессоров.

Благодаря совместной работе с местными школами и властями, «Кос Канат Жетысу» уже добилась:

Повышения доверия среди учащихся: дети чаще обращаются за помощью к школьным психологам и волонтерам.

Повышения осведомлённости: родители и учителя всё чаще участвуют в тренингах, меняя отношение к травле как к серьёзной проблеме.

Однако остаются и серьёзные проблемы: Некоторые дети и взрослые боятся говорить о буллинге, опасаясь стигмы или не видя смысла.

Не все школы имеют психологов, и не везде есть бюджеты на профилактические программы.

Как уже показали исследования, административная ответственность и штрафы накладываются далеко не всегда, и часто не устраняют корень проблемы.

Буллинг — это не частный школьный конфликт, а системная социальная проблема, затрагивающая эмоциональный и физический благополучие детей. В этом контексте работа общественного объединения «Кос Канат Жетысу» имеет стратегическое значение: вы не только помогаете жертвам, но формируете культуру ответственного и уважительного общения в школах Жетысу.

В стране введена статья 127-2 КоАП, устанавливающая наказание за буллинг среди несовершеннолетних:

- Первичное нарушение — предупреждение или штраф 10 МРП (1 МРП в 2025 г. — 3929 тг).
- Повторное — штраф 30 МРП.
- Административная ответственность наступает с 12 лет, уголовная (по статьям «Истязание» и «Доведение до самоубийства») — с 16 лет.

- Дополнительные нормы:
- Оскорбление (ст. 131 УК) — штраф или общественные работы.
- Истязание (ст. 110 УК) — за систематическое унижение ребенка предусмотрено от 4 до 7 лет лишения свободы.
- Доведение до самоубийства (ст. 105 УК) — от 5 до 9 лет.

Педагоги несут ответственность за несоблюдение правил профилактики буллинга (ст. 409 КоАП).

Если ребенок стал жертвой буллинга:

- Обратитесь в администрацию школы.
- При необходимости подключите школьного или внешнего медиатора.
- Подайте заявление в правоохранительные органы, если нарушены права или нанесен вред здоровью.

Ответственность — ключевой инструмент профилактики буллинга. Она формирует у ребенка понимание границ, последствий и уважения к другим людям.

Бытовое насилие среди подростков: как талдықорганские школы борются с проблемой

Вопрос бытового насилия среди детей и подростков в последние годы становится все более актуальным. Несмотря на то что школы Талдықорғана активно развиваются, внедряют современные образовательные программы и создают безопасную среду, проблема насилия в семье и конфликтов в подростковой среде остаётся заметной и требует системных решений.

По инициативе общественного объединения «Кос Канат Жетысу», при поддержке ГУ «Отдел внутренней политики» города Талдықорған, в школах города проводится комплексная работа по профилактике бытового насилия и развитию культуры взаимного уважения среди учащихся.

Психологи отмечают: если ребёнок растёт в атмосфере постоянных ссор, давления или агрессии, это влияет на его эмоциональное состояние, снижает успеваемость, нарушает коммуникацию со сверстниками и взрослыми. Нередко подростки, сталкивающиеся с домашними конфликтами, сами проявляют агрессию в школе или, напротив, замыкаются и теряют уверенность в себе.

Важно понимать: бытовое насилие — это не только физическое воздействие. Это унижения, оскорбления, психологическое давление, контроль, жесткая критика, которые разрушают личность ребёнка и формируют негативную модель поведения.

ОО «Кос Канат Жетысу» в сотрудничестве с органами образования внедряет в школах Талдықорғана профилактические программы, направленные на поддержку подростков и улучшение родительско-детских отношений.

В рамках проекта проводятся: тренинги и лекции для школьников о том, как распознавать и предотвращать насилие; занятия для родителей, посвящённые

конструктивному общению, управлению эмоциями и ответственности за воспитание;

консультации психологов, которые помогают детям справляться со стрессом и развивать навыки саморегуляции;

классные часы и интерактивные встречи, способствующие укреплению доверия между учителями и учащимися.

Особое внимание уделяется подросткам из социально уязвимых семей. Для них организованы дополнительные встречи со специалистами, направленные на поддержку, обучение навыкам безопасного поведения и развитие уверенности в себе.

Работа, проводимая в школах Талдықорғана, показывает: только совместные усилия общественных организаций, педагогов, государственных структур и родителей способны обеспечить полноценную защиту детей от бытового насилия.

Руководители проекта подчёркивают, что формирование безопасной школьной среды — это не разовая акция, а системный процесс, который требует постоянного внимания. Благодаря поддержке ГУ «Отдел внутренней политики» города Талдықорған и активному участию школ становится возможным создание условий, в которых каждый ребёнок чувствует себя защищённым и услышанным.

Бытовое насилие — проблема, которую нельзя игнорировать. Она требует открытого разговора, профилактики и вовлечённости всех участников образовательного процесса. Только формируя культуру уважения, доверия и поддержки, мы можем вырастить поколение, способное строить гармоничные отношения и уверенно смотреть в будущее.

Профилактика наркомании: в школах Талдықорғана прошли встречи с наркологом и правоохранительными органами

Общественное объединение «Кос Канат Жетысу» по заказу ГУ «Отдел внутренней политики» города Талдықорған продолжает реализовывать программы по профилактике наркомании среди молодежи. В течение последнего месяца в школах города прошла серия встреч и тренингов, направленных на формирование у подростков устойчивого неприятия психоактивных веществ.

В мероприятиях приняли участие практикующий нарколог, представители правоохранительных органов и специалисты по работе с молодежью. Учащимся в доступной форме рассказали о вреде наркотиков, их влиянии на здоровье и будущее человека, а также о юридической ответственности за хранение, распространение и вовлечение в употребление запрещённых веществ. Особое внимание было уделено безопасности подростков в социальных сетях и рискам вовлечения в противоправные

действия.

Нарколог подробно объяснил физиологические и психологические последствия употребления наркотиков, подчеркнув важность раннего выявления зависимости. Школьники активно задавали вопросы, проявляя интерес к теме профилактики.

По словам представителей «Кос Канат Жетысу», подобные встречи помогают вовремя донести до подростков необходимую информацию и укрепить в школьной среде ценности здорового образа жизни. Педагоги отмечают, что после лекций учащиеся чаще обращаются за консультациями и проявляют большую осознанность.

Объединение планирует продолжить цикл профилактических встреч, расширяя охват школ и привлекая к работе родителей.

Арнайы салық режимдерінің жаңа жүйесі: халықты әлеуметтік және зейнетақы жүйесімен қамтуды кеңейту

2026 жылғы 1 қаңтардан бастап Қазақстанда жаңа Салық кодексінің күшіне енуіне және ҚР Әлеуметтік кодексіне өзгерістер енгізілуіне байланысты жаңартылған арнаулы салық режимдері (АСР) енгізіледі: өзін-өзі жұмыспен қамтығандар үшін АСР, оңайлатылған декларация негізінде АСР, сондай-ақ шаруа немесе фермер қожалықтары үшін АСР (ШФҚ). Бұл режимдер өзін-өзі жұмыспен қамтыған азаматтардың салық қана емес, сонымен қатар зейнетақы жарналарының міндетті түрлерін төлеуін де реттейді.

1. Өзін-өзі жұмыспен қамтығандар, оның ішінде қызметін интернет-платформаларды пайдалана отырып жүзеге асыратындар үшін АСР

2026 жылдан бастап енгізілетін өзін-өзі жұмыспен қамтығандарға арналған АСР жеке кәсіпкерлер (ЖК) болып табылмайтын және жалдамалы жұмыскерлердің еңбегін пайдаланбайтын жеке тұлғаларға (Қазақстан азаматтары, қандастар) арналған. Өзін-өзі жұмыспен қамтығандар үшін АСР ҚР Үкіметі бекітетін қызмет түрлерінің шектеулі тізбесіне қолданылады.

АСР қолданатын өзін-өзі жұмыспен қамтығандардың күнтізбелік айдағы кіріс лимиті тиісті қаржы жылының 1 қаңтарында қолданыста болатын айлық есептік көрсеткіштің (АЕК) 300 еселенген мөлшерінен (жылына 3 600 АЕК) аспауға тиіс.

Осы АСР-ды қолданатын өзін-өзі жұмыспен қамтығандар міндетті зейнетақы жарналарын (МЗЖ), жұмыс берушінің міндетті зейнетақы жарналарын (ЖМЗЖ) алған табыстарынан өздері төлейді.

Өзін-өзі жұмыспен қамтығандар үшін АСР бойынша зейнетақы жарналарының мөлшерлемесі:

- МЗЖ – табыстың 1%,
- ЖМЗЖ – табыстың 1%.

Өзін-өзі жұмыспен қамтығандар осы АСР-ды арнайы мобильді қосымшаны пайдалана отырып, төлем чектері және өзге кездерден алынған кірістер туралы басқа да мәліметтер негізінде қолданатын болады. Жалпыға ортақ пайдаланылатын телекоммуникациялар желісі жоқ орындардағы өзін-өзі жұмыспен қамтығандар үшін АСР өздері әзірлеген қарапайым нысанда жүргізіледі. Тек операциялардың күні, атауы, әрбір операция нәтижесінде алынған сомалар, әрбір күндегі, айдағы қорытынды соманы көрсету керек.

Қызметін интернет-платформаларды және (немесе) платформалық жұмыспен қамтудың мобильді қосымшаларын пайдалану арқылы жүзеге асыратын және АСР қолданатын өзін-өзі жұмыспен қамтығандардан МЗЖ мен ЖМЗЖ-ны интернет-платформа операторы ұстап, аударатын болады.

Қызметін интернет-платформаларды және (немесе) платформалық жұмыспен қамтудың мобильді қосымшаларын пайдалану арқылы жүзеге асыратын өзін-өзі жұмыспен қамтығандар төлейтін зейнетақы жарналарының мөлшерлемесі де жоғарыдағы:

- МЗЖ – табыстың 1%,
- ЖМЗЖ – табыстың 1% (интернет-платформа операторының (агенттің) жеке қаражаты есебінен).

Өзін-өзі жұмыспен қамтығандар үшін АСР қолданудың салықтық кезеңі – күнтізбелік бір ай.

2. Оңайлатылған декларация негізіндегі АСР ҚР Салық кодексінің 723-бабының 2-тармағында көрсетілген салық төлеушілерді (басқа заңды тұлғалардың қатысу үлесі 25 пайыздан асатын заңды тұлғаларды, коммерциялық емес ұйымдарды, арнайы экономикалық және индустриялық аймақтарға қатысушыларды және т.б.) қоспағанда, ЖК және Қазақстан Республикасының резидент заңды

тұлғалары оңайлатылған декларация негізіндегі АСР қолдануға құқылы.

Жеңілдетілген декларация негізіндегі АСР-ды тиісті шарттарға сәйкес келетін төмендегі тұлғалар қолдануға құқылы:

- күнтізбелік жылдағы шекті кірісі тиісті қаржы жылының 1 қаңтарында қолданыста болатын АЕК - тің 600 000 еселенген мөлшерінен аспайды;
- жеңілдетілген декларация негізінде АСР қолдануға тыйым салынған қызмет түрлерінің ҚР Үкіметі айқындаған тізбесіне енгізілмеген қызметті жүзеге асыратын тұлғалар.

Оңайлатылған декларация негізіндегі АСР үшін зейнетақы жарналарының мөлшерлемелері:

- МЗЖ – табыстың 10%
- ЖМЗЖ – 2026 жылы табыстың 3,5%, содан кейін жыл сайын өсіп, 2028 жылы 5%-ға дейін көтеріледі.

Оңайлатылған декларация негізінде арнаулы салық режимін қолдану үшін салық және есепті кезең жартыжылдық болып табылады.

Шаруа немесе фермер қожалықтары үшін АСР Қазақстан аумағында жеке меншік және (немесе) жер пайдалану құқықтары берілген (қайталана жер пайдалану құқығын қоса алғанда) жер уәскелері бар шаруа немесе фермер қожалықтары ШФҚ үшін АСР қолдануға құқылы.

Шаруа қожалығының қызметі АСР-ды қолдану шарттарына сәйкес келмейтін жағдайларды қоспағанда, шаруа қожалығы үшін таңдалған АСР-ды күнтізбелік жыл ішінде өзгертуге рұқсат жоқ.

ШФҚ үшін АСР зейнетақы жарналарының мөлшерлемесі:

- МЗЖ – табыстың 10%
- ЖМЗЖ – 2026 жылы табыстың 3,5%, содан кейін жыл сайын өсіп, 2028 жылы 5% - ға дейін көтеріледі.

ШФҚ үшін АСР-ды қолданатын шаруа және фермер қожалықтары осы салықтық режим қолданылатын қызмет түрлерінен кіріс алған кезде тиісті салықтарды есептеуді, төлеуді және олар бойынша салық есептілігін тапсыруды мынадай салықтық режимдерде жүргізеді:

- 1) қолдану шарттарына сәйкес келсе, оңайлатылған декларация негізіндегі АСР-да;
- 2) жалпыға бірдей белгіленген тәртіп бойынша.

ШФҚ үшін АСР қолдану кезіндегі салықтық және есептік кезең – күнтізбелік жыл.

Оңайлатылған декларация негізіндегі АСР, өзін-өзі жұмыспен қамтығандар үшін АСР, сондай-ақ шаруа немесе фермер қожалықтары (ШФҚ) үшін АСР шеңберінде МЗЖ, ЖМЗЖ төлеу табыс алынған айдан кейінгі айдың 25-нен кешіктірмей жүзеге асырылады.

Өзін-өзі жұмыспен қамтығандар үшін АСР, жеңілдетілген декларация негізіндегі АСР, ШФҚ үшін АСР енгізу мыналарға бағытталған:

- зейнетақы және әлеуметтік жүйемен қамтуды өзін-өзі жұмыспен қамтығандар мен шағын бизнесті белсенді тарту есебінен кеңейту;
- Қазақстанның миллиондаған азаматтары үшін бизнес жүргізуді жеңілдету;
- мобильді қосымшалар мен онлайн-платформалар арқылы салықтық әкімшілендіруді одан әрі цифрландыру.

Бұл инновациялар зейнетақы жинақтарын қалыптастыруға, жұмыс істейтін азаматтардың әлеуметтік қорғалуын қамтамасыз етуге және «көлеңкеден» шығу үшін ынталандырулар жасауға мүмкіндік береді.

Профилактика мошенничества среди школьников: Талдықорганские школы усиливают информационную защиту

Сегодня, в эпоху цифровых технологий, дети и подростки становятся уязвимой группой перед различными видами мошенничества. Мошенники используют социальные сети, мессенджеры, игровые платформы и даже телефонные звонки, чтобы выманить деньги, личные данные или получить доступ к аккаунтам школьников.

Чтобы предупредить эти угрозы и повысить уровень цифровой грамотности учащихся, Общественное объединение «Кос Канат Жетысу» по заказу ГУ «Отдел внутренней политики» города Талдықорған проводит в школах города комплекс профилактических мероприятий.

Специалисты отмечают, что дети часто не имеют достаточного опыта и критического мышления, чтобы распознавать опасность. Мошенники пользуются доверчивостью подростков, стремясь быть «на уровне» в социальных сетях и недостаточной осведомлённостью о правилах информационной безопасности.

Самые распространённые виды мошенничества, с которыми сталкиваются школьники:

фейковые онлайн-магазины и продажи игровых предметов; сообщения от «друзей», чьи аккаунты были взломаны;

фигтивные розыгрыши призов; фальшивые ссылки на «бесплатные» игры, бонусы, стипендии;

попытки выманить деньги под видом помощи; фишинговые письма и вирусные вложения.

Потеря средств, кража аккаунтов, психологическое давление — всё это может иметь серьёзные последствия для ребёнка.

Два пути профилактики буллинга в школе

(из опыта работы ОО «Кос Канат Жетысу»)

Специалисты ОО «Кос Канат Жетысу», проводя профилактические занятия в школах и колледжах, стараются избежать длинных лекций, так как внимание подростков удерживается недолго. Каждые 10–12 минут необходимо менять форму работы — это связано с флуктуацией внимания, его естественными колебаниями.

Поэтому используются разные методы: видео, иллюстрации, упражнения, игры, музыка, обсуждение и диалог. Один из примеров — работа с изображением, состоящим из трех частей.

Подросткам показывают картинку:

- сверху — ситуация буллинга;
- внизу — два направления профилактики.

Задача групп — определить признаки буллинга на верхнем изображении и понять, какие два пути помогают его предотвратить.

В рамках проекта специалисты «Кос Канат Жетысу» совместно с педагогами и школьными психологами организуют серию мероприятий, охватывающих разные возрастные группы учащихся.

Особое внимание уделяется не только техническим аспектам, но и эмоциональной устойчивости детей — ведь именно на чувства доверия, стыда или страха злоумышленники чаще всего давят.

Мероприятия в школах Талдықорғана показывают, что профилактика приносит реальные результаты. Учащиеся становятся более внимательными, перестают доверять сомнительным ссылкам, делают первые шаги ответственному цифровому поведению.

Учителя отмечают рост обращений школьников за консультациями — дети начинают понимать, что лучше спросить и уточнить, чем попасть в ловушку мошенников.

Большую роль в этой работе играет поддержка ГУ «Отдел внутренней политики» города Талдықорған, благодаря которой возможно создание современной, масштабной и эффективной программы профилактики.

Борьба с мошенничеством — это не разовая лекция, а процесс, требующий постоянного обновления знаний и взаимодействия с детьми.

Профилактическая работа, проводимая общественным объединением «Кос Канат Жетысу» в школах Талдықорғана, показывает, что совместные усилия общества, родителей, педагогов и специалистов могут значительно повысить уровень информационной безопасности школьников.

Затем учащимся предлагается придумать дополнительные способы профилактики. На обсуждение выделяется 3–5 минут, после чего каждая группа делится своими выводами.

Такой метод не дает готовых ответов, но стимулирует подростков самостоятельно размышлять и находить решения. В ходе обсуждения вместе с ними формулируются признаки буллинга и эффективные способы противодействия.

Практика показывает: дети легко усваивают, что поддержка, единство и дружба в классе — естественный и самый действенный путь профилактики травли. Поэтому важно учить школьников взаимопомощи, сотрудничеству, умению дружить, а школе — создавать атмосферу, где нет места нездоровой конкуренции, а ценится сплоченность и взаимоуважение.

«ҚОС ҚАНАТ ЖЕТІСУ»

Новая система специальных налоговых режимов: расширение охвата населения социальной и пенсионной системой

С 1 января 2026 года в Казахстане в связи со вступлением в силу нового Налогового кодекса РК и внесением изменений в Социальный кодекс РК вводятся обновленные специальные налоговые режимы (СНР) : СНР для самозанятых, СНР на основе упрощенной декларации, а также СНР для крестьянских или фермерских хозяйств (КФХ). Эти режимы регулируют уплату не только налогов самозанятыми гражданами, но и обязательных видов пенсионных взносов.

1. СНР для самозанятых, в том числе осуществляющих деятельность с использованием интернет-платформ

Внедряемый с 2026 года СНР для самозанятых предназначен для физических лиц (граждан Казахстана, кандасов), не являющихся индивидуальными предпринимателями (ИП) и не использующих труд наемных работников. СНР для самозанятых распространяется на ограниченный перечень видов деятельности, утверждаемый Правительством РК.

Лимит дохода самозанятых, применяющих СНР, за календарный месяц не должен превышать 300-кратный размер месячного расчетного показателя (МРП), действующего на 1 января соответствующего финансового года (3 600 МРП в год).

Самозанятые, применяющие данный СНР, самостоятельно уплачивают обязательные пенсионные взносы (ОПВ), обязательные пенсионные взносы работодателя (ОПВР) с полученных ими доходов.

Ставки пенсионных взносов по СНР для самозанятых составляют:

- ОПВ – 1% от дохода,
- ОПВР – 1% от дохода.

Самозанятые будут применять данный СНР с использованием специального мобильного приложения на основании его чеков и других сведений о доходах, полученных из иных источников. Учет доходов в местах отсутствия сети телекоммуникаций общего пользования в СНР для самозанятых ведется в простой форме, разработанной ими самостоятельно, с указанием даты, наименования операции, суммы, полученных в результате каждой операции, итоговой суммы за каждый день, за месяц.

С самозанятых, применяющих СНР и осуществляющих деятельность с использованием интернет-платформ и (или) мобильных приложений платформенной занятости, удерживать и перечислять ОПВ и ОПВР будет оператор интернет-платформы.

Ставки пенсионных взносов для самозанятых, осуществляющих деятельность с использованием интернет-платформ и (или) мобильных приложений платформенной занятости, также составляют:

- ОПВ – 1% от дохода,
- ОПВР – 1% от дохода (за счет собственных средств оператора интернет-платформы (агента)).

Налоговым периодом для применения СНР для самозанятых является календарный месяц.

2. СНР на основе упрощенной декларации СНР на основе упрощенной декларации вправе применять ИП и юридические лица — резиденты Республики Казахстан, за исключением налогоплательщиков, указанных в пункте 2 статьи 723 Налогового кодекса РК (юридических лиц, в которых доля участия других юридических лиц составляет более 25 процентов, некоммерческих организаций, участников специальных экономических и промышленных зон и

т.д.). СНР на основе упрощенной декларации вправе применять при соответствующих условиях лица:

- предельный доход которых за календарный год не превышает 600 000 - кратный размер МРП, действующего на 1 января соответствующего финансового года;

- осуществляющие виды деятельности, не включенные в определенный Правительством РК перечень, в отношении которого запрещено применение СНР на основе упрощенной декларации.

Ставки пенсионных взносов для СНР на основе упрощенной декларации составляют:

- ОПВ - 10% от дохода,
- ОПВР - 3,5% от дохода в 2026 году с последующим ежегодным повышением до 5% в 2028 году.

Налоговым и отчетным периодом для применения специального налогового режима на основе упрощенной декларации является полугодие.

СНР для крестьянских или фермерских хозяйств СНР для КФХ вправе применять крестьянские или фермерские хозяйства при наличии на территории Казахстана земельных участков на правах частной собственности и (или) землепользования (включая право вторичного землепользования).

Выбранный СНР для КФХ не подлежит изменению в течение календарного года за исключением случаев, когда деятельность КФХ перестает соответствовать условиям его применения.

Ставки пенсионных взносов СНР для КФХ составляют:

- ОПВ -10% от дохода,
- ОПВР -3,5% от дохода 2026 году с последующим ежегодным повышением до 5% в 2028 году.

Крестьянские или фермерские хозяйства, применяющие СНР для КФХ, при получении доходов от видов деятельности, на которые не распространяется действие СНР для КФХ, производят исчисление, уплату соответствующих налогов и предоставление налоговой отчетности по ним в следующих режимах налогообложения:

- 1) в СНР на основе упрощенной декларации при соответствии условиям его применения;
- 2) в общеустановленном порядке.

Налоговым и отчетным периодом для применения СНР для КФХ является календарный год.

Уплата ОПВ, ОПВР в рамках СНР для самозанятых, СНР на основе упрощенной декларации, а также СНР для крестьянских или фермерских хозяйств (КФХ) осуществляется не позднее 25 числа месяца, следующего за месяцем получения дохода.

Внедрение СНР для самозанятых, СНР на основе упрощенной декларации, СНР для КФХ направлено на:

- расширение охвата пенсионной и социальной системой за счёт активного вовлечения самозанятых и микробизнеса;
- упрощение ведения бизнеса для миллионов граждан Казахстана;
- дальнейшую цифровизацию налогового администрирования через мобильные приложения и онлайн-платформы.

Данные нововведения позволяют формировать пенсионные накопления, обеспечить социальную защищённость работающих граждан и создадут стимулы для выхода из «тени».

МАМАН МІНБЕРІ

АЛИМЕНТ ТӨЛЕМЕГЕН БОРЫШКЕРЛЕРДІҢ ЖАУАПКЕРШІЛІГІ

БОРЫШКЕРЛЕРДІҢ АЛИМЕНТ ТӨЛЕМЕГЕНІ ҮШІН ЖАУАПКЕРШІЛІГІ – БҰЛ МЕМЛЕКЕТ, ҚОҒАМДЫҚ ҰЙЫМДАР МЕН АЗАМАТТАРДЫҢ НАЗАРЫН ТАЛАП ЕТЕТІН ӨТЕ МАҢЫЗДЫ МӘСЕЛЕ. АЛИМЕНТ ӨНДІРІП АЛУ ТУРАЛЫ АТҚАРУШЫЛЫҚ ІС ЖҮРГІЗУДІҢ БҰЛ САНАТЫ ӘРҚАШАН ПРОКУРАТУРА ОРГАНДАРЫ МЕН ЖЕКЕ СОТ ОРЫНДАУШЫЛАРЫНЫҢ ӨНІРЛІК ПАЛАТАСЫ БАСШЫЛЫҒЫНЫҢ ЕРЕКШЕ БАҚЫЛАУЫНДА БОЛАДЫ. КӘМЕЛЕТТЕ ТӨЛМАҒАН БАЛАЛАРЫН АСЫРАУҒА АЛИМЕНТ ТӨЛЕУДЕН ЖАЛТАРҒАН БОРЫШКЕРЛЕРГЕ ҚАТЫСТЫ ЖЕКЕ СОТ ОРЫНДАУШЫЛАРЫ АЛИМЕНТ ӨНДІРІП АЛУ ТУРАЛЫ АТҚАРУ ҚҰЖАТЫНЫҢ ТАЛАПТАРЫН МӘЖБҮРЛЕП ОРЫНДАУҒА БАҒЫТТАЛҒАН БАРЫНША ҚАТАҢ ЫҚПАЛ ЕТУ ШАРАЛАРЫН ҚАБЫЛДАЙДЫ.

Мәселен, сот орындаушысы «Атқарушылық іс жүргізу және сот орындаушыларының мәртебесі туралы» ҚР Заңының 32-бабына сәйкес атқарушылық құжаттардың орындалуын қамтамасыз ету жөніндегі шаралар қабылдауға міндетті. Атап айтқанда, борышкердің өзіндегі не өзге де жеке немесе заңды тұлғалардағы (банктерді және банк операцияларының жеке-леген түрлерін жүзеге асыратын ұйымдарды,

сондай-ақ сақтандыру ұйымдарын қоспағанда) ақшасы мен бағалы қағаздарын қоса алғанда, мүлкіне тыйым салу; борышкердің банктердегі, банк операцияларының жекелеген түрлерін жүзеге асыратын ұйымдардағы, сондай-ақ сақтандыру ұйымдарындағы ақшасы мен мүлкіне тыйым салу; борышкердің өзіндегі не өзге де жеке немесе заңды тұлғалардағы жылжымалы мүлкін алып қою; борышкердің

өзіндегі не өзге де жеке немесе заңды тұлғалардағы жылжымайтын мүлкін алып қою; борышкерге белгілі бір іс-әрекеттер жасауға тыйым салу, оның ішінде заңды тұлға органдарына шешімдер қабылдауға тыйым салу, сол сияқты заңды тұлғаның жылжымалы және жылжымайтын мүлкін, мүліктік және мүліктік емес құқықтарын, бағалы қағаздарын және жарғылық капитал мен мүліктегі үлестерін иеліктен шығару жөнінде қабылданған шешімдердің қолданылуын тоқтата тұру; борышкердің оған меншік құқығы негізінде тиесілі мүлікті, оның ішінде ақшаны пайдалануына тыйым салу не оларды сот атқарушысы белгілеген шекте пайдалануға нұсқау беру; борышкер мүлкіне сүргі салу; құқық белгілейтін құжаттарды алып қою; басқа адамдардың борышкерге мүлік, оның ішінде ақша беруіне немесе оған қатысты өзге де іс-әрекеттерді орын-

дауына тыйым салу шараларын қабылдауға құқылы.

Тұтастай алғанда, борышкерлердің алимент төлемегені үшін жауапкершілігі балаларды әлеуметтік қорғауды және олар тәрбиеленген отбасыларды қолдауды қамтамасыз етудегі маңызды фактор болып табылады. Алимент төлемеу балаларға орны толмас зиян келтіретінін және болашақта көптеген проблемалар тудыруы мүмкін екенін түсіну керек. Сондықтан әрбір ата-ана жауапты болуы және алимент төлеу бойынша өз міндеттемелерін уақтылы орындауы тиіс. Әйтпесе, ол қолданыстағы заңнамаға сәйкес жауапқа тартылуы мүмкін.

Әсем АСБЕКОВА,
Жетісу облысының жеке сот орындаушысы.

МЕМЛЕКЕТТІК ТІЛ – МЕНІҢ ТІЛІМ

КЕШЕНДІ ШАРАЛАРДЫ ЖАЛҒАСТЫРУ КЕРЕК

Адамды мұратқа жеткізетін – ана тілі мен ата дәстүрі. Біздің осындай халықтың қасиетті мұрамыз, ана тіліміз – қазақ тілі. Әр халықтың өз ана тілі бар. Тіл - жеке адам ойлап тапқан туынды емес, ол барша ұлтқа ортақ, соның төл перзенті. Сол халықтың мәдени әлеуметтік өмірінде өзіндік мәні бар киелі ұғым. Тіл құдыреті – ерекше. Тіл ұлттың жан дүниесі. Қазақстан Республикасының «Қазақстан Республикасындағы тіл туралы» Заңына сәйкес қазіргі таңда сотта іс қағаздарын жүргізу кезінде мемлекеттік тілді қолдану бойынша жүйелі жұмыстар жүргізілуде. Соттар, мемлекеттік органдар мен ұйымдар арасындағы құжат айналымы мен хат алмасу мемлекеттік тілде жүргізілуі тиіс. Бұл ретте соттар мемлекеттік тілдің мәртебесі мен маңызын арттыруға үлкен

көңіл бөліп, көптеген шараларды қолға алуда. Алайда, қолбайлау болып отырған кемшіліктер де жоқ емес. Сондықтан қазақ тілін кеңінен қолдану жөніндегі кешенді шараларды жүзеге асыруды жалғастыру керек. Қазақ тілі – біздің рухани негізіміз. Біздің міндетіміз – оны барлық салада белсенді пайдалана отырып дамыту. Біз ұрпақтарымызға бабаларымыздың сандаған буынының тәжірибесінен өтіп, біздің де үйлесімді үлесімізбен толыға түсетін қазіргі тілді мұраға қалдыруға тиіспіз. Бұл – өзін қадірлейтін әрбір адам дербес шешуге тиіс міндет деп нақты атап көрсеткен болатын.

Сондықтан мемлекеттік тіл – ұлттық және рухани бірліктің басты факторы, негізгі басымдығы. Оны меңгеру әрбір Қазақстан азаматының парызы және міндеті болып табылады.

Қазақ тілінің мәртебесін арттыру, оның қолдану аясын кеңейте түсуге үлес қосу үшін пәрменді шараларды жүзеге асыру қажеттігі даусыз. Сондықтан сот саласында да мемлекеттік тілдің қолдану аясын арттыра түсуге қазіргі таңда айтарлықтай көңіл бөлініп келеді. Іс қағаздарының бәрі тегіс мемлекеттік тілде жүргізілуде. Дегенмен, қазақ тілінде жүргізілетін сот процестерінің үлесін арттыра түсуге кейбір кемшіліктер қолбайлау болып жүргені құпия емес. Бұл әсіресе сотқа келіп түскен істердің арасында қазақ тілін жақсы меңгерген азаматтарға қатысты істердің өзін сотқа дейінгі тергеп тексеру органдары қызметкерлерінің тарапынан орыс тілінде ресімделіп келетініне байланысты. Себебі, көбінесе сотта қаралатын істер бойынша құқық бұзушының ұлты қазақ

болса да әкімшілік хаттамалар орыс тілінде толтырылып, құқықтары да орыс тілінде түсіндіріліп жатады, ал сол құқық бұзушы сотқа келген жағдайда «мен орыс тілін жетік білмеймін, кейбір сөздерді түсінбеймін, полиция қызметкері хаттаманы орыс тілінде толтырған соң, хаттамаға қол қойдым» деген уәждерін айтып жатады. Ал, сот істі жүргізуді қай тілде келіп түссе сол тілде жүргізуге мәжбүр. Сондықтан болашақта мұндай кемшіліктерге орын берілмесе, қазақ тілінде өткізілетін сот процестерінің саны анағұрлым арта түсері талассыз.

Гүлвира САДЫБЕКОВА,
Талдықорған мамандандырылған тергеу сотының бас маманы-сот отырысының хатшысы.

АЛАЯҚҚА АЛДАНБАҢЫЗ!

ҚАЗАҚСТАНДА ЖИІ КЕЗГЕСЕТІН АЛАЯҚТЫҚ ТҮРЛЕРІ

Алаяқтар түрлі тәсілді қолданады. Оның ішінде әлеуметтік инженерия әдістерін, нөмірлерді қолдан жасау тәсілдерін және жалған интернет-ресурстарды пайдалану да бар, деп хабарлайды Zakon.kz.

ҚР ИІМ баспасөз қызметінің мәліметінше, қазіргі уақытта ең көп таралған алаяқтық схемалар төмендегідей:

ТЕЛЕФОН ЖӘНЕ ИНТЕРНЕТ АЛАЯҚТЫҒЫ

Алаяқтар өздерін банк қызметкерлері, құқық қорғау органдарының немесе мемлекеттік мекемелердің өкілдері ретінде таныстырып, «күдікті операция» деген сылтаумен азаматтарды SMS-кодтарды, банк карталарының деректерін айтуға немесе ақшаны өз еркімен аударуға көндіреді.

ФИШИНГТІК ХАБАРЛАМАЛАР

Жеткізу қызметтері, коммуналдық ұйымдар, басқарушы компаниялар немесе банктер атынан SMS-хабарламалар мен электронды хаттар жіберіледі. Хабарламадағы сілтемелерге өту жеке және қаржылық деректердің таралуына әкеледі.

МЕССЕНДЖЕРЛЕР АРҚЫЛЫ ЖАСАЛАТЫН АЛАЯҚТЫҚ

WhatsApp және Telegram желілерінде басшылардың, әріптестердің немесе туыстардың атынан жалған аккаунттар ашылады. «Шұғыл жағдай» деген желеумен алаяқтар ақша аударуды немесе реквизиттерді беруді сұрайды.

ЖАЛҒАН ИНВЕСТИЦИЯЛАР ЖӘНЕ ҚАРЖЫЛЫҚ ПИРАМИДАЛАР

Криптовалютаға, бағалы қағаздарға немесе онлайн-жобаларға инвестиция салу деген желеумен азаматтарға жылдам табыс уәде етіледі. Қаражат салынғаннан кейін «инвесторлармен» байланыс үзіледі.

ОНЛАЙН САТЫП АЛУ КЕЗІНДЕГІ АЛАЯҚТЫҚ

Жоқ тауарлар мен қызметтерге, тұрғын үйді жалға алу немесе автокөлік сату бойынша алдын ала төлем жасау фактілері жиі кездеседі. Ақша алынған соң сатушылар байланысқа шықпайды.

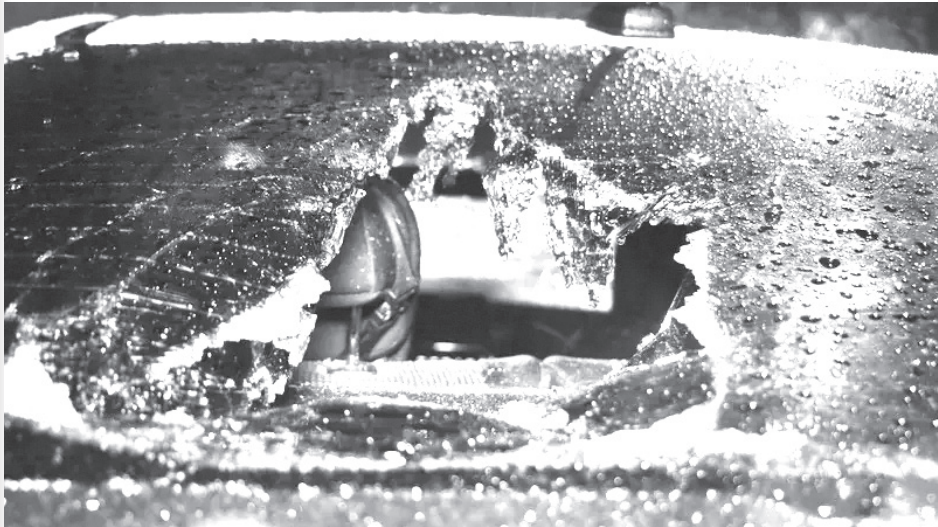
ЖЕКЕ ДЕРЕКТЕРДІ ПАЙДАЛАНУ

Заңсыз алынған жеке куәлік деректері мен ЖСН арқылы үшінші тұлғалардың атына несие мен микрокредиттер ресімделеді. «Полиция банк және мемлекеттік органдардың қызметкерлері телефон арқылы растау кодтарын, банк карталарының деректерін сұрамайтынын ескертеді. Күмән туындаған жағдайда әңгімені дереу тоқтатып, ресми қызметтерге өз бетіңізше жүгініңіз», делінген хабарламада.

СОТ ІС ҚАРАДЫ

ЖОЛ АПАТЫНА КІНӘЛІ АЗАМАТ 5 ЖЫЛҒА СОТТАЛДЫ

ЖЕТІСУ ОБЛЫСЫНДА СОТ КІСІ ӨЛІМІНЕ ТҮРТКІ ЖОЛ АПАТЫНА КІНӘЛІ АЗАМАТҚА ҚАТЫСТЫ 5 ЖЫЛҒА БАС БОСТАНДЫҒЫНАН АЙЫРУ ЖАЗАСЫН ТАҒАЙЫНДАДЫ, ДЕП ХАБАРЛАЙДЫ ZAKON.KZ.

Қаратал ауданының прокуратура бастамасымен пробациядағы тұлғалар, Бастөбе сервистік-техникалық колледжінің студенттері және тасымалдаушылар үшін көрсетілімді сот процесі ұйымдастырылды.

«Соттың үкімімен кінәлі азамат екі тұлғаның өліміне әкелген ЖКО жасағаны үшін 5 жылға бас бостандығынан, 7 жылға көлік жүргізу құқығынан айырылды. Қатысушыларға жол қауіпсіздігі талаптары мен оның салдары түсіндірілді», делінген хабарламада.

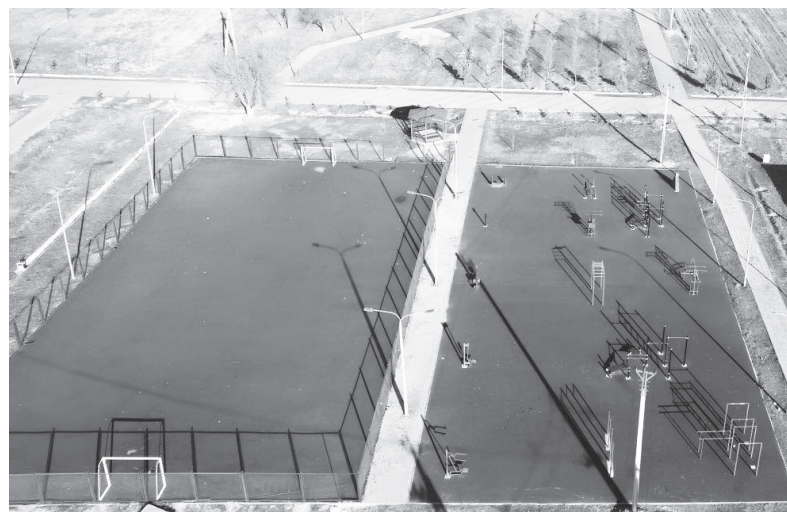
Сонымен қатар, ағымдағы жылы прокуратура автомобиль жолдарының жай-күйіне және уәкілетті органдардың профилактикалық жұмысының тиімділігіне тексеру жүргізді.

«Нәтижесінде бірқатар заңбұзушылықтар анықталып, лауазымды тұлғалар тәртіптік жауапкершілікке тартылды. Қауіпті учаскелерге жүргізушілердің назарын арттыру мақсатында қосымша жол белгілері мен жануар бейнесіндегі макеттер орнатылды».

АУЫЛ СПОРТЫНА – АЙРЫҚША НАЗАР

ЖАНСҮГІРОВ АУЫЛЫНДА ЖАҢА СТАДИОН САЛЫНАДЫ

Жетісу облысының Жансүгіров ауылында саябақ аумағында орталық стадион салынады. Осылайша «Таза Қазақстан» бағдарламасы аясында саябақтың бір бөлігі демалыс орны, екінші бөлігі жастар үшін спорттық стадион болмақ. Бұл туралы Ақсу ауданының тұрғындарымен кездесуінде облыс әкімі Бейбіт Исабаев айтты, - деп хабарлайды Жетісу облысы әкімінің баспасөз қызметі.

Әңір басшысы өз сөзінде Жансүгіров ауылындағы орталық саябақтың жағдайына қатысты тұрғындар тарапынан шағым болғанын айтты.

- Жалпы алаңы 21 гектар алқапты алып отырған саябақты екіге бөлуге шешім қабылдадық. 10 гектарын демалыс орнына қалдырып, қалған 11 гектарға аудан тұрғындарына, оның ішінде, спортпен шұғылданамын дейтін жастарға арнап стадион салуды жоспарлап отырмыз, - деген Б. Исабаев аудан әкіміне бұл жұмыстарға жобалық-сметалық құжаттарын дайындап, бюджеттік өтінім беруді тапсырды. Келесі жылы бірінші кезекте саябаққа кезең-кезеңімен қаражат бөлініп, мұнан кейін стадионға қарастырылатын болады.

Сол сияқты «Таза Қазақстан» бағдарламасы бойынша ауданда абаттандыру жұмыстары белсенді жүргізілуде. Ауданда 16 көпқабатты тұрғын үйдің қасбеттері мен шатырлары жөнделген. Сондай-ақ, Жансүгіров ауылындағы 36 пәтерлі тұрғын үйдің ауласын абаттандыру жұмыстары жүргізілуде, жыл соңында аяқталады.

Оған қоса 10 елді мекенде 20 балалар және спорт алаңдары ағымдағы жөндеуден өтіп, Матай, Сағабүйен ауылдарының көшелеріне жарық шамдары орнатылды. Алтынарық ауылында балалар ойын алаңдарын және жарық шамдарын орнату жұмыстары жыл соңында аяқталады.

ЖАЙДАРМАН ЖАҢАЛЫҚ

Тәуелсіздік күні қарсаңында Жетісу облысының Лепсі ауылында жаңа көпфункционалды спорт кешені мен жатақхана пайдалануға берілді. Бұл нысанның игілігін Лепсі спорт мектебінің балалары пайдаланатын болады. Жаңа кешеннің ашылуына облыс әкімінің орынбасары Диас Есдәулетов, «ZHERSU» ИПК Бақылау кеңесінің төрағасы, кәсіпкер меценат Бауыржан Оспанов, Мәжіліс депутаты Данияр Қасқарауов, Олимпиада чемпиондары Ермахан Ыбрайымов, Юрий Мельниченко, Нұрбақыт Теңізбаев, Нұрбек Оралбай, Демеу Жадыраев, Назым Қызайбай, Нұрмахан Тыналиев, және басқа да атақты спортшылар, ауыл тұрғындары қатысты, - деп хабарлайды Жетісу облысы әкімінің баспасөз қызметі.

ЛЕПСІ АУЫЛЫНДА ЖАТАҚХАНАСЫ БАР СПОРТ КЕШЕНІ АШЫЛДЫ

көпшілік спорт нысанының ішін ара-лап көрді. Атап өтсек, спорт кешені 160 орындық, ал жатақханасы 244 орынға арналған. Бұл жаңа нысан бюджет қаржысына салынған. Сол сияқты «ZHERSU» ИПК тарапынан жоба аясында қарастырылмаған қосымша құрал-жабдықтарды сатып алуға демеушілік көмек көрсетуде. Қазір спорт мектебінде спорттың бес түрінен – грек-рим күресі, бокс, еркін күрес, дзюдо, шаңғымен сырғанаудан жүз елу спортта дарынды баланы 10 жаттықтырушы жаттықтырады. Алдағы қосымша спорттың футбол, баскетбол, волейбол түрлерінен жаттықтырушылар тарту жоспарланып отыр.

Көпфункционалды спорт кешені төрт негізгі блоктан тұрады, мұнда жас спортшылардың оқу жаттығу үдерісін толық қамтамасыз етуге барлық мүмкіндік жасалған. Атап айтқанда, кешен құрамында татами төселген күрес залы, жекпе-жекке арналған мамандандырылған залы, волейбол мен баскетболға арналған ойын залдары, тренажер залы, душ және киім ауыстыру бөлмелері, дәрігер кабинеті, массаж бөлмесі, психолог кабинеті, конференц-зал және басқа да өкімшілік және қызметтік бөлмелер қарастырылған.

Мұндай заманауи нысанның ау-

ылда бой көтергеніне лепсіліктер дән риза.

- Ауылымызда осындай жаңа, кең спорт мектебі салынғанына қатты қуандық. Немерелерімді осы мектепке бергім келеді, өйткені мұнда олар спортпен шұғылданып, денсаулықтарын шындай алады. Спортпен айналысуға мұнда барлық жағдай жасалғанын, жатақханасының да жақсы жабдықталғанын көрдік. Енді мықты жаттықтырушылар болса, бұл мектептен Қазақстанның атын шығаратын спортшылар шығады деп сенемін, - деді зейнеткер Асқар Хавкей.

Жас спортшы Жанат Кенжебайұлы жаңа жаттығу залына алғашқылардың бірі болып баратынын айтады.

- Мен үш жылдан бері дзюдомен айналысамын. Біз осыған дейін ауыл мектебінде дайындалатынбыз, енді жаңа Лепсі шынықтыру-сауықтыру кешенінің ашылуы бізге үлкен мүмкіндік беріп отыр. Осы жерде жаттығып, талай жеңіске жетемін деп сенемін, - дейді 9 сынып оқушысы Ж.Кенжебайұлы.

Атап өтсек, облыстағы спорт мектептерінде 23 мыңнан астам тәрбиеленуші спорттың 61 түрімен шұғылданады. Ал өңірде дене шынықтыру және спортпен айналысатын адамдар облыс халқының 42 %-ын құрайды.

Салтанатты шарада Диас Рахметұлы облыс әкімінің атынан құттықтау сөз сөйлеп, өңірде спорт саласын дамытуға жасалып отырған жағдайларға қысқаша тоқталды.

- Мемлекет басшысының бұқаралық спортты дамыту жөніндегі

тапсырмасына сәйкес, облыс құрылғаннан бері 32 жаңа спорт нысаны салынды, 3 нысан күрделі жөндеуден өтті. Жыл соңына дейін тағы 3 спорт нысанын іске қосу жоспарлануда. Лепсі ауылында ашылған бұл кешен – оқу-жаттығу базасы мен

жатақханасы бір аумақта орналасқан толыққанды спорттық инфрақұрылым. Ол ауыл жастарына үлкен мүмкіндік беріп, болашақ чемпиондардың өсіп шығуына жол ашады деп сенеміз - деді ол.

Шараның ресми бөлігінен кейін

ҚЫС МЕЗГІЛІ: САҚТЫҚ ПЕН КҮТІМ КЕЗЕҢІ

Қыс мезгілінің келуімен бірге ауа райының күрт салқындауы, күннің қысқаруы және қозғалыстың азаюы адам денсаулығына тікелей әсер етеді. Бұл кезеңде ағзаның әлсіреу қаупі артып, түрлі аурулардың алдын алу мәселесі алдыңғы орынға шығады. Сондықтан қыс айларында денсаулыққа жауапкершілікпен қарау — уақыт талабы.

Қыс мезгілі ең алдымен иммундық жүйеге салмақ түсіреді. Суық ауа райы мен дәрумен тапшылығы салдарынан тұмау, суық тию, тыныс жолдары аурулары жиі кездеседі. Мамандардың айтуынша, аурудың алдын алудың басты жолы — дұрыс өмір салтын қалыптастыру. Атап айтқанда, дәруменге бай тағамдарды тұтыну, жылы әрі құнарлы ас ішу, күн тәртібін реттеу ағзаның төзімділігін арттырады.

Суық мезгілде киімнің де маңызы зор. Ауа райына сай қабаттап киіну, аяқ пен бас бөлігін жылы ұстау — қарапайым, бірақ денсаулықты сақтаудың тиімді жолы. Әсіресе балалар мен қарт адамдардың тоңып қалмауын қадағалау қажет. Себебі бұл топтағы адамдардың ағзасы суыққа сезімтал келеді.

Қысқы кезеңде қозғалыс азайып, адамдар көбіне жабық кеңістікте уақыт өткізеді.

Бұл өз кезегінде қан айналымының баяулауына, артық салмақ қосуға және жалпы әлсіздікке әкелуі мүмкін. Осыған байланысты таза ауада серуендеу, жеңіл дене жаттығуларын жасау денсаулықты сақтауға оң әсер етеді. Тіпті қысқа уақыттық серуеннің өзі ағзаға сергектік сыйлайды.

Сонымен қатар, қыс мезгілі психологиялық жағдайға да ықпал етеді. Күн сәулесінің аздығы, ұзақ түндер мен бірсарынды тіршілік кей адамдардың көңіл күйінің төмендеуіне себеп болады. Мұндай жағдайда жеткілікті ұйқы, жағымды орта қалыптастыру және белсенді демалыс түрлерімен айналысу маңызды. Психологиялық саулық — жалпы денсаулықтың ажырамас бөлігі.

Мамандар кез келген ауру белгілері байқалған жағдайда өзін-өзі емдеуден аулақ болып, дер кезінде дәрігерге жүгінуге кеңес береді. Уақытында көрсетілген медициналық көмек асқынудың алдын алады. Сондай-ақ

жеке тазалықты сақтау, қолды жиі жуу және бөлмелерді желдету де аурудың таралу қаупін төмендетеді.

Қыс мезгілі — сақтық пен күтімді талап ететін кезең. Бұл уақытта денсаулыққа немқұрайлы қарамай, алдын алу шараларын күнделікті әдетке айналдыру қажет. Себебі дені сау адам — қоғамның басты байлығы.

Қорыта айтқанда, қыс — ағзаға сын болатын мезгіл. Ал сол сыннан сүрінбей өту әр адамның өз денсаулығына деген жауапкершілігіне байланысты. Сақтық пен күтім — қысты қауіпсіз әрі саулығымызды сақтай отырып өткізудің басты кепілі.

ЖИ арқылы жасалды

Белгісіз нәрсе						Мазак келеке сурет												Тарихи шайқас орны
Теле арна						Лағыл												
	Әжемнің өрмегі		Алматы обл. аудан		Қабак-тың үсті		Қолда өскен		Жыл мезгілі		Деріп-теу		Қайғы-лы		Шаттық			
	Күрке		Көшкі уақыт		Жылқы		Шын		Оңт-к алтыны		Жамбыл обл. өзен		Ананың аялы жері		Біреуге кеткен есе			
					Жуа Кепкен жеміс													
						Әйел есімі					Гитлердің жауы						Аманай мен ...	
	Жарым-ес						Қырағы				Тоқам-баев				Ашу			
	Пышақ қабы						Айықтырғыш қонағы				Жүк кетергіш				Майда			
		Мейірім												Әуедегі көлік				
		Аудан						Теле арна			Қаратпа сөз			Ұзақ жол				
	Қалың Байланыс ұжымы				Оңт. Қаз. қаласы			Телеарна				Дұшпан				Құдайлар анасы		
					Жамбыл обл. қала													
Эдгар Кемеңгер			Бер (ант.)		Күрдас Түйе тектес жануар				Қиял мақсат		Шағатын шөп							
							... көрген оқ жонар		Қадірлі жан		Су ағатын жер		Бекем			Неміс партиясы		Еуропа елі
								Қауым										
	... ана					Ат жарысы өтетін жер		Ашамай Мөлшерден тыс		Амон			Нақақтан тағылған айып		Ойпаң жер			
	Доп ойнайтын жер									Жынды су								
			Үздік, спортшысы									Қысқы көлік		Египет астанасы				
	Дөл, тура	Ат айналып іздеп табады						Төбелесті тоқтату								Алып жылан	Тақиялы періште	
		Жалған						На - ...				Емдік шөп						
			... ауыр				Күш, өл	Несібе										
	Жетілмеген Мол емес			Ақи					Брюс ...					Дасаев		Ұшақ Бір біріне доп беру		
					Көңілді қалдырған бір атым					Тазға қажет емес	Тасқа шығатын шөп		Қолы таза емес					
					Ден													
	Анық Мал таңбасы				Үш жүз тармақтары			Гитаның сыңары					Нота ... таппай мақтанба		Австрия футбол клубы			
Икем																		
Ғалым				Айыр Шевченко	... кезімен қарады Бұйрық шартты				Ғашықтардың түнгі куәсі		Ежелгі тайпа				Мұхамед ...			
		Егінші құралы						Ұясын үйге салатын құс								Келеңке	Тіршілік иесі	
		Ұлттық муз. аспап						Қағида										
	Сан Қымыз құятын ыдыс					Нота			Есек әні		Латыш ақшасы				Ойын сауық отауы		Құлынның ағасы	
									Жеміс									
						Зымиян	Күн құдайы			Оңай емес Той бұлбұлы				Кір жуатын ұнтақ				
														Ешкінің төлі				
	Алтынсарин Малы көп				Цирк алаңы Любе әні						Алты ...	Құл Шаһар					Ағашқа қағатын темір	
													Қайғы Қазақтың сүйікті сусыны			Сантиметр Пират ішімдігі		
							Әскер											
	Береке		Әкенің әкесі					Балалар кино журналы						Несие				
		Шаңырақ иесі																
	Данышпан Қобызшы								Кәрілікті білдірер шаш	Шалбардың өтегі					Смаханұлы			
						Кавказдағы ұлт								Футболшы Смақов				

Тарату аумағы: Қазақстан Республикасы

Меншік иесі
"АЛМАТЫ-БОЛАШАҚ" АҚ

Құрылтайшы: **Ырым КЕНЕНБАЙ**

Баспахана директоры
Бақберген ТУКИБАЕВ

Бас редактор
Баян ТАҢАТАРОВА

Кезекші редактор: Н. САЙДАҚҰЛОВА

Редакция алқасы:

Гүлнұр БАЙМУХАН — редактордың орынбасары
Нұрилла САЙДАҚҰЛОВА — тілші

Газет Қазақстан Республикасы Мәдениет және ақпарат министрлігінде
2007 жылғы 27 тамызда тіркеліп, № 8639-Г куәлігі берілген.

Газет аптасына бір рет, жұма күні шығады.
Жарияланған мақала авторларының пікірлері редакция көзқарасын білдірмейді.
Жарнама мен хабарландырулардың мазмұны мен мәтініне жарнама беруші жауапты.

Газет Талдықорған қаласы, Қабанбай батыр көшесі, 32 үйде
"Алматы-Болашақ" АҚ филиалы
"Офсет" баспаханасында басылады.

Редакция мекенжайы: 040000, Талдықорған қаласы, Қабанбай батыр көшесі, 32-үй, екінші қабат.

Телефондары: 8(7282) 41-11-70, 41-11-42;
E-mail: alatau.offset@mail.ru, www.alatau.kz@mail.ru
Сайты: alatau_gazeti
Газет 07.08.2000 жылдан бастап қазақ және орыс тілдерінде аптасына бір рет - жұма күні шығады.

Таралымы 2700
Тапсырыс № 1288

Индекс 15534